

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

ปริญญา

การบริหารการศึกษา	การศึกษา
สาขา	ภาควิชา
เรื่อง	ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน System Factors and the Guideline of Effective Educational Management on Small Schools under the Office of the Basic Education Commission
นามผู้วิจัย	นายทักษิณ สิริศักดิ์
ได้พิจารณาเห็นชอบโดย	
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์, ก.ค.)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, Ph.D.)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	(อาจารย์รังสรรค์ มณีเล็ก, กศ.ค.)
หัวหน้าภาควิชา	(อาจารย์สิทธิกร สุมาลี, ศษ.ด.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา วีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

System Factors and the Guideline of Effective Educational Management
on Small Schools under the Office of the Basic Education Commission

โดย

นายทักษิณ สิทธิศักดิ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทักษิณ สิริศักดิ์ 2555: ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล
ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรินญา
ศึกษาศาสตร์ดุสิต (การบริหารการศึกษา) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชา
การศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์,
ค.ด. 242 หน้า

วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับ
ประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 390 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่ง
ชั้นภูมิ และสุ่มแบบง่าย ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กได้แก่
ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่ม
จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า และ
แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าความถี่
ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย
พหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับได้แก่ ความพึงพอใจใน
การปฏิบัติงานของครู การรับรู้ประสิทธิผลโดยรวม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2) ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กได้แก่ ปัจจัยสภาพ
แวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยกระบวนการ 3) แนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม คือ จัดปัจจัยสนับสนุนทั้งด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า
และกระบวนการ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการส่งเสริม การใช้สื่อ วัสดุ
อุปกรณ์ เทคโนโลยี ส่งเสริมครูให้พัฒนาตนเอง และมีนโยบายโรงเรียนขนาดเล็กที่เอื้อต่อ
การบริหารจัดการ เหมาะกับบริบทของ โรงเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

Thaksin Sithisak 2012: System Factors and the Guideline of Effective Educational Management on Small Schools under the Office of the Basic Education Commission. Doctor of Education (Educational Administration), Major Field: Educational Administration, Department of Education. Thesis Advisor: Assistant Professor Wisut Wichitpatcharaporn, Ph.D. 242 pages.

The objectives of this research were to: 1) study levels of effective educational management on small schools under the office of the Basic Education Commission; 2) study system factors relative effective educational management on small schools under the office of the Basic Education Commission; and 3) propose the guideline of effective educational management on small schools under the office of the Basic Education Commission. Samples were 390 school administrators selected by stratified sampling and simple random sampling. Five key informants were school administrators and experts for proposing the guideline of effective educational management on small schools and eleven of those experts were in the focused group discussion. The research instrument used to collect the data was a questionnaire in form of rating scales and semi-construction interview constructed by the researcher. The data were analyzed by using percentage, frequency, means, standard deviation, One-Way Anova, Pearson product moment correlation, multiple regression analysis, and content analysis.

The findings were as follows:

1) Both the whole and individual aspects concerning teachers' satisfaction in performance, accepting total effectiveness, and students' achievement of effective educational management on small schools under the office of the Basic Education Commission were at the high level. 2) System factors of environments input and process were relative effective educational management on small schools. 3) The guideline of effective educational management on small schools should find supporting factors for environments, inputs, and process to collaborate in materials, technology, teacher development and policy for small school.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ และความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และ อาจารย์ ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก กรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้ผู้วิจัย เกิดความรู้ และแนวทางในการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑป ไชยจิต ประธานกรรมการสอบ ปากเปล่าขั้นสุดท้าย รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สิริสรรหิรัญ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่ให้ คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขจนวิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยทั้ง 5 ท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ตรวจสอบเครื่องมือ และผู้ทรงคุณวุฒิอีก 3 ท่าน ที่อนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ตลอดจน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่ให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น แก่ผู้วิจัยเพื่อนำไปวิเคราะห์ร่างแนวทางการจัด การศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ งานวิจัยทำให้ผลงานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ทุกท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาสละเวลาร่วมการสนทนากลุ่ม จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จด้วยดี

เหนือสิ่งอื่นใด ขอขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ ญาติพี่น้อง รวมทั้งสมาชิกในครอบครัว สิทธิศักดิ์ ทุกคนที่ให้อำนาจใจ และให้คำปรึกษา จนทำให้การศึกษาร้านี้สำเร็จได้ด้วยดี

ทักษิณ สิทธิศักดิ์

มีนาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถามในการวิจัย	7
วัตถุประสงค์การวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
สมมติฐานการวิจัย	9
นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	13
นโยบายการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก	13
แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	33
แนวคิดทฤษฎีระบบ	51
ลักษณะองค์การทางการศึกษา	55
แนวคิดประสิทธิผลโรงเรียน	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	102
กรอบแนวคิดในการวิจัย	116
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	118
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	118
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	120
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	121
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	122
การเก็บรวบรวมข้อมูล	126

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	126
การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล	127
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	130
ผลการวิจัย	130
ข้อวิจารณ์	180
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	191
สรุปผลการวิจัย	191
ข้อเสนอแนะ	197
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	201
ภาคผนวก	212
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	213
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์แนวทางโรงเรียนขนาดเล็ก	215
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	217
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	223
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	242

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตัวบ่งชี้สำหรับการวัดประสิทธิผลของโรงเรียน	88
2	จำนวนและร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตาม สถานภาพทั่วไป	131
3	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวม	132
4	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อม ทางเศรษฐกิจ	133
5	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อม ทางสังคม	134
6	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อม ทางการเมือง	135
7	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อม ทางเทคโนโลยี	136
8	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านความร่วมมือและ การสนับสนุนจากชุมชน	137
9	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านผู้บริหาร	138
10	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านครู	139

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านนักเรียน	140
12	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านหลักสูตร	141
13	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านวัสดุอุปกรณ์	142
14	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านงบประมาณ	143
15	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านนโยบาย	144
16	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยเป้าหมาย	145
17	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยเทคโนโลยี	146
18	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยโครงสร้าง	147
19	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยจิตสังคม	148
20	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การวางแผน	149
21	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ	150
22	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ	151

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
23	ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การควบคุม	152
24	ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวม	153
25	ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน	154
26	ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กด้านความพึงพอใจใน การปฏิบัติงานของครู	155
27	ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กด้านการรับรู้ประสิทธิผล โรงเรียนโดยรวม	156
28	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานข้อ 1 ระดับประสิทธิผลของ โรงเรียนขนาดเล็ก	157
29	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงระบบกับประสิทธิผล ของโรงเรียนขนาดเล็ก	160
30	ปัจจัยเชิงระบบมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	164
31	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลของโรงเรียน ขนาดเล็กด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ	165

สารบัญตาราง (ต่อ)

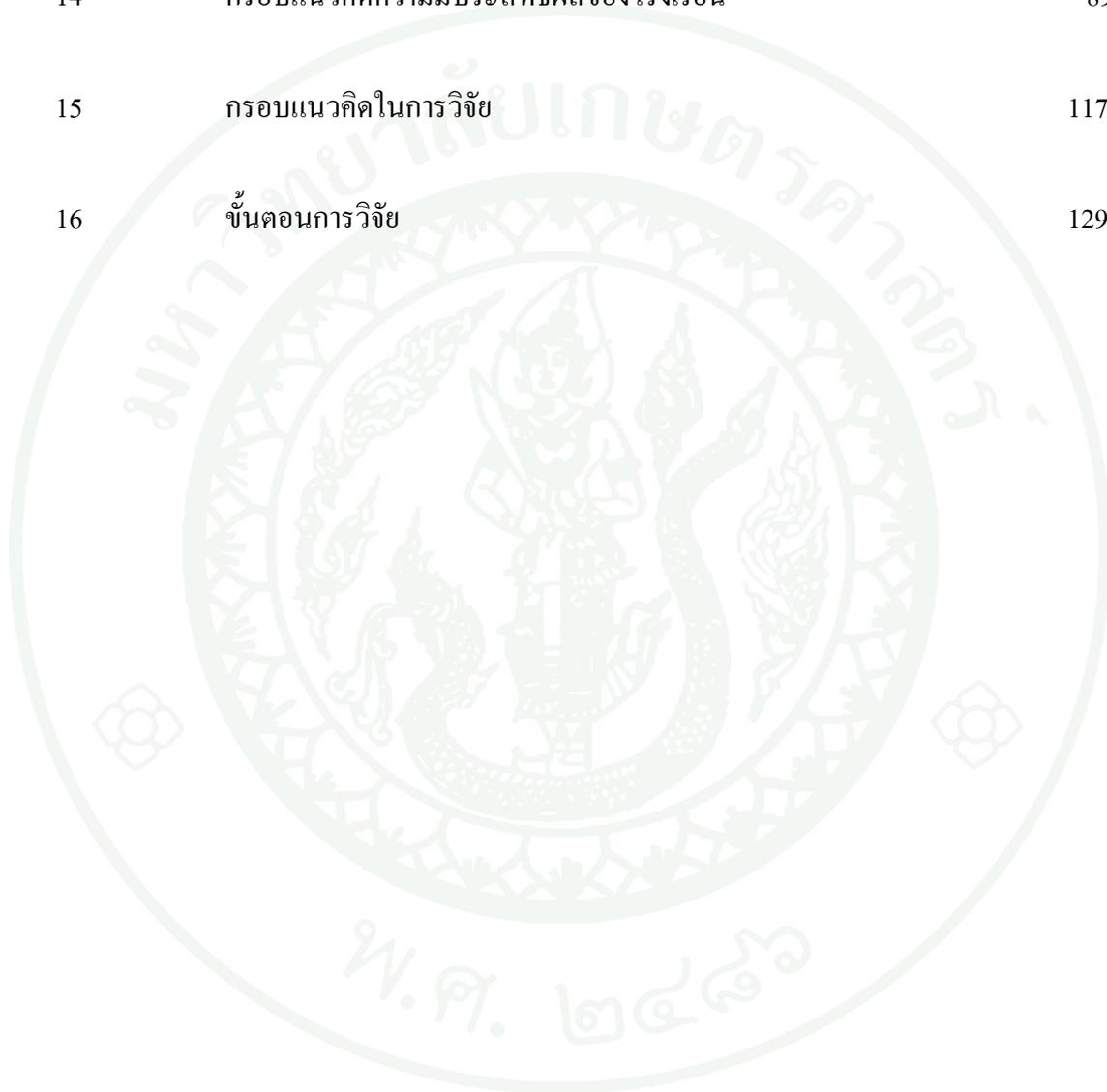
ตารางที่		หน้า
32	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ	167
33	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลของโรงเรียน ขนาดเล็กด้านการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวมของโรงเรียนที่เป็น ตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ	168
34	สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลของโรงเรียน ขนาดเล็กโดยรวมที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มี นัยสำคัญทางสถิติ	169
35	สรุปผลการสนทนากลุ่ม	177

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก 4 ยุทธศาสตร์	30
2	สาระสำคัญของทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	34
3	แนวการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	41
4	รูปแบบของระบบขั้นพื้นฐานขององค์กร	54
5	ระบบการบริหาร โรงเรียน	56
6	องค์กรทางการศึกษาในฐานะองค์กรระบบเปิด	59
7	ระบบการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีระบบเปิด	60
8	โครงสร้างของระบบการกระทำ	62
9	ระบบย่อยของสังคม และหน้าที่พื้นฐาน	63
10	แสดงโรงเรียนในฐานะเป็นระบบทางสังคม	65
11	กรอบแนวคิดระบบเปิดของโรงเรียนขนาดเล็ก	66
12	การบูรณาการรูปแบบของประสิทธิภาพองค์กร	81
13	สรุปแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ	87

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
14	กรอบแนวคิดความมีประสิทธิผลของโรงเรียน	89
15	กรอบแนวคิดในการวิจัย	117
16	ขั้นตอนการวิจัย	129

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ทำให้เกิดกระแสการปฏิรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการศึกษาได้เกิดขึ้นในหลายประเทศ เพราะประเทศต่าง ๆ ล้วนตระหนักดีว่าความเข้มแข็งและความมั่นคงประเทศมาจากการพัฒนาศักยภาพของคนในชาติ ซึ่งการจะพัฒนาคนจำเป็นต้องอาศัยระบบการศึกษาที่มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพ และประชาชนมีส่วนร่วม (คณะกรรมการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การพัฒนาประเทศเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลก ทุกประเทศมักมีเป้าหมายการพัฒนาที่ตรงกัน คือ การพัฒนาคน เพราะคนเป็นปัจจัยบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน คนจึงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดในการที่จะนำพาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า แม้แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) และฉบับที่ 9 (2545-2549) ยังมุ่งเน้นที่คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) มีวิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และมีพันธกิจที่มุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทัน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนามนุษย์ให้เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ การศึกษา มีบทบาทอันสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย อันเป็นอุดมคติของประเทศในโลกรเสรีทั้งหลาย และการที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุผลตามอุดมคติดังกล่าวได้ โดยการปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักปรับปรุงตนเองในการครองชีพและเศรษฐกิจครอบครัว (ถวิล มาตรฐาน, 2544) การพัฒนาคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยตามแนวแห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีหลักในการจัดการศึกษา ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 8 ว่ายึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อปวงชน หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและหลักการพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และในหมวดที่ 5 มาตรา 31-46 ได้บัญญัติให้การบริหารและการจัดการศึกษา เป็นกลไกสำคัญของการดำเนินงาน โดยกำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถแก้ปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งมีปัญหาเรื่องการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ปัญหาการขาดเอกภาพทั้งด้านนโยบาย และการบริหาร ปัญหาการขาดประสิทธิภาพของการประกันคุณภาพการศึกษา ปัญหาการขาด การมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาการขาดการพัฒนา นโยบายอย่างต่อเนื่อง และปัญหาการขาด ความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544) สถานศึกษา จึงจำเป็นต้องทำหน้าที่บริหารจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนเป็นการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลักการดังกล่าวตรงกับ แนวคิดหลักในการจัดการศึกษาที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) กล่าวไว้ว่า “เป็นการศึกษาเพื่อคนทุกฝ่าย (education for all) และทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (all for education) อันเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก”

ภายหลังการปรับ โครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการใหม่ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 10 ได้มีการแบ่งส่วนราชการในส่วนกลางของ กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้มีหัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พนม พงษ์ไพบูลย์ และคณะ, 2546) ดังนี้

1. สำนักงานรัฐมนตรี
2. สำนักงานปลัดกระทรวง
3. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
6. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน รับผิดชอบดูแล การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง โดยมีสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ โรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภายใต้ การอำนวยการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่

รับผิดชอบให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี แก่ผู้เรียนทุกคนในการรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษาตามหลักการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในเบื้องต้นนั้น สอดคล้องกับนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล ที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2549 โดย พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่จะเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดย ยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคีกัน สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชนเพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ (คณะรัฐมนตรี, 2549) และกระทรวงศึกษาธิการได้นำมากำหนดเป็นแนวนโยบาย และแนวทางเพื่อปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษาระดับต่างๆ ทั่วประเทศ ในส่วนของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มอบให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้ดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ ซึ่งในปีการศึกษา 2549 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 32,288 แห่ง จำนวนนักเรียน 8,697,983 คน จำนวนครู 420,965 คน โดยได้แบ่งโรงเรียนในสังกัดออกเป็น 7 ขนาด ดังนี้

โรงเรียนขนาดที่ 1 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1-120 คน

โรงเรียนขนาดที่ 2 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121-200 คน

โรงเรียนขนาดที่ 3 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 201-300 คน

โรงเรียนขนาดที่ 4 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301-499 คน

โรงเรียนขนาดที่ 5 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500-1,499 คน

โรงเรียนขนาดที่ 6 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500-2,499 คน

โรงเรียนขนาดที่ 7 คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 2,500 คนขึ้นไป

โรงเรียนขนาดเล็ก คือ โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน ในปีการศึกษา 2549 โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนทั้งสิ้น 12,269 แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศ การดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว

มีปัญหาต่างๆ หลายประการ เช่น ขาดแคลนครูและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียน การสอน ครูไม่ครบชั้นเรียน งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ประกอบกับ ครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนอยู่ในเขตชนบทห่างไกล ไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุน ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาให้กับบุตรหลานของตนได้ ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ทำให้โรงเรียนขนาดเล็ก มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาดำเนินการ นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างต่ำ ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียน ขนาดเล็กค่อนข้างขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินภายนอกของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่พบว่ายังมีโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ด้อยคุณภาพ และได้คะแนนการประเมินต่ำกว่ามาตรฐานอีกมาก จากสภาพปัญหาและข้อจำกัด ดังกล่าว หากไม่รีบดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจะทำให้นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กขาดโอกาส ที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ มาตรฐาน ตลอดจนขวัญและกำลังใจของบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็กไม่ดีพอ จะส่งผลต่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2549)

จากปัญหาข้างต้น เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศสามารถบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐาน สนองเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่จะ ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กขึ้น โดยมีมุ่งหวังให้ โรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวมีการจัดการบริหารที่ดี การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมีคุณภาพ ซึ่งท้ายที่สุดก็จะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน โดยโครงการดังกล่าวมีกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยหน่วยงานทุกระดับในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานร่วมกันประชาสัมพันธ์ทั้งทางตรงถึงกลุ่มเป้าหมาย และทางอ้อมโดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ สังคม โดยเฉพาะชุมชนที่มีโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่เกิดความตระหนักร่วมกันสนับสนุนเพื่อ ยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนโรงเรียน นักเรียน บุคลากร รวมไปถึงครุภัณฑ์ที่จำเป็น ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ต้องจัดทำเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก การจัดทำแผนที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานำข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จากการทำ แผนที่ทางการศึกษา ซึ่งจะแสดงที่ตั้งของโรงเรียนเส้นทางคมนาคมแหล่งตัวป้อนที่เป็นทั้งนักเรียน และทรัพยากรบุคคลอื่น และนำไปสู่การวางแผนจัดสรรงบประมาณการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพ

การจัดทำแผน พัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานำข้อมูลที่สำรวจได้ข้างต้นมาจัดทำเป็นเป้าหมายพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก แผนดังกล่าวมีทั้งแผนระยะยาวและระยะสั้นมีตัวบ่งชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอื่น ให้แก่สถานศึกษาขนาดเล็กอย่างเพียงพอต่อการจัดคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา การจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอื่น อาจจัดสรรโดยใช้ หลักเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากสถานศึกษาอื่น โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความขาดแคลนของ สถานศึกษาขนาดเล็ก การจัดซื้อหนังสือแบบเรียนและแบบฝึกหัด ปัจจัยหลักที่สำคัญยิ่ง คือ หนังสือเรียนซึ่งเดิมจะได้รับแจกให้ยืมเรียน ต่อมาสำนักงานงบประมาณได้จัดสรรงบประมาณสำหรับ หนังสือเรียนและแบบฝึกหัด เพิ่มในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานจะจัดซื้อหนังสือแบบเรียนและแบบฝึกหัดให้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 4, 5 ทุกคนใน 5 กลุ่มสาระหลัก คือ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคม และภาษาอังกฤษ ส่วนอีก 3 กลุ่ม สาระ จะซื้อร้อยละ 30 ของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การจัดทำ หน่วยคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (mobile unit) ในการจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนนั้น จำนวนนักเรียน จะต้องเป็นเกณฑ์ในการจัดสรร ดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กมักจะไม่ได้รับจัดสรรครุภัณฑ์ที่มีราคา สูงๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ จึงทำให้นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กไม่ค่อยมีโอกาสได้เรียน คอมพิวเตอร์ แนวคิดที่จะนำคอมพิวเตอร์เข้าไปในโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นลักษณะรถคอมพิวเตอร์ เคลื่อนที่ ซึ่งเรียกว่า mobile unit เพื่อให้บริการถึงที่ หรือรวมกันเป็นจุด การจัดทำสื่อการเรียน การสอน และจัดหาหนังสือห้องสมุด สื่อการเรียนการสอนนับเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนได้เกิด การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นห้องสมุดยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ ซึ่งต้องการให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีทักษะ ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง งบประมาณเรื่องสื่อการเรียนการสอนและหนังสือห้องสมุดอยู่ใน งบอุดหนุน ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กมีสื่อการเรียนการสอนและหนังสือห้องสมุดน้อย จึงมีการเพิ่ม งบประมาณจัดสรรให้เป็นพื้นฐาน โรงเรียนละ 10,000 บาท และเพิ่มเติมให้อีกตามจำนวนนักเรียน การหมุนเวียนครู รูปแบบในการหมุนเวียนครู เช่น ครูในโรงเรียนที่เกินเกณฑ์มาสอนที่โรงเรียน ขนาดเล็กเป็นรายสัปดาห์ ครูเพียงพอแต่วุฒิไม่ตรงให้สลับโรงเรียนกันสอน กรณีครูขาดแคลน ให้จ้างครู 1 คน หมุนเวียนสอน 2-3 โรงเรียน จ้างครู 1 คน ปฏิบัติงานแทนครูแกนนำหรือครูต้นแบบ แล้วให้ครูต้นแบบไปช่วยเหลือด้านวิชาการแก่โรงเรียนขนาดเล็ก ขอครูนักศึกษาฝึกสอน ใช้วิทยากร ท้องถิ่นมาช่วยสอน ใช้นักเรียนมัธยมปลายช่วยจัดกิจกรรม การพัฒนาครู มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการพัฒนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับ โรงเรียนขนาดเล็ก การนิเทศติดตามผลเป็นกระบวนการแนะนำช่วยเหลือผู้บริหาร และครูในโรงเรียน ขนาดเล็กให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังสามารถเสริมจุดเด่นและแก้ไข

จุดอ่อนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ การซ่อมแซมอาคารสถานที่ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กจะได้รับการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างน้อย เพราะติดที่เงื่อนไขเกณฑ์การจัดสรร ดังนั้นจึงมีงบประมาณการซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้เป็นรายโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเพิ่มเติมระหว่างปีเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กอีก คือ การจัดหาคอมพิวเตอร์พร้อมเครื่องฉาย การจัดการบรรรทุกขนาดเล็กเพื่อให้บริการในการจัดการศึกษาของเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา การสร้างโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบ การอบรม ICT แก่ครูโรงเรียนขนาดเล็ก โดยคัดเลือกให้เดินทางไปอบรมทั้งในและต่างประเทศ แล้วกลับมาดำเนินการเป็นวิทยากรฝึกอบรมให้แก่ครูในโรงเรียนขนาดเล็กเครือข่ายในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาต่อไปตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวมาใช้งบประมาณดำเนินการทั้งสิ้น 887.9 ล้านบาท แต่การดำเนินดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548ก)

นอกจากนี้มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2552 เห็นชอบให้เพิ่มเงินอุดหนุนรายหัวให้นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นไป คือ จากเดิมรายหัวที่ได้รับปกติระดับก่อนประถมศึกษารายหัวละ 1,700 บาทต่อคนต่อปี ระดับประถมศึกษาจากเดิมได้รับปกติรายหัวละ 1,900 บาทต่อคนต่อปี เพิ่มอีกเป็นรายหัวละ 500 บาทต่อคนต่อปีทั้งสองระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ด้วยเหตุผลอัตราการเกิดของประชากรในประเทศไทยลดลง ส่งผลให้จำนวนประชากรในวัยประถมศึกษาลดลง ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน นับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขณะเดียวกันผลการประเมินมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสองที่ผ่านมา พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านการประเมินอยู่ในระดับปรับปรุง ร้อยละ 2.15 โรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 67.91 โรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านการประเมินอยู่ในระดับดี ร้อยละ 29.94

ดังนั้น โรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่ท้าทายผู้บริหารการศึกษาทุกระดับในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเรื่อยมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พยายามแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ด้วยความตระหนักว่า การที่มีโรงเรียนขนาดเล็กเป็นจำนวนมากย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้คิดค้นมาตรการการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กด้วยวิธีการที่หลากหลายมาโดยตลอด ภายใต้แนวคิดที่ว่า “โรงเรียนใดที่ฟังรวมได้...รวม โรงเรียนใดที่ยุบได้...ยุบ โรงเรียนใดที่ดำรงอยู่ ต้องอยู่อย่างมีคุณภาพ...โดยไม่ดูดทับทรัพยากร” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล และนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล ของโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. ประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับใด
2. มีปัจจัยใดบ้างที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. แนวทางในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาในประเด็นปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียน ดังนี้

1. ตัวแปรต้น ประกอบด้วย ตัวแปรที่เป็นปัจจัย 3 ด้านที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดของ Parson (1977); Hanson (1996) และ Owens (1998) ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยด้านกระบวนการ
2. ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลของโรงเรียน ตามแนวคิดของ Hoy and Miskel (2001) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม

ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวน 12,269 โรงเรียน

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

1. ตัวแปรต้น ประกอบด้วย ตัวแปรที่เป็นปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยด้านกระบวนการ
2. ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลของโรงเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ
ดังนี้

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ ได้ความรู้เกี่ยวกับ
  - 1.1 ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
  - 1.2 แนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะที่ได้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษา
โรงเรียนขนาดเล็กในระยะต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ จึงตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

1. ระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก
2. ปัจจัยเชิงระบบมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นิยามศัพท์

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้รักษาราชการ
ในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน

ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการจัดการเรียนการสอนและ
ส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ

นักเรียน หมายถึง ผู้เข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ หมายถึง สถานภาพทางการเงิน ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจ
ของผู้ปกครองและชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สภาพคุณลักษณะเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ
ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมายาวนาน

สภาพแวดล้อมทางการเมือง หมายถึง แนวนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการนำ
นโยบายสู่การปฏิบัติ บทบาทของผู้บริหารระดับสูงที่มีต่อการแก้ไขปัญหาทางการศึกษา

สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี ตลอดจนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน

ความร่วมมือจากชุมชน หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
รวมถึงการได้รับความร่วมมือทางการเงิน แรงงาน ภูมิปัญญาจากผู้ปกครอง หรือการมีส่วนร่วม
ในการจัด การศึกษา

หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่สถานศึกษาจัดขึ้นตามกรอบของ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน

วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุน
การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสื่อประเภทต่างๆ

งบประมาณ หมายถึง แผนทางการเงินที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา รวมถึงจำนวนเงินที่ทางราชการจัดสรรให้เพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

นโยบาย หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นกรอบในการจัดการศึกษา

กระบวนการ หมายถึง การทำงานของระบบย่อยต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน เพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลผลิต ซึ่งระบบย่อยต่างๆ ประกอบด้วย 5 ระบบ คือ ระบบย่อยเป้าหมาย ระบบย่อยเทคโนโลยี ระบบย่อยโครงสร้าง ระบบย่อยจิตสังคม และระบบย่อยการจัดการ

ระบบย่อยเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดปรัชญา และเป้าหมายของสถานศึกษา หรือจุดมุ่งหมายปลายทางที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้น

ระบบย่อยเทคโนโลยี หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการในการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลผลิต ประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการนิเทศ

ระบบย่อยโครงสร้าง หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคลากรที่กำหนดไว้ในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานในลักษณะของการแบ่งงานกันทำตามบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

ระบบย่อยจิตสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพฤติกรรมที่ทุกคนแสดงออก อันเป็นผลมาจากการตั้งใจ การรับรู้ ทัศนคติ และการทำงานเป็นกลุ่ม

ระบบย่อยการจัดการ หมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการ ที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติการกิจ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม

การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจล่วงหน้า จะทำอะไร ทำเมื่อไร ทำอย่างไร และใครเป็นคนทำ ซึ่งกระบวนการวางแผน ประกอบด้วย การจัดทำแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินแผน

การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้าง หรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดหน่วยงานย่อย หรือตำแหน่งต่างๆ ของสถานศึกษาให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะและวิธีการติดต่องานที่สัมพันธ์กันตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่ สูง ต่ำ ลดหลั่นลงไป

การนำ หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้ความสามารถในการจูงใจ ชักนำให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือ ร่วมใจ เพื่อปฏิบัติการกิจต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

การควบคุม หมายถึง กระบวนการควบคุมดูแล กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผน และป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา

ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย ก่อให้เกิดผลผลิตที่เป็นผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม

ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะอย่างเหมาะสมรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถทักษะ สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

ความพึงพอใจในการทำงานของครู หมายถึง ความรู้สึกทั้งในด้านบวก หรือลบ ของครูในโรงเรียนที่มีต่อการทำงานในหน้าที่ รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมในโรงเรียนนั้น

การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม หมายถึง การรับรู้ผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยยึดหลักคุณภาพตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประเด็นในการศึกษา ดังนี้

1. นโยบายการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก
2. แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. แนวคิดทฤษฎีระบบ
4. ลักษณะองค์การทางการศึกษา
5. แนวคิดประสิทธิผลโรงเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก

การดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548ข)

1. การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

1.1 สภาพการดำเนินงาน

ในสภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่ประเทศไทยเผชิญอยู่เรื่อยมา ได้ส่งผลกระทบต่อทุกองค์ประกอบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ อัตรากำลัง และทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐต้องแสวงหาทางเลือกในการปรับปรุงพัฒนางานทั้งทางด้านคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดคุณค่า และประสิทธิภาพสูงสุด

การดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีมากถึง 12,269 โรงเรียน หรือคิดประมาณ 1 ใน 3 ของโรงเรียนทั้งหมดในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงถือเป็นความสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศมาโดยตลอด ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้มีผลกระทบที่สำคัญต่อการจัดการศึกษา 2 ประการ

1) ปัญหาการลงทุนการศึกษา การลงทุนโรงเรียนขนาดเล็กจะสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ในทุกด้าน ทั้งการใช้ครู อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ สื่อ อุปกรณ์ ยกตัวอย่าง เช่น การใช้ครูโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 60 คน ครู 1 คน จะรับผิดชอบนักเรียนเฉลี่ย 7-9 คน เท่านั้น เมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่กว่า เช่น โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 120 คนขึ้นไป จะรับผิดชอบนักเรียนระหว่าง 18-25 คน

2) ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา จากการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปีการศึกษา 2539 พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่เกือบทุกตัวชี้วัด เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดความพร้อมด้านต่างๆ ได้แก่ มีครูไม่ครบชั้น ครูขาดทักษะการสอนเด็กหลายกลุ่มอายุ ขาดครุภัณฑ์ และสื่ออุปกรณ์ กระบวนการเรียนการสอนไม่สามารถจัดได้ตามรูปแบบ ตลอดจนครูและผู้บริหารโรงเรียนขาดขวัญกำลังใจ นอกจากนี้ชุมชนและผู้ปกครองก็ไม่มีความพร้อมที่จะสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานให้มีคุณภาพถึงระดับมาตรฐานได้

2. การจัดพาหนะสำหรับนักเรียน

การดำเนินงานของระเบียบกระทรวงศึกษาดังกล่าว ก่อให้เกิดโครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยได้ทดลองจัดจักรยานเป็นพาหนะให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ยืมขี่ไปโรงเรียน ดำเนินการครั้งแรกที่จังหวัดพิษณุโลกและมหาสารคาม ในปี พ.ศ. 2525 จากนั้นก็มีการขยายไปครอบคลุมทั่วประเทศ

3. การส่งเสริมสมรรถภาพการสอน โดยใช้สื่อ RIT (reduce instruction time)

เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การใช้สื่อการเรียนซึ่งเป็นบทเรียนสำเร็จรูปตาม โครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน (RIT) ซึ่งผ่านการทดลองใช้และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น โดยเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2525 ที่จังหวัดภาคอีสานบางส่วน ภาคเหนือที่จังหวัดลำปาง และภาคใต้ ที่จังหวัดปัตตานี จากนั้นก็ขยายไปยังโรงเรียนขนาดเล็กและมีครูไม่ครบชั้นครอบคลุมทั่วประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ในทุกกลุ่มประสบการณ์สูงขึ้น ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

4. การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนสองกลุ่มอายุ

จากความไม่คุ้มค่าของการลงทุนในการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ร่วมกับวิทยาลัยครูต่างๆ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนสองกลุ่มอายุ คือ การเกณฑ์เด็กนักเรียนให้เข้าเรียนปีเว้นปี ซึ่งเมื่อดำเนินการถึง 6 ปีแล้ว โรงเรียนจะมีชั้นเรียนเพียง 3 ชั้น คือ ป.2 ป.4 ป.6 และชั้น ป.1 ป.3 ป.5 สลับกันเป็นปีๆ ไป โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้อิน 2 วิธี คือ ใช้วิธีสอนปกติ และการใช้สื่อการเรียน RIT สำหรับการเกณฑ์เด็กนักเรียนแบบปีเว้นปี เนื่องจากในแต่ละปีเด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์ภาคบังคับ ในเขตบริการ โรงเรียนขนาดเล็กนั้นมีจำนวนน้อยมาก

5. การจัดศูนย์โรงเรียน

ในปีงบประมาณ 2535 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ทำการทดลองจัดศูนย์โรงเรียนในรูปแบบของการศึกษาที่ใช้โรงเรียนขนาดใหญ่เป็นศูนย์โรงเรียนแล้ว

นำนักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กบางส่วน หรือทั้งหมดมาเรียนรวมกัน โดยจัดโรงเรียนที่เป็นศูนย์ให้ได้มาตรฐานในระดับดี ทั้งด้านปัจจัยและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อนักเรียนที่มาเรียนรวมจะได้มีโอกาสรับประสบการณ์ที่มีคุณภาพมากขึ้น และในปีการศึกษา 2536 ได้ให้จังหวัดเลือกศูนย์ทดลอง จังหวัดละ 1 ศูนย์ และโครงการนี้ได้ชะงักลงเพราะไม่สามารถจัดหางบประมาณให้โรงเรียนศูนย์ได้ครบถ้วนตามกำหนด แต่อย่างไรก็ตามสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีนโยบายในการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยจัดสรรงบประมาณเป็นค่าพาหนะเดินทางสำหรับนักเรียนที่เดินทางมาเรียนรวม ซึ่งเรียกว่าโรงเรียนมารวมไปยังโรงเรียนหลัก และโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้มีจำนวน 539 โรงเรียน ใน 39 จังหวัด ซึ่งวิธีการนี้สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้อีกทางหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2538 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2539-2550 บนพื้นฐานของบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา กอปรกับนโยบายในการบริหารตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ จัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกันโดยดำเนินการ

1. การทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (school mapping) ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท และทุกสังกัดทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ มีการเชื่อมโยงการปฏิบัติที่คำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา
2. กำหนดขนาดโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ให้มีการรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามควรแก่กรณี โดยความเห็นชอบของจังหวัดและท้องถิ่น
3. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ด้านบรรยากาศของการจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน อำนวยความสะดวก พร้อมทั้งบุคลากรที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของโรงเรียนและสถานศึกษา
4. ให้โรงเรียนมีผังแม่บทอย่างแม่บทรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และมุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

5. กระจายอำนาจการกำหนดนโยบายและการบริหาร โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทให้กับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น ในรูปของคณะกรรมการ สถานศึกษา

6. ให้องค์กรติดตามและประเมินผล ทำหน้าที่ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินมาตรฐาน โรงเรียนและสถานศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ พร้อมทั้ง สรุปผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาต่อไป

ถึงแม้ว่าได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ โรงเรียนขนาดเล็กอย่างต่อเนื่อง ตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแล้วก็ตาม แต่ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กก็คาดว่าจะหมดไป โดยเฉพาะเรื่องประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ จึงสมควร ดำเนินการ ดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก นโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็กต้องชัดเจน และต่อเนื่อง คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาต้องวิเคราะห์ความจำเป็นอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการตั้ง ยุบ รวม และเลิกโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา เพราะการมีโรงเรียนมากหรือน้อยเกินไปนั้น ย่อมกระทบถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้วย ปัจจัยพื้นฐานสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ควรให้มีเพียงพอกับความต้องการ และ ให้โรงเรียนมีความยืดหยุ่นในการบริหารงบประมาณมากขึ้น เพื่อจะได้ใช้งบประมาณตรงตาม ความต้องการของตนเอง

2. การพัฒนาบุคลากร โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้นรูปแบบในการบริหารจัดการและการเรียนการสอนจึงต้องมีลักษณะพิเศษไปจากโรงเรียนอื่นๆ ครูผู้สอน และ ผู้บริหารต้องได้รับการพัฒนาอย่างมากในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การนำ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ต้องสร้างความตระหนัก ให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ของโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความมุ่งมั่น เสียสละ มีจิตสำนึกที่ดี ที่จะร่วมกันพัฒนาการศึกษาให้กับเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยปฏิบัติ หน้าที่ให้เต็มกำลังความสามารถ

3. การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ ภาวะการขาดแคลนบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นเรื่องที่เป็นปัญหาซ้ำซ้อน ดังนั้นสิ่งที่จะนำมาใช้ทดแทนภาวะการขาดแคลนดังกล่าว ก็คือ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การระดมทรัพยากร ภาวะการขาดแคลนทรัพยากรในโรงเรียนขนาดเล็กนั้นเกิดขึ้นบน พื้นฐานการจัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้จ่ายงบประมาณ ดังนั้น เพื่อให้มี ทรัพยากรใช้อย่างพอเพียงจึงควรมีการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ และการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังควรมีการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ได้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของ โรงเรียนจะทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างดี

5. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ภายใต้ข้อจำกัดหลายๆ เรื่องในโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขาดแคลนทรัพยากร บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจคุณภาพนักเรียนยังไม่เป็นที่ น่าพอใจ สิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผลการตอบแทนการดำเนินงานของบุคลากรต้อง สัมพันธ์กับความเหนื่อยยากที่เขาประสบอยู่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรรหาโอกาสไป เยี่ยมเยือนให้กำลังใจนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จะได้รับทราบปัญหา ความต้องการ และช่วยเหลือโรงเรียนให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยเหลือเรื่องสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารและครูมีขวัญและกำลังใจดี ปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มกำลังความสามารถ

จากการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานยังไม่เป็นที่น่าพอใจโรงเรียนขนาดเล็ก ยังคงใช้งบประมาณและทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่า และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ประกอบกับโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โรงเรียน ขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัด การเรียนการสอน ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียน และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โรงเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้มา โดยตลอด ดังนั้นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง คือ การรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งเป็นการตอบสนองต่อมาตรการ

การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2552 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ได้ระบุสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพและลดความสูญเปล่าของโรงเรียนขนาดเล็กด้วยมาตรการที่เหมาะสม ได้แก่ การควบรวม การปรับปรุงประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่าย ตลอดจนสนับสนุนทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการจัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (school mapping) และ แผนดำเนินงานแบบขั้นบันไดภายในปี 2561
2. จัดให้มีการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่ เพื่อให้เกิดขนาดที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถจัดสรรอัตรากำลังของครูและงบประมาณที่เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพได้อย่างเต็มที่
3. เร่งดำเนินการให้โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพดีขึ้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิ ส่งเสริมโรงเรียนประจำตำบล การควบรวมและถ่ายโอนสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งไม่ได้อยู่ในพื้นที่ ทูรกันดารห่างไกล และให้การอุดหนุนค่ายานพาหนะ
4. ใช้ระบบงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นสิ่งจูงใจในการแก้ปัญหาโรงเรียน ที่มีขนาดเล็กมาก โดยให้ควบรวมเป็นโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการ เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

กล่าวได้ว่า การดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการนั้นรัฐบาลได้มีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือหลายด้าน แต่ยังคงประสบปัญหาด้านการลงทุนการศึกษาและปัญหาด้านคุณภาพ การศึกษาที่ต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่เกือบทุกตัวชี้วัด ซึ่งรัฐบาลต้องหาแนวทางพัฒนาทั้งด้านคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก การพัฒนาบุคลากร การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ การระดมทรัพยากร และการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล เพื่อรองรับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง และมาตรการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ

รูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

จากการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน (2549ก) พบรูปแบบนวัตกรรมที่นิยมใช้ จำนวน 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งจำแนกย่อยได้อีก 5 แบบ คือ

1. รูปแบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระเดียวกัน เป็นการบูรณาการแบบรวมชั้นเรียนเป็น
ช่วงชั้น และบูรณาการกลุ่มสาระภายในกลุ่มสาระเดียวกัน
2. รูปแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการแบบละชั้น และ
นำสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ มาบูรณาการตั้งแต่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไป
3. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ walk rally เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ
ทั้งโรงเรียนหรือเป็นช่วงชั้น ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงจากฐานการเรียนรู้ต่างๆ ภายใน
โรงเรียนก่อนที่จะออกไปศึกษาหาความรู้นอกสถานการณ์จริง
4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี (montessori) เป็นการเรียนรู้
แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นวิธีการสอนที่เด็กสามารถเรียน อ่าน เขียน คำนวณ
โดยวิถีธรรมชาติ เด็กสามารถเรียนรู้ได้สอดคล้องกับช่วงเวลาของความสนใจและความพร้อม
ของเด็ก
5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน และชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้
ผ่านปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้

รูปแบบที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีรูปแบบจำแนกได้ 2 แบบ คือ

1. รูปแบบคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (mobile unit) เป็นการติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน
13-21 เครื่อง ประจํารถออกไปบริการยังโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการ โดยใช้หลักคอมพิวเตอร์
เคลื่อนที่ไปหาผู้เรียน

2. รูปแบบศูนย์คอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (office station unit) เป็นการติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 11-30 เครื่อง ไว้ที่ห้องเรียนในโรงเรียนที่เป็นศูนย์ให้นักเรียนในเขตบริการมาใช้เรียน โดยใช้หลักผู้เรียนเคลื่อนไปหาคอมพิวเตอร์

รูปแบบที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ระบบทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งในการใช้สื่อทางไกลผ่านดาวเทียมในการจัดการเรียนการสอนนั้น ไม่สามารถแทนครูได้ เพียงแต่นำมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น และครูต้องเป็นผู้ควบคุมดูแล คอยแนะนำนักเรียน ตลอดจนการสรุปบทเรียนด้วย จึงจะได้ผล และมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 4 รูปแบบการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งรูปแบบการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานี้ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทั้งภายในองค์กร และหน่วยงานอื่นภายนอกองค์กร ได้แก่ เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการ โรงเรียน เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายวิชาการตามกลุ่มสาระในโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายครู โดยให้โรงเรียนที่มีความพร้อมช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549) คือ นโยบายต้องชัดเจน ต่อเนื่อง มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม นำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ สนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนช่วยเหลือ ทั้งนี้ มีบทสรุปของการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549)

1. การพัฒนาประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ต้องการความร่วมมือ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีดำเนินการ ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. การจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้ความเข้าใจของนักเรียนเป็นจุดเริ่มต้น มีกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ครูต้องให้ความรัก ความเมตตา เป็นที่พึ่งพาของนักเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดกำลังใจในการเรียน

3. ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เป็นวิชาพื้นฐานที่โรงเรียนจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดทักษะอย่างลึกซึ้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้นักเรียนไปค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

4. ธรรมชาติของโรงเรียนขนาดเล็กจะมีครูไม่ครบชั้นเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจน การจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการหลากหลาย เพื่อให้นักเรียนเหล่านี้มีคุณภาพใกล้เคียง หรือทัดเทียมกับนักเรียนในเมือง เมื่อเติบโตใหญ่จะช่วยให้ช่วยตนเอง ช่วยครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติได้

5. ปัญหาผลการเรียนต่ำของนักเรียน อาจมาจากสาเหตุหลายประการ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่ง คือ นักเรียนอ่านไม่เป็น อ่านไม่คล่อง ขาดทักษะกลุ่มสาระภาษาไทย จึงไม่เข้าใจ ตั้งแต่คำถาม คำสั่ง ดังนั้น ระดับช่วงชั้นที่ 1 ต้องฝึกฝนให้นักเรียนมีทักษะดังกล่าวอย่างเต็มที่

6. นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ถือเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่มีคุณค่ามหาศาล โรงเรียนควรจัดโอกาสให้นักเรียนได้ก้าวออกไปสู่โลกกว้าง ชิมชั๊ป รับรู้ความจริงในธรรมชาติ ได้สังเกต ได้พิจารณา ทดลองทำ พิสูจน์ค่า ทบทวน ค้นพบประจักษ์ผล

7. มีความมุ่งมั่นตั้งใจ แสวงหาเครือข่ายการมีส่วนร่วมคิดและร่วมทำอย่างตั้งใจและต่อเนื่อง โดยไม่ต้องรอพึ่งผู้อื่น เมื่อได้คิดเอง ตัดสินใจเอง และมีโอกาสลงมือทำด้วยตนเอง พร้อมกับมีโอกาสได้รับผิดชอบในสิ่งที่ทำลงไป จะทำให้มองเห็นความสำคัญ และคุณค่าในตัวเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้กำหนดรูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

1. วัฒนธรรมการเรียนรู้

1.1 พัฒนาการจัดการเรียนการสอนคละชั้น พัฒนาการจัดหาสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

1.2 สนับสนุนการวิจัยและการพัฒนา ทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. การพัฒนาวัฒนธรรมความรับผิดชอบต่อผลงาน

2.1 กำหนดนโยบายและเป้าหมายการปฏิบัติงานทั้งด้านการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ซึ่งอาจนำไปสู่การคละชั้น รวมชั้น รวมโรงเรียน หรือศูนย์เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ อัตราครูต่อนักเรียนสูงขึ้น หรือขนาดของโรงเรียนมีความเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งสามารถสะท้อนประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาได้

2.2 ติดตาม กำกับ และการประเมินการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และรายงานผลต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาตัวชี้วัด ด้านผลการทดสอบระดับชาติ ด้านจำนวนครูต่อนักเรียน ด้านการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน

3. การพัฒนาวัฒนธรรมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

3.1 สนับสนุนการดำเนินงานลักษณะศูนย์เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก

3.2 สนับสนุนการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3.3 ประสานกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก รวมถึงการผลิตและพัฒนาบุคลากร

3.4 ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ และความตระหนักต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปในข้อจำกัด ผลกระทบของโรงเรียนขนาดเล็กและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดำเนินการบริหารจัดการบุคลากร โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษากรณียุบเลิกโรงเรียน และร่วมบริหารโรงเรียนหลัก หรือไปดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนอื่น

3.6 ประสานสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อผลิตและพัฒนาครูในการเรียนการสอนคณะชั้นหรือบูรณาการ

โดยสรุป การศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีการใช้รูปแบบภายใต้การบริหารแบบองค์รวมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (all for education) หน่วยงานระดับสูงโดยกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้วยการออกระเบียบรองรับการบริหารจัดการ และการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการในหลายๆ รูปแบบ แต่ยังคงขาดการวิจัยและพัฒนารูปแบบให้เห็นผลเป็นรูปธรรมและเกิดความยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก เป็น 4 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

ในแต่ละยุทธศาสตร์ จะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด แนวทาง/มาตรการ
ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ

1. วัตถุประสงค์

โรงเรียนขนาดเล็กมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

2. เป้าหมาย

โรงเรียนขนาดเล็กทุกแห่งมีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3. ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กมีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

4. แนวทาง/มาตรการ

4.1 พัฒนาระบบวางแผนการจัดตั้งและพัฒนาโรงเรียน ในแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยจะดำเนินการร่วมกับสถาบันประชากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย องค์การยูเนสโกและหน่วยงานภายในจังหวัด ในการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้สามารถจัดทำแผนการจัดตั้งและพัฒนาโรงเรียน โดยคาดการณ์จำนวนเด็กและเยาวชนในวัยเรียนในอนาคต วางแผน จัดตั้ง ยุบเลิก รวม ปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพในพื้นที่ ทั้งนี้ จะจัดทำแผนในตำบลและอำเภอที่นำร่องเป็นลำดับแรก และขยายผลไปสู่แผนที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ ในกรณีที่โรงเรียนจำเป็นต้องยุบเลิก อาจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาเป็นศูนย์ปฐมวัย โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 หรือแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

4.2 พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้มีข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุม พอเพียง ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน บุคลากรมีความรู้และเข้าถึงการใช้สื่อ ICT ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำ Best practice ในโรงเรียนที่ดำเนินการได้ผลแล้วมาเผยแพร่ พร้อมทั้งตั้งศูนย์ ICT ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และศูนย์เครือข่ายโรงเรียน เพื่อบริการโรงเรียนขนาดเล็ก

4.3 พัฒนาระบบบริหารจัดการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยจะพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถใช้เจ้าหน้าที่ธุรการร่วมกัน เพื่อปฏิบัติงานธุรการ งานข้อมูล งานพัสดุ จัดซื้อจัดจ้าง ร่วมกัน ตลอดจนระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและจัดการ ทรัพยากรอื่น ๆ ร่วมกัน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล ไม่สามารถรวมกลุ่มกับโรงเรียนอื่น จะพัฒนาและนำระบบเทคโนโลยีเพื่อการบริหารและสื่อสารมาใช้

4.4 สร้างแรงจูงใจแก่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการสร้างแรงจูงใจ ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้นักลากรเหล่านั้นมีกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น เช่น การพิจารณา ความดีความชอบ การนำผลงานการพัฒนาโรงเรียนมาประกอบการแต่งตั้งโยกย้าย และการปรับปรุง ตำแหน่ง ปรับระบบบริหารบุคลากร มาตรฐานอัตรากำลังให้เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา

1. วัตถุประสงค์

เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักเรียน มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เป้าหมาย

โรงเรียนขนาดเล็กทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักเรียน มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักเรียน มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. แนวทาง/มาตรการ

4.1 พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยปรับหลักสูตร ที่เอื้อต่อการสอนคละชั้น เน้นการสอนแบบบูรณาการ การสอนคละชั้น

4.2 พัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนให้มีศักยภาพเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพ พร้อมทั้งจะดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ผลิตและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน พัฒนา สื่อสำเร็จรูป ที่สามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการนำการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และระบบคอมพิวเตอร์มาเสริมการเรียนการสอน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน การหมุนเวียนครู

4.4 นิเทศ ติดตาม กำกับ โรงเรียนขนาดเล็กอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

4.5 วิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน

1. วัตถุประสงค์

เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กมีบุคลากร งบประมาณ วัสดุและครุภัณฑ์เพียงพอตาม มาตรฐาน สำหรับจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เป้าหมาย

โรงเรียนขนาดเล็กทุกแห่งมีบุคลากร งบประมาณ วัสดุและครุภัณฑ์เพียงพอตาม มาตรฐานสำหรับจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากร งบประมาณ วัสดุและครุภัณฑ์เพียงพอ สำหรับจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. แนวทาง/มาตรการ

4.1 จัดทำมาตรฐาน โรงเรียนขนาดเล็กด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุและครุภัณฑ์

4.2 ปรับปรุงและพัฒนาสถานที่เรียน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แก่นักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเพียงพอและเหมาะสม

4.3 จัดอัตรากำลังครูในโรงเรียนขนาดเล็กให้เพียงพอตามเกณฑ์ แก้ปัญหา การขาดแคลนครู ด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น สอนแบบบูรณาการเนื้อหา บูรณาการกลุ่มอายุ (ลดชั้น) ครูเวียนสอน ครูฝึกสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

4.4 พัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนให้สามารถปฏิบัติงานได้ในสภาวะการณ์ ที่โรงเรียนมีข้อจำกัดเรื่องทรัพยากร

4.5 พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในทุกๆ ด้าน เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องเขียน แบบเรียน อาหารกลางวัน การอำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่นักเรียน กรณีที่มีการยุบรวมโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถมีความพร้อมในการเรียนจบการศึกษา

4.6 สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นให้เพียงพอที่จะจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

1. วัตถุประสงค์

เพื่อให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการหรือสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. เป้าหมาย

โรงเรียนขนาดเล็กทุกแห่งได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการหรือสถาบันสังคมอื่น

3. ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ หรือสถาบันสังคมอื่น

4. แนวทาง/มาตรการ

4.1 พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 สร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเข้ามาช่วยเหลือ โรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

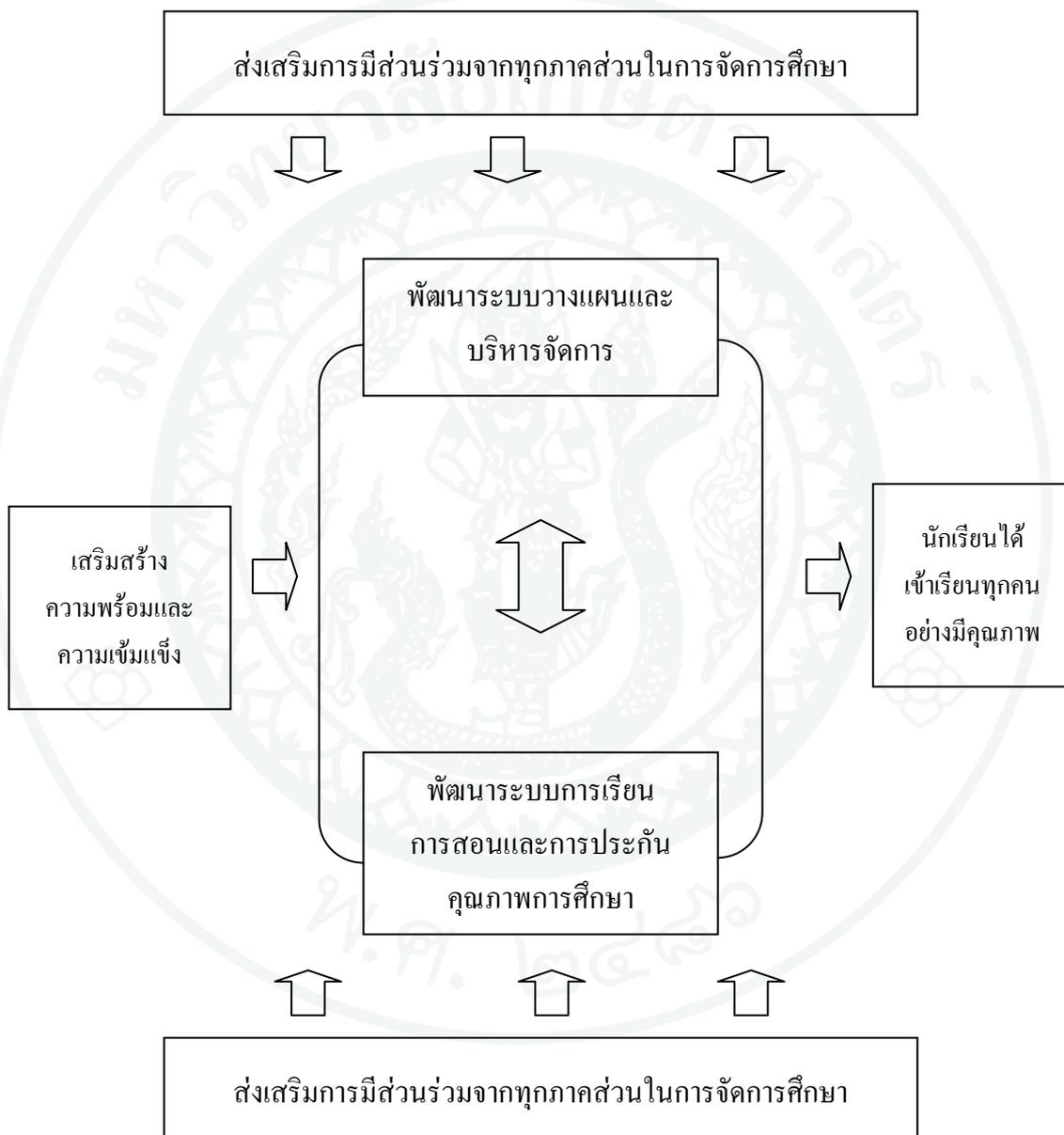
4.3 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาช่วยพัฒนา โรงเรียนขนาดเล็กและ รับโอนโรงเรียนบางส่วนเพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นศูนย์เด็กปฐมวัย แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

4.4 เตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมให้แก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็น ของการมีส่วนร่วม การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และแนวปฏิบัติของการมีส่วนร่วม

4.5 จัดให้มีระบบและกลไกในการระดมทรัพยากร ที่จะเอื้อประโยชน์แก่การจัดการ การศึกษาของโรงเรียน โดยโรงเรียนมีวิธีการระดมทรัพยากรที่เหมาะสม โปร่งใส มีแผนการดำเนินการ ที่ชัดเจนว่าจะนำทรัพยากรที่ได้ไปพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนในด้านใดๆ บ้าง ผลประโยชน์ที่ผู้บริจาคจะได้รับ อาทิเช่น การลดหย่อนภาษี

4.6 วิจัย และพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม จัดทำ Best practice การมีส่วนร่วมมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้รับรู้

ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงไปสู่ผลผลิตด้านตัวนักเรียนได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก 4 ยุทธศาสตร์
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551)

กล่าวโดยสรุป ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา มี 4 ยุทธศาสตร์ได้แก่ 1) พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ 2) พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา 3) เสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน และ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กในต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กประเทศแคนาดา

จากการศึกษาของ กาญจนา ชูเวศ (2546) พบว่า ปრაกฏการณ์ในการลดลงของจำนวนนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษามากแห่งในทวีปอเมริกาเหนือ เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการรวมชั้นเรียนขึ้น ดังเช่น ในรัฐนิวฟาวน์แลนด์ และแลบราดอร์ (Newfoundland and Labrador) ในประเทศแคนาดา คณะกรรมการศึกษาของท้องถิ่นได้ร่วมมือกับคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเมโมเรียล (Memorial University of Newfoundland) ได้จัดโครงการ เพื่อพัฒนาห้องเรียนแบบรวมชั้น หรือ คละชั้น (multi-grade classrooms) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ และความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ครู ในประเด็นต่อไปนี้

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนแบบรวมชั้น และองค์ประกอบที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับหลักสูตรระดับประถมศึกษา
2. ติดตามผลการใช้หลักสูตรแบบรวมชั้นในทัศนะของนักเรียน ผู้ปกครองและครู
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับให้คณะกรรมการศึกษาของท้องถิ่นในจังหวัดอื่น และรัฐอื่น ได้นำไปปรับปรุงประยุกต์ใช้ เพื่อจัดทำหลักสูตรที่ก่อให้เกิดสภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น โครงการรวมชั้นจึงได้ใช้ใน โรงเรียนประถมศึกษาพอชโคว์ (Pouch Cove elementary school) ในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1993 โดยการรวมชั้นที่คำนึงระดับอายุของนักเรียน

นอกเหนือจากรูปแบบการจัดชั้นเรียนแบบรวมชั้น โดยคำนึงระดับอายุ และช่วงชั้นแล้ว คณะครูของโรงเรียนยังต้องจัดหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เป็นฐาน (resource-based units) และจัดการติดตามผลการใช้หลักสูตรดังกล่าว ปรากฏว่า ครูผู้สอนรวมชั้นต่างๆ แสดงความคิดเห็นว่าการใช้หน่วยการเรียนดังกล่าวมีประโยชน์ และมีคุณค่ายังสามารถนำไปสอนได้ทุกชั้นเพราะมีลักษณะยืดหยุ่นและหลากหลาย แม้จะต้องใช้เวลามากในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ แต่ครูส่วนใหญ่ก็ยังมีความต้องการ และตระหนักถึงความจำเป็นดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานของหลักสูตร

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่ครูแสดงความคิดเห็น คือ แม้ว่านักเรียนจะมีอายุ และระดับความสามารถที่แตกต่างกันบ้างก็ตาม ครูก็คาดหวังให้นักเรียนสามารถพัฒนาไปตามระดับความก้าวหน้าและตามศักยภาพของตนเป็นสำคัญ

การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กประเทศสหรัฐอเมริกา

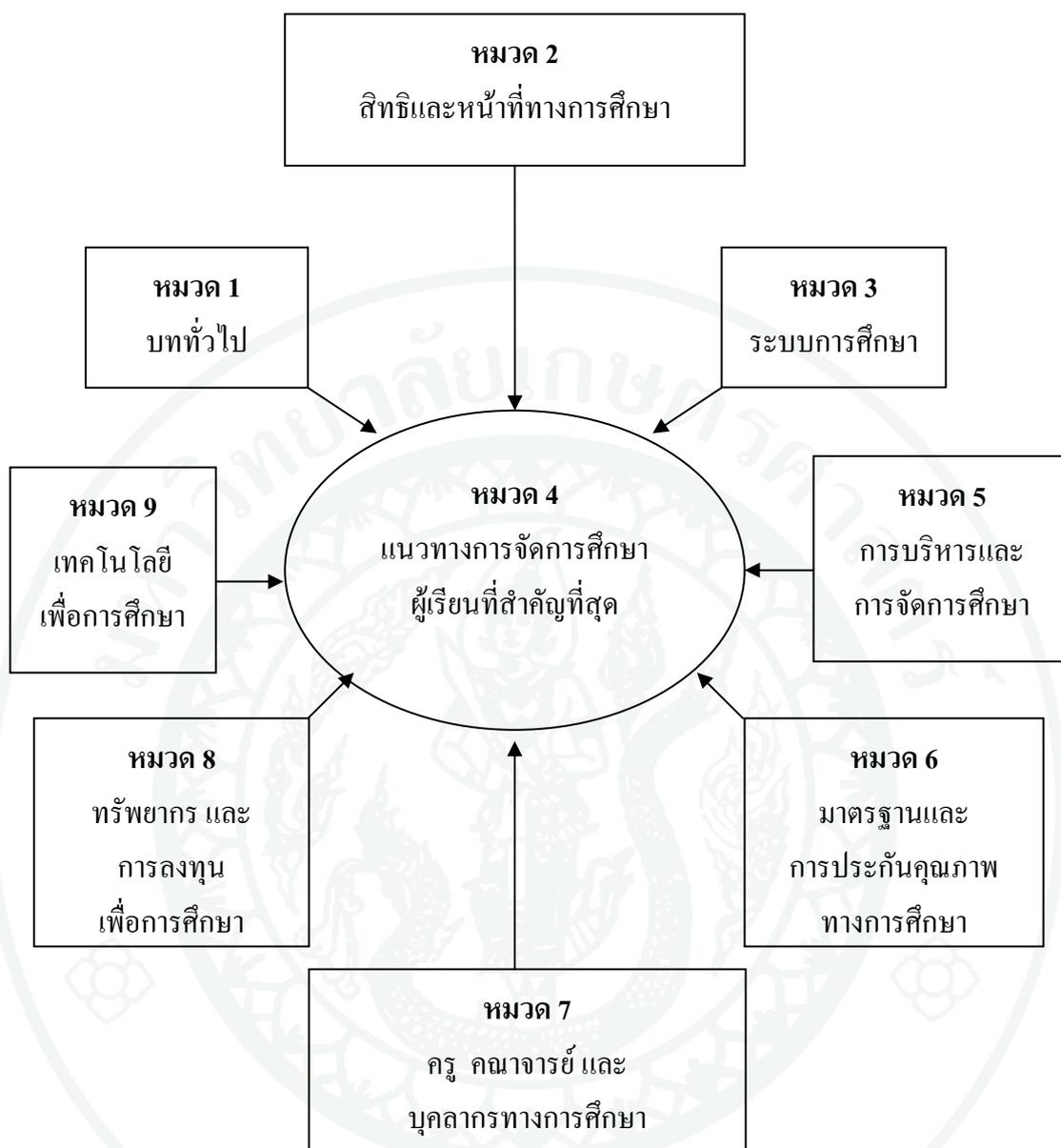
จากการศึกษาของ กาญจนา ชูเวช (2546) พบว่า โรงเรียนลินคอร์นในเมืองมุนดิเลน รัฐอิลลินอยส์ เป็นโรงเรียนที่ได้มีการจัดการเรียนการสอนในการรวมอายุของนักเรียน (multi-grade school) โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ คือ การเรียนแบบรวมอายุ หรือรวมชั้น การสอนแบบหัวเรื่อง และการสอนแบบบูรณาการ โดยยึดแนวหลักสูตรแบบวัฏจักร 3 ปี การใช้ทฤษฎีพหุปัญญา (multiple intelligences) ที่มีการวางแผนการสอน การสร้างบทเรียนและการประเมินผลจะต้องพัฒนาพหุปัญญาทั้ง 7 ด้าน อันได้แก่ ภาษา ดนตรี คณิตศาสตร์และตรรกะ มิติสัมพันธ์ การเคลื่อนไหวร่างกาย ความเข้าใจตนเอง และความเข้าใจผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) และการประเมินผลโดยใช้การปฏิบัติ เป็นพื้นฐาน (performance-based assessment) นอกจากนี้โรงเรียนยังเน้นการใช้เทคโนโลยีโดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน โดยใช้ internet และ software ทางการศึกษา และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อรับฟังความคิดเห็น และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน หรือการเชิญชวนผู้ปกครองเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยสอน

โดยสรุปแล้ว การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กต่างประเทศ มีรูปแบบการจัดในลักษณะการรวมชั้นเรียน ผสมผสานการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเน้นการใช้เทคโนโลยีโดยใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อการเรียนการสอน โดยใช้ internet และ software ทางการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อรับฟังความคิดเห็น และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน หรือการเชิญชวนผู้ปกครองเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยสอน

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญของพระราชบัญญัติจำแนกเป็น 9 หมวด และ 1 บทเฉพาะกาล ได้กล่าวไว้ในหมวด 3 มาตรา 15 ว่าการจัดการศึกษา มี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีหน้าที่จัดการศึกษาอาจจะจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบก็ได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานบันเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้ นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์ทำงาน แต่ไม่ว่าจะจัดการศึกษาแบบใด การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการการศึกษา และใช้เป็นตัวกำหนดสาระเนื้อหาของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาไว้ 3 ประการ (สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, 2548) คือ 1) การศึกษาตลอดชีวิต หลักการคือ ทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาต้องครอบคลุมทุกด้าน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและประเทศโดยส่วนรวม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และวัฒนธรรมด้วย 2) การมีส่วนร่วม สังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนั้น แสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมติดตามประเมิน ส่งเสริมให้กำลังใจและปกป้อง ผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวม หลักการนี้ถือว่าอนาคตของประเทศและความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยเป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคน ดังนั้น จึงเป็นสิทธิและหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ 3) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลาให้ทันกับความรู้และการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนามีทั้งการคิดค้นสาระและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ การประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระที่มีอยู่ หรือเนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้ว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งครู ผู้บริหารบุคลากรทางการศึกษา ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญในการปรับปรุงตนเองให้ทันโลก และทันสมัย

หมวดที่มีความสำคัญ และถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 คือ หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา โดยที่สาระอีก 8 หมวด เป็นส่วนส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สาระสำคัญของทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
ที่มา: วิโรจน์ สารรัตนะ (2546)

สาระสำคัญของหมวด 4 สรุปได้ ดังนี้

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด คือ มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ (สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, 2548) ดังนี้

1. คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่ประสงค์ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็น และสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติสุข
2. คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถในด้านใดด้านหนึ่ง หรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถทางด้านภาษา ศิลปะดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ทำประโยชน์ให้แก่ตน สังคม และประเทศชาติได้
3. คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดีทั้งกาย และจิตใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ในอดีตที่ผ่านมาครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่นักเรียน จนอาจกล่าวได้ว่า ครูเป็นผู้สำคัญที่สุดที่จะถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียน เมื่อกระบวนทัศน์ (Paradigm) หรือฐานคิดในการจัดการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญอยู่ที่ครู การจัดการเรียนรู้ของครูส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับความสะดวกของครู จึงเป็นลักษณะการสอนที่ให้ผู้เรียนจำความรู้จากครูให้ได้มากที่สุด การจัดการเรียนการสอนแบบนี้อาจจะเหมาะสมกับในช่วงสมัยที่ผ่านมา แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและ

มีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้สังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงมาสู่การเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร หรือสังคมสารสนเทศ (information society) ที่ความรู้ทั้งหมดไม่ได้อยู่ที่ตัวครูอีกต่อไป แต่จะมีองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวครู และองค์ความรู้ที่แพร่หลายในแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เรียกว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society) โดยบทบาทของครูที่เป็นผู้สอน ต้องเปลี่ยนแปลงมาเป็นผู้จัดการเรียนรู้หรือผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ผู้เรียนจึงต้องเปลี่ยนแปลงจากการเป็นนักเรียน (student) มาเป็นผู้เรียน (learner) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียน จากการที่นักเรียนเป็นผู้พึ่งพาความรู้ และเรียนรู้จากครูเพียงฝ่ายเดียว มาเป็นการร่วมกันเรียนรู้ (participatory learning) เพราะความรู้บางอย่างก็แพร่กระจายมาสู่ครู และผู้เรียนพร้อมๆ กัน ครูจึงเกือบจะไม่ใช่ครูที่รู้มาก หรือรู้ก่อนผู้เรียนเสมอไป ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ที่เป็นกระบวนการทางปัญญา พัฒนาบุคคลอย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนกับครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคคลเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคม แต่อาจไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ยกเว้นอาชีพที่ได้รับการอบรมฝึกฝนมาจากครอบครัว หรือจากสภาพแวดล้อม วิชาชีพ การศึกษาระดับนี้ถือเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่รัฐต้องดูแล จัดหาให้ หรือส่งเสริมให้เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประชาชนร่วมจัดให้มีขึ้น และถือว่าประชาชนทุกคนควรต้องผ่านการศึกษาในระดับพื้นฐาน ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องจัด มวลประสบการณ์ต่างๆ ให้ตอบสนองความต้องการที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน และท้องถิ่น โดยสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. มีบทบาทหลักเป็นหน่วยงานบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของท้องถิ่น และควรเป็นหน่วยนำสังคมของชุมชนนั้น โดยอาศัยกรอบนโยบาย ที่กำหนดในระดับชาติเป็นแนวทาง ไม่ควรกำหนดบทบาทให้เป็นเพียงหน่วยงานรองรับนโยบาย และสนองความต้องการของศูนย์อำนาจส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

2. มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่จะต้องพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้ด้วยตัวเองอย่างมีคุณภาพ

3. มีอิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษา ภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง ดังนั้น การตัดสินใจโดยสมบูรณ์ในการบริหารงานวิชาการ งานบริหารบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ที่เป็นส่วนของสถานศึกษา จึงควรเบ็ดเสร็จอยู่ที่สถานศึกษา

4. มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนการดำเนินงาน และการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และดัชนีชี้วัดคุณภาพที่สามารถตรวจสอบและสามารถเปิดเผยต่อสาธารณชนได้

5. มีการรวมพลังกันในการดำเนินงาน โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรและบุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน และการรวมกลุ่มสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพให้สถานศึกษาสามารถจัดบริการได้กว้างขวางหลายรูปแบบ

สรุปได้ว่า สาระสำคัญของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงควรพัฒนาผู้เรียนให้ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ซึ่งสถานศึกษาควรมิบทบาทหลักในการเป็นหน่วยงานบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความจำเป็นของท้องถิ่น มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ด้วยตนเอง มีอิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนการดำเนินงาน และการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และดัชนีคุณภาพ รวมทั้งมีการรวมพลังโดยสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นในการดำเนินงาน

การบริหารโรงเรียนตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยวิเคราะห์บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาซึ่งโรงเรียนจะต้องดำเนินการบริหารจัดการศึกษา มุ่งส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม
2. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้สากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. จัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตให้สังคมมีส่วนร่วม และพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
5. จัดให้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษาของบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น
6. จัดให้บุคคลทั่วไปมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน และให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
7. จัดให้บุคคลที่มีความบกพร่องด้านต่างๆ หรือพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาให้ผู้มีความสามารถพิเศษในรูปแบบที่เหมาะสม

8. อาจจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบ (การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย)
9. จัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนรูปแบบเดียวกัน/ต่างรูปแบบโรงเรียน เดียวกัน/ต่างโรงเรียน
10. โรงเรียนขั้นพื้นฐานต้องจัดการศึกษาภาคบังคับ จัดการศึกษาปฐมวัยจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน
11. จัดการศึกษาโดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด และกระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ
12. จัดการศึกษาโดยเน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์กับสังคม ความรู้/ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการการรักษา และการใช้ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ เป็นต้น
13. จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการดังนี้ เช่น จัดเนื้อหาสาระกิจกรรมตามความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ให้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและใฝ่รู้ เป็นต้น
14. ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากการพัฒนาของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคุมในกระบวนการเรียนการสอนที่ เหมาะสมกับแต่ละระดับและรูปแบบ
15. จัดทำสาระหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน/สังคม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
16. ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน

17. จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน และถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐาน

18. เตรียมรับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี

19. ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทาง การศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา

20. ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของโรงเรียน

21. บริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพ และความเสมอ ภาคในโอกาสทางการศึกษา

22. จัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตาม และประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการศึกษานโยบายการจัดการศึกษาและ คุณภาพมาตรฐานการศึกษา

จากภารกิจหน้าที่ของโรงเรียนตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังกล่าวที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น จะเห็นว่า ภารกิจของ โรงเรียนในยุคปฏิรูปการศึกษา มีขอบข่ายงานที่กว้างขวาง การจัดการศึกษามีหลากหลายรูปแบบ มากขึ้น โรงเรียนทุกแห่งจะต้องมีการปรับตัวเองให้ทันต่อสภาพการณ์ของโลกโดยเริ่มปฏิรูป การเรียนรู้ การปฏิรูปหลักสูตร โรงเรียนขั้นพื้นฐาน การระดมทรัพยากรและความร่วมมือใน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูประบบการบริหารจัดการโรงเรียน

คุณลักษณะของผู้เรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีผลบังคับ ใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ มีสาระสำคัญทั้งสิ้น 9 หมวด ซึ่งทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จะมุ่งประโยชน์สูงสุด แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นหัวใจ ของการปฏิรูปการศึกษา โดยสาระของหมวดนี้ครอบคลุมหลักการ สาระ และกระบวนการจัด

การศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทางการมีส่วนร่วมสรรค์สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” โดยนิยามของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น คือ มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผู้สอนจะต้องสนใจและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (head) จิตใจ (heart) มือ (hand) และสุขภาพองค์รวม (health) ความหลากหลายของสติปัญญา การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2548) ซึ่งสาระสำคัญในมาตรา 22 ถึงมาตรา 30 ดังกล่าวมี 8 เรื่องใหญ่ๆ ดังแสดงในภาพที่ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ภาพที่ 3 แนวการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าว จะเห็นว่าได้กำหนดทิศทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชัดเจน แม้ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ของชาติเป็นงานที่ยากแต่เป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ที่มุ่งสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ ทุกส่วนของสังคมไม่ว่าฝ่ายนโยบาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เรียน ผู้บริหาร และชุมชน ต้องมีความเข้าใจตรงกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปครั้งนี้ โดยมุ่งหวังที่จะได้เห็นคนไทยที่พึงประสงค์เป็นทั้ง “คนดี คนเก่ง และมีความสุข” เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ นักการศึกษา นักคิด ครูอาจารย์ ผู้บริหาร ผู้เรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ดังนี้

1. ลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

1.1 คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล ใฝ่หาที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

1.2 คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง หรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการเรียนวิทยาศาสตร์ ความสามารถด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้

1.3 คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดีทั้งกาย และจิตใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

2. ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือ กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการ

เนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง และ ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันท่วงที เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้ เอื้อต่อการเรียนรู้ และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และ คนมีความสุข

3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีขีด ความสามารถในการแข่งขันเวทีโลก พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและ มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

จากการวิจัย และการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจาย อำนาจทางการศึกษา ทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา หลักสูตร มีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหา และความไม่ชัดเจนของ หลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และ ผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาใน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐานส่งผล ต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหา คุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็น ที่น่าพอใจ

จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัย และติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละระดับ กระทรวงศึกษาธิการจึงออกคำสั่งที่ สพฐ. 293/2551 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 อาศัยตามความในมาตรา 12 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้หลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ให้เป็นไป ดังนี้

1. โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมตามบัญชีรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศ
  - 1.1 ปีการศึกษา 2552 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-4
  - 1.2 ปีการศึกษา 2553 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5
  - 1.3 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 เป็นต้นไป ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกชั้นเรียน

2. โรงเรียนทั่วไป

- 2.1 ปีการศึกษา 2553 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5

2.2 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 เป็นต้นไป ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกชั้นเรียน

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางที่ให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาต่างมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ และเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ นั่นคือ “การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้” โดยกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนให้นักเรียนทุกคนได้เรียนฟรี เรียนดี 15 ปี อย่างมีคุณภาพเพื่อลดค่าใช้จ่ายเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ปกครอง และยังมีมุ่งตอบสนองต่อจุดเน้นการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ที่รัฐบาลมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ

1. เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการ

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้นำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปสู่การปฏิบัติเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2547 และในปี 2548 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเพื่อการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2548 โดยประกอบด้วย โครงสร้างมาตรฐานการศึกษา ของชาติ 3 มาตรฐาน (11 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะ พลเมือง และพลโลก มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา และมาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย 18 มาตรฐาน (82 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ ด้านคุณภาพเด็ก 8 มาตรฐาน ด้านการจัดการเรียนรู้ 2 มาตรฐาน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา 6 มาตรฐาน และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2 มาตรฐาน ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2554 มี 5 ด้าน 11 มาตรฐาน 51 ตัวบ่งชี้ สำหรับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประกันคุณภาพภายในปรับปรุงใหม่จากเดิมมี 18 มาตรฐาน (84 ตัวบ่งชี้) เป็น 4 ด้าน 15 มาตรฐาน ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน มี 6 มาตรฐาน ด้านการจัดการศึกษา มี 6 มาตรฐาน ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มี 1 มาตรฐาน และด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา มี 2 มาตรฐาน โดยประกาศใช้ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554

นอกจากนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2549) ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี ในรอบแรก ประเมินในปี พ.ศ. 2544-2548 รอบที่ 2 ในระหว่างปี พ.ศ. 2549-2553 และการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2558 ทั้งนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 กำหนดให้ สมศ. ทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาแต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554) ดังนี้

1. มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา
2. มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา
3. มาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. มาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายใน

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมศ. ได้กำหนดตัวบ่งชี้ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งครอบคลุมทั้ง 4 มาตรฐานตามที่กฎกระทรวงกำหนด และได้แบ่งกลุ่มตัวบ่งชี้ เป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้

จากโครงสร้างมาตรฐานการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษา และเป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิผลของโรงเรียนได้แก่ คุณภาพของผู้เรียน (เก่ง ดี และมีสุข) คุณภาพของครู คุณภาพของผู้บริหาร และชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีอุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ว่า “เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนโดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ คนดี คนเก่ง และมีความสุข ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองของโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัว และเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต” ภายใต้หลักการสำคัญ คือ

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย

2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทยให้มีความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของครอบครัว ชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก

3. หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิ์เสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 15 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับการมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการสอดคล้องตามเจตนารมณ์นโยบายเรียนฟรี เรียนดี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ตั้งแต่อนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ของคณะรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลซึ่งมี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี เริ่มตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 เป็นต้นมา เป็นการสนับสนุนการจัดการศึกษาของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 5 รายการ ได้แก่

- 1) ค่าจัดการเรียนการสอน
- 2) ค่าอุปกรณ์การเรียน
- 3) ค่าเครื่องแบบนักเรียน
- 4) ค่าหนังสือเรียน
- 5) ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

4. หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

5. หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับสารบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา และมาตรฐานการอุดมศึกษา

แนวคิดทฤษฎีระบบ

การนำเอาแนวคิดของวิธีการเชิงระบบ (system approach) มาใช้ในการบริหาร ด้วยเหตุที่ว่าในปัจจุบันองค์การมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงยากที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรมขององค์การ โดยให้ครอบคลุมได้หมดทุกแง่มุม ทำให้นักวิชาการบริหารทฤษฎีองค์การสมัยใหม่หันมาศึกษาเรื่องพฤติกรรมขององค์การ โดยมีความเห็นว่าองค์การเป็นระบบย่อยของระบบสังคมซึ่งเป็นระบบใหญ่ จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ผู้คิดทฤษฎีระบบคือ Ludwig Von Bertalanffy ซึ่งเป็นนักชีววิทยา และเป็นคนแรกที่เขียนหนังสือชื่อ “General System Theory” โดยนำเอาแนวความคิดมาจากระบบชีววิทยา ซึ่งเป็นระบบเปิดที่ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมว่า ระบบชีววิทยาที่สมบูรณ์จะช่วยให้ทั้งคน สัตว์ และพืช สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งในการเรียนรู้ ปฏิริยาตอบสนอง และการแก้ปัญหา เขามีความเชื่อว่าเป็นเมื่อองค์การเป็นระบบเปิด จึงย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบ มีความเกี่ยวพันต่อกันหลายด้าน หลายระดับ และส่วนต่างๆ ขององค์การก็เป็นส่วนสำคัญเท่าๆ กับตัวขององค์การเอง ดังนั้น ทฤษฎีระบบจะรวมเอาระบบย่อยทุกชนิดทั้งทางด้านชีวภาพ กายภาพ พฤติกรรม ความคิด เกี่ยวกับการควบคุม โครงสร้างเป้าหมาย และกระบวนการปฏิบัติงานไว้ด้วยกัน ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2547) กล่าวว่า หน่วยงานหรือองค์การมีฐานะเป็นระบบ ระบบประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว การที่จะศึกษาองค์การโดยเน้นเฉพาะโครงสร้างตามแนวคิดของกลุ่มการจัดการทางวิทยาศาสตร์ หรือเน้นเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามแนวคิดของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ย่อมมีข้อจำกัด เพราะไม่ครอบคลุมพฤติกรรมขององค์การทั้งระบบ ทฤษฎีระบบซึ่งเป็นทฤษฎีในยุคปัจจุบันมีขอบเขตครอบคลุมพฤติกรรมทุกส่วนขององค์การ ทำให้สามารถอธิบายพฤติกรรมขององค์การได้ทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ทฤษฎีนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการบริหารเป็นอย่างมาก

ความหมายของระบบ

คำว่า “ระบบ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ระบบ หมายถึง ระเบียบเกี่ยวกับการรวมสิ่งต่างๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าอันดับประสานกันเป็นอันเดียวกันตามหลักเหตุผลทางวิชาการ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ประสานเข้ากัน โดยกำหนดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จันทรานี สงวนนาม (2545) กล่าวว่า ระบบเป็นกลุ่มขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อกระทำการกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จตามความต้องการขององค์การ

Barnard (1938) ได้ให้คำจำกัดความของระบบว่า ระบบ คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะต้องมองในภาพรวม ซึ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะทุกๆ ส่วนภายในระบบมีความสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ อย่างเด่นชัด

Griffiths (1964) ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นส่วนประกอบที่ซับซ้อน ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

Dunham and Pierce (1989) ได้ให้คำจำกัดความของ ระบบ ว่า เป็นส่วนประกอบที่สัมพันธ์ (a set of interrelated elements) ที่ทำหน้าที่ในฐานะหน่วยหนึ่งหน่วยเดียว เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง

ดังนั้น สรุปได้ว่า ระบบ หมายถึง องค์ประกอบของหน่วยต่างๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กัน ทำหน้าที่ภายในโครงสร้างอันเดียวกัน แต่ละหน่วยต่างๆ มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ระบบมีหลายระดับตั้งแต่เล็กสุดจนถึงใหญ่สุด สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) ระบบย่อย (subsystem) 2) ระบบ (system) 3) ระบบใหญ่ (supra system) ประเภทของระบบอาจแยกเป็น 1) ระบบปิด และเปิด ระบบจะเป็นปิด หรือเปิด ขึ้นอยู่กับความสามารถของเส้นแบ่งเขตในการให้ตัวป้อนและผลผลิตผ่าน ถ้าผ่านเข้าออกมากก็เป็นระบบเปิดมาก ถ้าผ่านเข้าออกน้อยก็เป็นระบบเปิดน้อย ซึ่งลักษณะระบบเปิด (open system) คือ สามารถนำตัวป้อนหลากหลายเข้าสู่ระบบ นำเข้าด้วยอัตราที่รวดเร็ว ใช้ตัวป้อนผลผลิตเป็นผลผลิตที่หลากหลาย ระบบปิด (closed system) คือ มีลักษณะตรงข้ามกับระบบเปิด 2) ระบบนามธรรม (abstract system) และรูปธรรม (concrete system) เป็นการแบ่งโดยการขีดธรรมชาติของระบบ ระบบนามธรรมเป็นระบบของแนวคิด เช่น สูตรคณิตศาสตร์ ระบบรูปธรรม เป็นระบบของวัตถุ เช่น โรงอาหารพร้อมโต๊ะเก้าอี้ เป็นระบบกายภาพที่สามารถสัมผัสได้

ปัจจุบันคำว่า ระบบ เป็นคำที่ใช้กันแพร่หลายโดยทั่วไป เวลาที่กล่าวถึงระบบ เราจะต้องคำนึงถึง 3 คำ (จันทรานี สงวนนาม, 2545) คือ

1. การคิดอย่างมีระบบ (system thinking) เป็นการคิดอย่างมีเหตุผล โดยคิดอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นทั้งในภาพรวม และทุกๆ ส่วนขององค์ประกอบย่อยของระบบว่าต่างก็มีส่วนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. วิธีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ (system approach) เป็นวิธีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการนำเอาปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งปัจจัย กระบวนการทำงาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะมีส่วนสัมพันธ์กัน และเป็นผลซึ่งกันและกัน

3. ทฤษฎีระบบ (system theory) เป็นทฤษฎีระบุว่าองค์การประกอบด้วยส่วนประกอบที่เป็นอิสระ และเป็นวิธีการบริหารงานที่จะเพิ่มความเข้าใจ รู้จุดเด่นจุดด้อยในองค์การ เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาได้มากยิ่งขึ้น

จากหลักการของทฤษฎีระบบ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์การ เรียกว่า วิธีระบบ ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

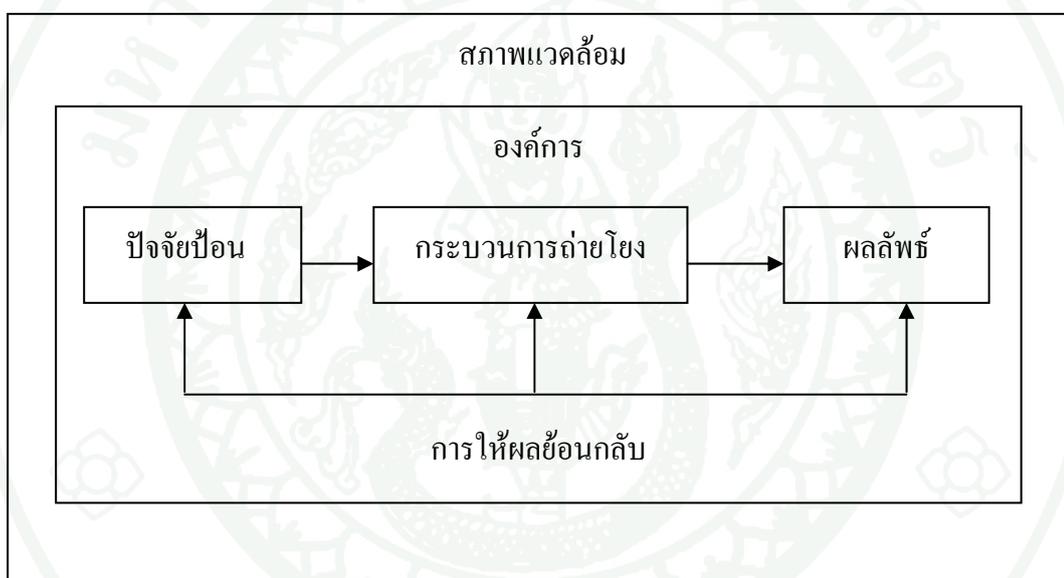
1. ปัจจัยนำเข้า (input) เป็นทรัพยากรการบริหารต่างๆ ด้านได้แก่ บุคลากร (man) งบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) การบริหารจัดการ (management) และแรงจูงใจ (motivations) ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงาน

2. กระบวนการ (process) เป็นการนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจร

3. ผลลัพธ์ (product or output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4. ผลกระทบ (outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นได้

แนวความคิดที่จะทำให้เกิดประโยชน์และมีความเข้าใจองค์การดีขึ้น คือ ระบบ (system) ระบบ หมายถึง ชุดของรายการต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีหน้าที่เฉพาะของแต่ละรายการ ทฤษฎีระบบ เป็นวิธีการในการศึกษาโรงเรียนในฐานะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) Senge (อ้างใน ศิริพงษ์ เสาภายน, 2547) ได้เสนอแนะว่า องค์กรจะต้องมีการศึกษาในภาพรวม โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์กันภายในระหว่างส่วนประกอบต่างๆ รวมถึงความสัมพันธ์ภายในที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 รูปแบบของระบบขั้นพื้นฐานขององค์การ

ที่มา: Senge (n.d. อ้างใน ศิริพงษ์ เสาภายน, 2547)

จากภาพที่ 4 แสดงถึงรูปแบบของทฤษฎีระบบขั้นพื้นฐานขององค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วน รายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยป้อน (input) ได้แก่ คน วัตถุ การเงิน หรือทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตหรือการบริหาร เทคโนโลยี และหน้าที่ในการบริหารที่จะนำไปสู่กระบวนการถ่ายโยง

2. กระบวนการถ่ายโอน (transformation process) ในโรงเรียนได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูและนักเรียนเป็นการถ่ายโอนกันในกระบวนการเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่มีการศึกษาและช่วยสร้างสรรค์สังคม

3. ผลลัพธ์ (outputs) ขององค์ประกอบซึ่งรวมถึงผลผลิตและการบริการในองค์การทางการศึกษาที่มีการเผยแพร่ความรู้

4. การให้ผลย้อนกลับ (feedbacks) เป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์หรือกระบวนการในองค์การที่จะส่งผลต่อการเลือกสรรปัจจัยป้อนที่จะต้องมีการปรับปรุงต่อไป ข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกระบวนการถ่ายโอนและผลลัพธ์ที่จะต้องดำเนินการต่อไปในอนาคต

5. สภาพแวดล้อม (environment) ที่อยู่ล้อมรอบองค์การ รวมทั้งแรงผลักดันทางสังคมการเมือง เศรษฐกิจ ที่มีต่อองค์การ

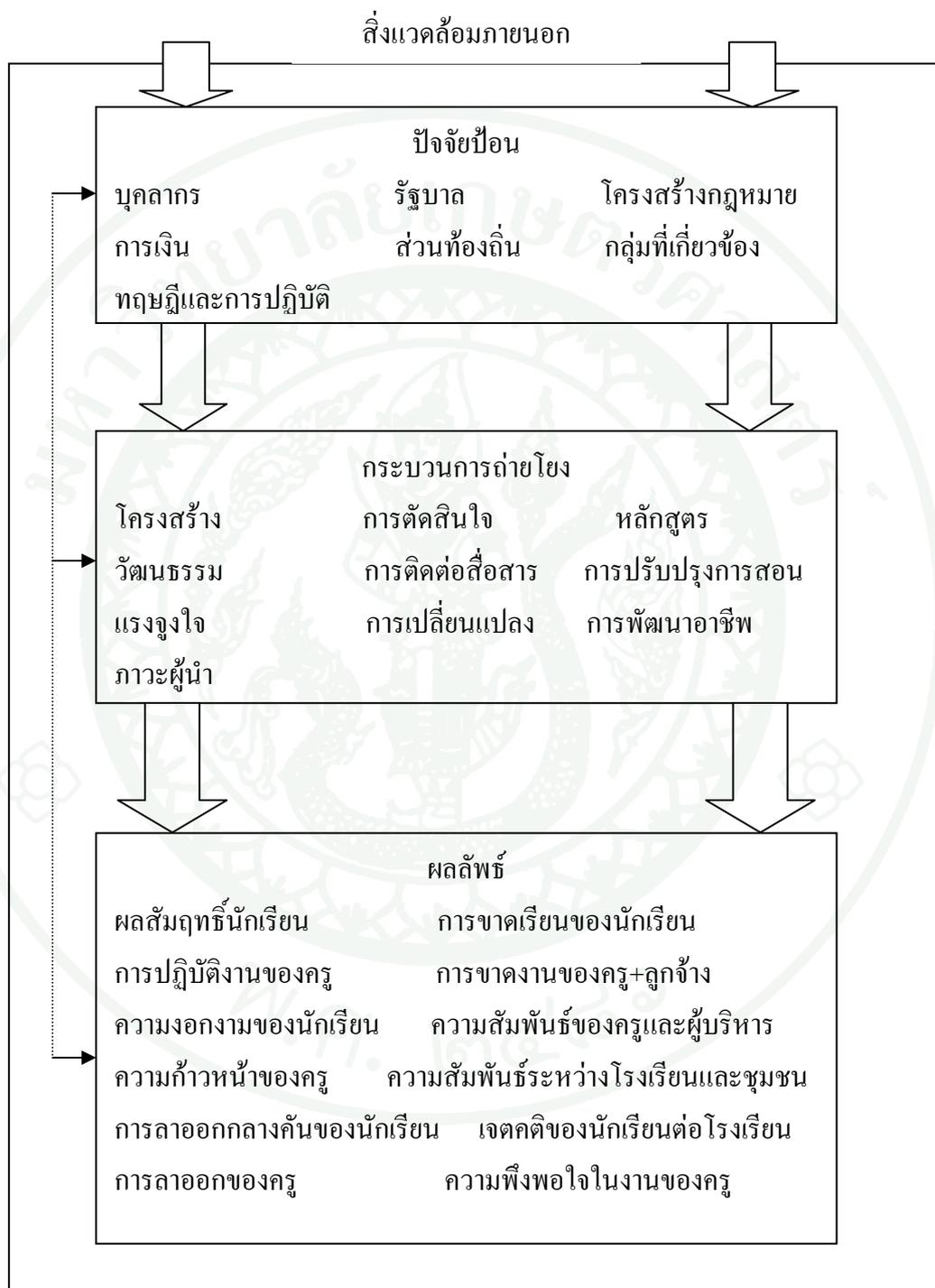
สรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบ มีหลายแนวคิด ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์การ อาจแบ่งองค์ประกอบได้เป็น 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลลัพธ์ และ 4) ผลกระทบ หรืออาจแบ่งได้เป็น 5 ด้านคือ 1) ปัจจัยป้อน 2) กระบวนการถ่ายโอน 3) ผลลัพธ์ 4) การให้ผลย้อนกลับ และ 5) สภาพแวดล้อม

ลักษณะองค์การทางการศึกษา

โรงเรียนเป็นระบบสังคม โรงเรียนรับเอาตัวป้อนจากสภาพแวดล้อมคือ ชุมชน ทำการแปรสภาพตัวป้อนเป็นผู้สำเร็จการศึกษา แล้วส่งผลผลิตคือชุมชน เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง โรงเรียนย่อมได้รับผลกระทบ ความรู้สึกความเข้าใจในทฤษฎี ระบบเป็นพื้นฐานสำคัญในการบริหาร เพราะทฤษฎีระบบทำให้ผู้บริหารเห็นปัญหาในภาพรวม มองเห็นปัญหาอย่างเป็นระบบ และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของปัญหา ทำให้การแก้ปัญหาเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเชิงระบบของการบริหารโรงเรียน (a system view of school administration) การวิเคราะห์องค์การโรงเรียนและบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในกรอบความคิดของระบบเปิด ซึ่งสามารถกล่าวแยกแยะออกมาเป็น 3 ส่วน คือ ปัจจัยป้อน กระบวนการถ่ายโอน และผลลัพธ์

กรอบความคิดนี้จะช่วยในการวิเคราะห์การปฏิบัติการในโรงเรียนเป็นการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียน และผลที่เกิดจากการบริหารที่อาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนที่เป็นระบบ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 ระบบการบริหารโรงเรียน

ที่มา: Lunenburg and Ornstein (n.d. อ้างใน ศิริพงษ์ เสาภาชน, 2547)

จากภาพสามารถอธิบายความสัมพันธ์ภายในโรงเรียนในระบบการบริหารเชิงปฏิบัติการได้ดังนี้

1. ปัจจัยป้อน (inputs) จากสภาพแวดล้อมทำให้เกิดปัจจัยป้อนซึ่งประกอบด้วย บุคลากร การเงิน ทฤษฎี และการฝึกปฏิบัติ นโยบายรัฐบาล การบริหารองค์การส่วนท้องถิ่น โครงสร้างของกฎหมายในด้านโรงเรียน รวมทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องที่มีความสำเร็จในการกำหนดแนวทางของโรงเรียน เป็นต้นว่า นักเรียนอาจต้องการให้โรงเรียนจัดการให้เขาสามารถหางานทำได้เหมาะสม หรือต้องการศึกษาต่อ ส่วนครูอาจต้องการเงินเดือนสูงขึ้น มีความมั่นคงต่อการประกอบอาชีพครู ส่วนคณะกรรมการบริหารโรงเรียนต้องการผลตอบแทนจากการลงทุนมากขึ้น การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพภายใต้งบประมาณที่จัดสรรให้ ชุมชนต้องการให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้คุ้มค่ากับภาษีที่ต้องจ่ายไปโดยไม่ต้องเรียกเก็บภาษีการศึกษาเพิ่ม แต่ละกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างก็มีเป้าหมายของตนเอง ซึ่งมักจะมีความขัดแย้งกันอยู่บ่อยๆ หน้าที่ของผู้บริหาร คือ นำเป้าหมายเหล่านี้มาบูรณาการให้เกิดแผนปฏิบัติการ

2. กระบวนการถ่ายโอน (transformation Process) องค์การได้ปรับเปลี่ยนปัจจัยป้อนจากสภาพแวดล้อมมาสู่ผลลัพธ์ การปฏิบัติงานในระบบที่ทำให้เกิดผลลัพธ์จะมีการผนวกค่านิยมเข้าไปในกระบวนการปฏิบัติงานด้วย กระบวนการถ่ายโอนนี้ยังหมายรวมถึงการปฏิบัติการภายในองค์การและระบบของการบริหารจัดการ ส่วนประกอบของการบริหารเชิงปฏิบัติการภายในองค์การเป็นเทคนิควิธีการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทักษะการติดต่อสื่อสาร กิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินงานภายในโครงสร้างขององค์การ จะมีผลต่อผลลัพธ์ของโรงเรียน

3. ผลลัพธ์ (outputs) งานของผู้บริหารโรงเรียน คือ ดูแลและใช้ปัจจัยป้อนจากสภาพแวดล้อมภายนอก การถ่ายโอนปัจจัยป้อนผ่านกิจกรรมการบริหาร เช่น การจัดโครงสร้าง การพัฒนาวัฒนธรรม แรงจูงใจ การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร การใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาหลักสูตร การบริหารบุคลากร การจัดการการเงินของสถาบัน เพื่อให้เกิดผลผลิตสำหรับโรงเรียน ผลลัพธ์รวมหมายถึง ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การปฏิบัติงานของครู ระดับการพัฒนาของนักเรียนและครู การลาออกกลางคันของผู้เรียน การลาออกของครู การขาดเรียนของนักเรียนและการขาดงานของครู การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เจตคติของนักเรียน และความพึงพอใจในงานของครู

จากรายละเอียดของภาพที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นองค์การหนึ่งของระบบราชการ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารและการจัดการศึกษา ภายในโรงเรียน ซึ่งหลักการบริหารจัดการศึกษาจึงใช้กรอบแนวคิดที่มองว่าโรงเรียนเป็นระบบเปิด สอดคล้องกับแนวคิดของ ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2547) ที่กล่าวถึงโรงเรียนเป็นองค์การทางราชการ โครงสร้างจึงเป็นแบบองค์การทั้งหลาย องค์การเป็นระบบ โรงเรียนเป็นองค์การ โรงเรียนเป็นระบบ โรงเรียนทุกแห่ง ไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก ไม่ว่าจะตั้งอยู่ในเมืองหรือชนบท ไม่ว่าจะป็นของรัฐหรือเอกชน ต่างก็เป็นระบบทั้งนั้น โรงเรียนมีตัวป้อน กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิตเช่นเดียวกับระบบอื่นๆ ลักษณะของโรงเรียนที่เป็นระบบเปิดอธิบายได้ ดังนี้

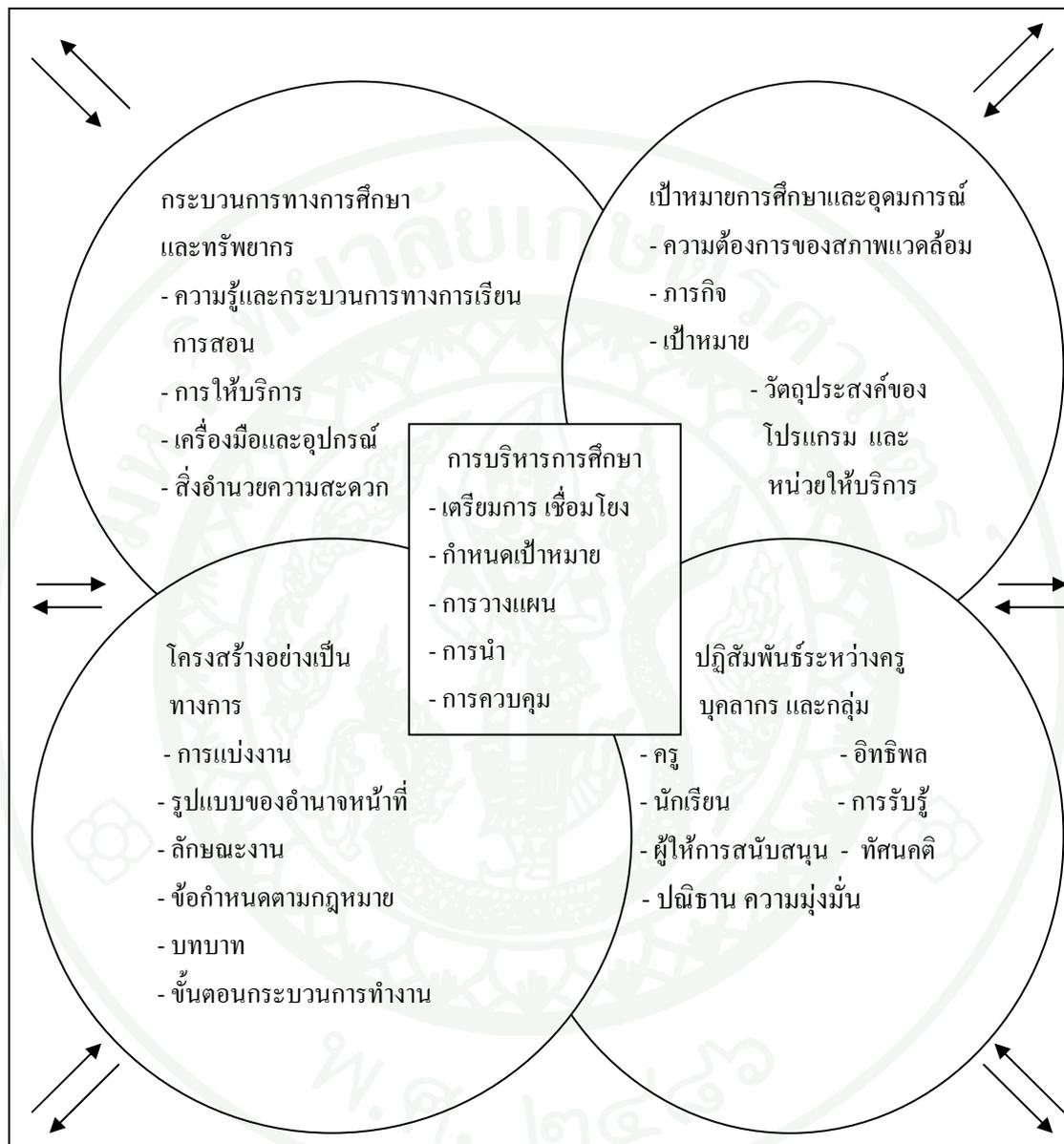
โรงเรียนรับเอาตัวป้อนจากสภาพแวดล้อม ตัวป้อนของโรงเรียนได้แก่ 1) ทรัพยากรมนุษย์ เช่น ครู นักเรียน ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่อื่นๆ 2) ทรัพยากรวัตถุ เช่น ที่ดิน อาคาร วัสดุ ครุภัณฑ์ 3) ทรัพยากรการเงิน เช่น งบประมาณแผ่นดิน เงินบำรุงการศึกษา เงินบริจาค และ 4) สารสนเทศ เช่น ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับโรงเรียน

กระบวนการแปรสภาพของโรงเรียนได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วย การจัดหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีสอนและการวัดผล กระบวนการให้บริการ เช่น การให้คำปรึกษา การส่งเสริมสุขภาพนักเรียน การจัดการหางานทำให้ผู้สำเร็จการศึกษา กระบวนการบริหาร เช่น การวางแผน การตัดสินใจ

ผลผลิตของโรงเรียนประกอบด้วย 1) ผลผลิตเกี่ยวกับนักเรียน 2) ผลผลิตเกี่ยวกับครู 3) ผลผลิตอื่นๆ ผลผลิตเกี่ยวกับนักเรียน เช่น ความรู้ เจตคติ ทักษะ พัฒนาการ การขาดเรียน การออกกลางคัน การสำเร็จการศึกษา ผลผลิตเกี่ยวกับครู เช่น ความพึงพอใจของครู พัฒนาการของครู การลาการขาด การขอย้ายออก ผลผลิตอื่นๆ เช่น นโยบาย ระเบียบข้อบังคับ ความสัมพันธ์กับชุมชน

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2549) ได้ให้แนวคิดว่า สำนักกระบวนทัศน์เน้นการออกแบบระบบ (systems design) และการควบคุม (control systems) โดยระบบเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกัน สำนักกระบวนทัศน์จะเปลี่ยนจากจุดเน้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องโครงสร้างมาเป็นกระบวนการ โดยเฉพาะกระบวนการเกี่ยวกับสารสนเทศ ซึ่ง Katz and Kahn (1966) ได้ให้ความเห็นว่า องค์การคือ ระบบเปิดที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยระบบนี้ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการเปลี่ยนแปลง และผลผลิต Scott (1987) กล่าวถึงองค์การคือ ระบบของกิจกรรมที่สัมพันธ์กัน โดยมีสมาชิกที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยระบบนี้ขึ้นอยู่กับ การแลกเปลี่ยนกับสิ่งต่างๆ ภายใต้สิ่งแวดล้อมขององค์การนั้น

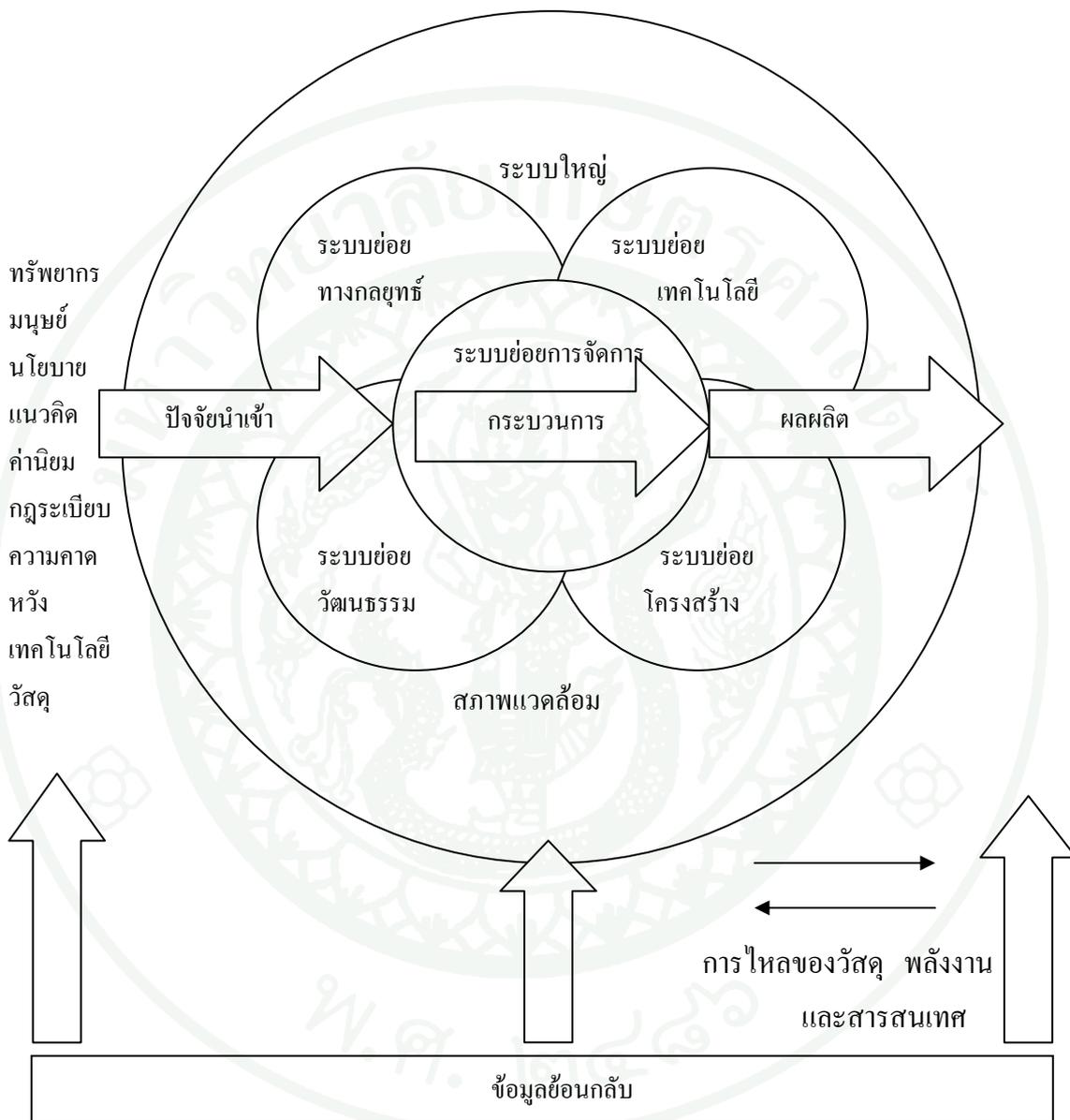
Kimbrough and Nunnery (1988) ได้กล่าวถึงองค์การทางการศึกษาในมุมมองของทฤษฎีระบบเปิด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6 องค์การทางการศึกษาในฐานะองค์การระบบเปิด

ที่มา: Kimbrough and Nunnery (1988)

Hanson (1996) ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบเปิดของ Kast and Rosenzweig แสดงรายละเอียดระบบการจัดการศึกษา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7 ระบบการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีระบบเปิด
ที่มา: Kast and Rosenzweig (n.d. cited in Hanson, 1996)

จากภาพที่ 7 แสดงให้เห็นว่า องค์การรับเอาพลังงานในรูปแบบต่างๆ จากสภาพแวดล้อม และเปลี่ยนพลังงานโดยผ่านกระบวนการเป็นผลผลิตออกสู่สภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมจะเป็นส่วนนำเข้าสู่ระบบใหม่เป็นวงจรอย่างต่อเนื่องต่อไปไม่สิ้นสุด สภาพแวดล้อมของระบบ เช่น ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ 1) ปัจจัยมนุษย์ (human input) เช่น ครู นักเรียน ผู้บริหาร คนงาน นักการภารโรง พนักงานขับรถ 2) ปัจจัยวัสดุ (material input) เช่น อาคารเรียน โต๊ะ ดินสอ หนังสือ สื่อการเรียนการสอน 3) การบังคับบัญชา (constraints) เช่น ความคาดหวังของผู้ปกครองข้อกำหนดของกฎหมาย นโยบาย ค่านิยม และมาตรฐานทางสังคม

กระบวนการ จะประกอบด้วยระบบย่อย ดังนี้ 1) ระบบย่อยโครงสร้าง (structural subsystem) คือ บทบาทและขั้นตอนในการปฏิบัติงาน เช่น การปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ 2) ระบบย่อยวัฒนธรรม (human-cultural subsystem) คือ การผสมผสานของความคาดหวัง และบรรทัดฐานของคนในองค์การ 3) ระบบย่อยยุทธศาสตร์ (strategic subsystem) หมายถึง เป้าหมายขององค์การ และสารสนเทศทั่วไปที่ใช้ในการสร้างโอกาสที่แก้ปัญหาทั้งในระยะใกล้และระยะไกล 4) ระบบย่อยเทคโนโลยี (technological subsystem) เป็นการเน้นความสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน 5) ระบบย่อยการจัดการ (managerial subsystem) เป็นการเชื่อมประสานระบบย่อยต่างๆ ให้สามารถทำงานอย่างประสานสัมพันธ์กัน และไปในทิศทางเดียวกัน

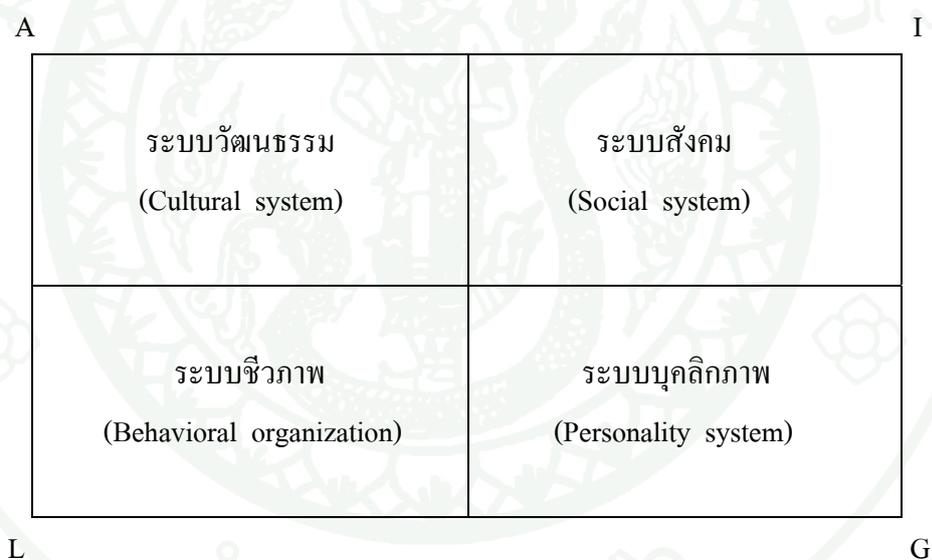
ผลผลิต คือ ความก้าวหน้าในการเรียนเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทักษะ ในการเตรียมตัว การควบคุมตนเอง การคิดเชิงวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการมีสุนทรียภาพ

ทฤษฎีระบบสังคมของ Parsons (1977) แนวคิดของ Parsons คือ ระบบสังคมเป็นระบบของการกระทำ (system of action) การกระทำเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำ (actors) ผู้กระทำ คือ คนหน่วยของการกระทำ คือ บทบาท (roles) ระบบสังคมจึงเป็นระบบแห่งการปฏิสัมพันธ์ของบทบาท ระบบสังคมมีความสมดุล มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับระบบของสิ่งมีชีวิตทุกระบบมีบทบาทหรือหน้าที่อยู่ 4 ประการคือ

1. การปรับตัว (adaptation เรียกว่า A) เป็นการกระทำของระบบเพื่อแสวงหาทรัพยากรจากสภาพแวดล้อม สำหรับเป็นตัวป้อนระบบ

2. การบรรลุวัตถุประสงค์ (goal attainment เรียกย่อ G) เป็นการกระทำเพื่อนำไปสู่
จุดมุ่งหมาย การบูรณาการ
3. การบูรณาการ (integration เรียกย่อว่า I) เป็นการกระทำเพื่อประสานสัมพันธ์ระบบ
เข้าด้วยกัน เพื่อให้ระบบทำงาน
4. การรักษาแบบแผน (latent pattern maintenance เรียกย่อว่า L) เป็นการกระทำเพื่อรักษา
คุณค่าทางสังคม เป็นการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ระบบสังคม ที่ทำหน้าที่ทั้ง 4 ประการนี้ ประกอบด้วยระบบย่อย 4 ระบบย่อย คือ AGIL
ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 8 โครงสร้างของระบบการกระทำ

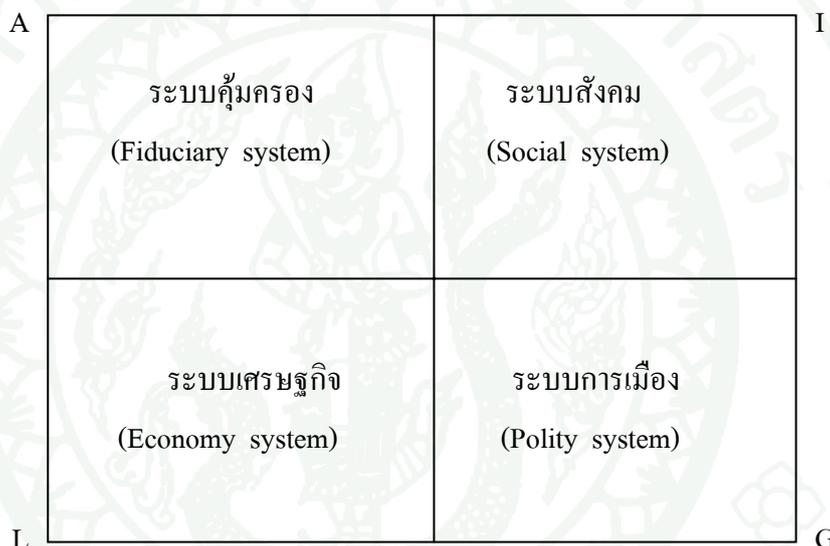
ที่มา: Parsons and Platt (1973)

จากภาพที่ 8 อธิบายระบบย่อยของระบบสังคม ได้ดังนี้

1. ระบบชีวภาพ (behavioral organization) ทำหน้าที่ในการปรับตัว (A)
2. ระบบบุคลิกภาพ (personality system) ซึ่งทำหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ (G)

3. ระบบสังคม (social system) ทำหน้าที่ประสานงาน (I)
4. ระบบวัฒนธรรม (cultural system) ทำหน้าที่รักษาแบบแผน (L)

ระบบสังคมของ Parsons ถือว่าสังคมเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีความพอเพียงในตัวโดยที่สมาชิกของกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคลและส่วนรวม และสามารถจะมีชีวิตอยู่ภายในกรอบของตัวเองได้ Parsons ได้แยกระบบย่อย (subsystem) ในฐานะที่เป็นหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคม มี 4 ประการ

ภาพที่ 9 ระบบย่อยของสังคม และหน้าที่พื้นฐาน

ที่มา: Parsons (1977)

จากภาพที่ 9 ระบบย่อยที่ทำหน้าที่ในการปรับตัวของสังคมต่อสิ่งแวดล้อม โดยผ่านแรงงานการผลิตโดยผ่านการดำเนินงานดังกล่าว ระบบเศรษฐกิจปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับความต้องการต่างๆ ของสังคม และช่วยให้สังคมปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงภายนอก ระบบการเมืองทำหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินตามอุดมการณ์ต่างๆ ของสังคม และระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมาย ระบบคุ้มครอง เช่น โรงเรียน ครอบครัว เป็นต้น ทำหน้าที่ในการธำรงไว้ โดยการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมได้แก่ บรรทัดฐานและค่านิยมแก่ผู้กระทำ และทำให้มีการยอมรับวัฒนธรรมดังกล่าว สุดท้ายทำหน้าที่ในด้านบูรณาการจะมีชุมชนของสังคมเป็นผู้ดำเนินการ โดยจะเชื่อมประสานองค์ประกอบต่างๆ เข้าด้วยกัน

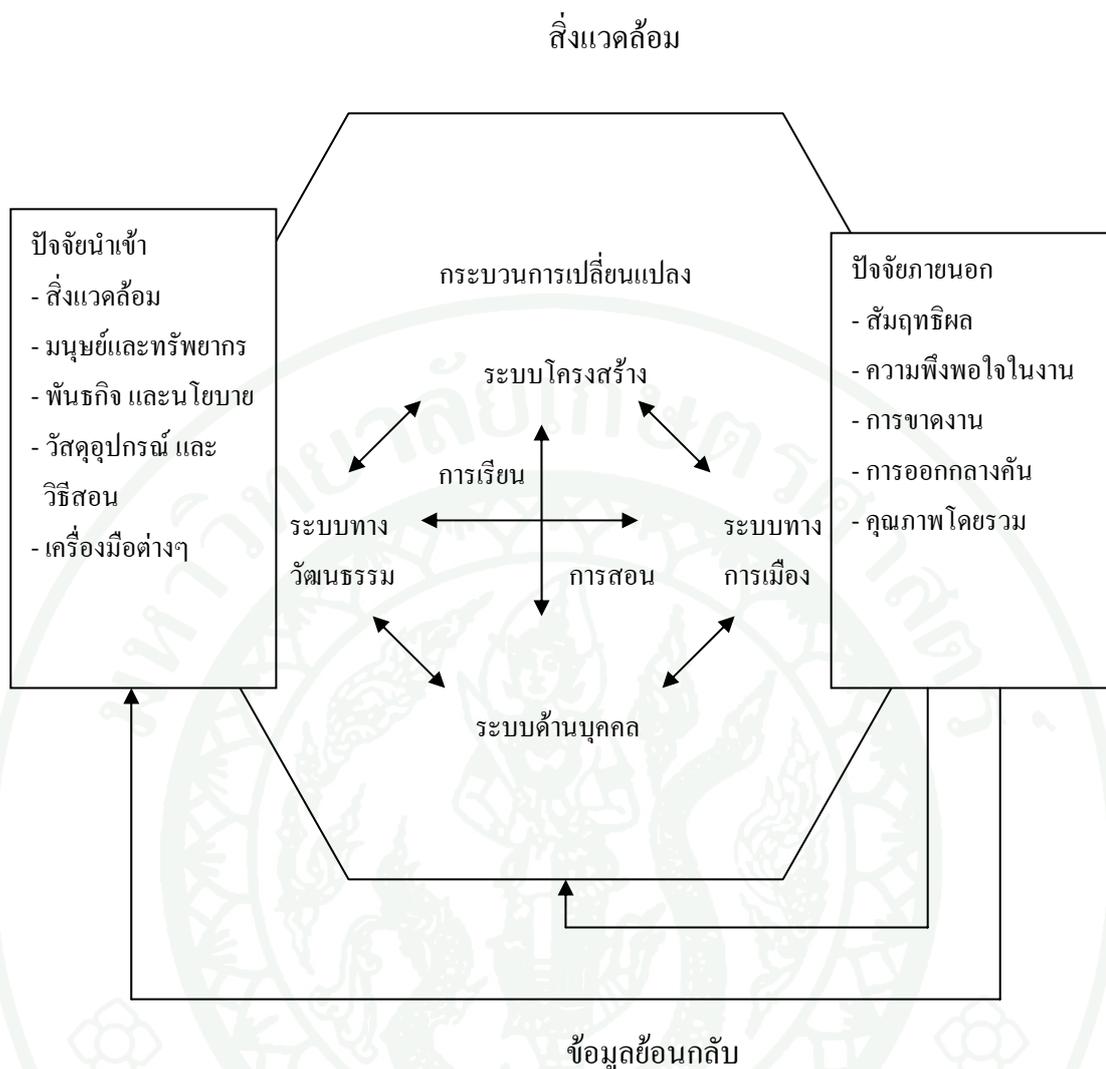
ระบบสังคมตามกรอบแนวคิดของ Owens (1998) ซึ่งได้เสนอมุมมองเกี่ยวกับองค์การทางการศึกษา 2 มุมมอง คือ

1. มุมมองแบบราชการ ซึ่งเน้นสายการบังคับบัญชา กฎระเบียบ มาตรฐานและการควบคุมอำนาจหน้าที่ การสื่อสารแนวตั้ง การวางแผนที่แน่นอน ซึ่งการมองแบบนี้มองโรงเรียนเป็นระบบปิดที่เป็นบริการของรัฐที่จัดให้กับประชาชน เป็นหน่วยงานทางราชการที่แยกต่างหากจากสภาพแวดล้อมทางสังคม รัฐจึงมีอำนาจโดยชอบธรรมที่จะบริหารจัดการโรงเรียนอย่างไรก็ได้

2. มุมมองในฐานะของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการมองแบบนี้มองโรงเรียนเป็นระบบเปิด (open system) การมองในรูปแบบนี้จะมองโรงเรียนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในหลายๆ องค์ประกอบที่ประกอบกันขึ้นเป็นระบบสังคม (social system) ที่ถือเป็นระบบเปิด การที่องค์ประกอบของสังคมมีการเกาะเกี่ยวกันอยู่ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ก็จะส่งผลถึงองค์ประกอบอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบริหารจัดการโรงเรียนจึงไม่ดำเนินการเฉพาะองค์ประกอบภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ ด้วย

Hoy and Miskel (2001) ได้ให้ทัศนะว่า โรงเรียนเป็นระบบทางสังคม (The school as a social system) ซึ่งเป็นระบบเปิด ระบบของโรงเรียนประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (inputs) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformation process) และปัจจัยป้อนออก (outputs) โดยมีข้อมูลย้อนกลับจากภายนอกเป็นตัวคอยติดตามกำกับพฤติกรรมองค์การ ปัจจัยนำเข้าก็จะประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายนอกโรงเรียน มนุษย์และทรัพยากรต่างๆ พันธกิจ และนโยบายของคณะกรรมการ วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยๆ 4 ระบบได้แก่ 1) ระบบด้านโครงสร้าง ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบราชการ 2) ระบบด้านวัฒนธรรม 3) ระบบด้านบุคคล ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน และการจูงใจ 4) ระบบด้านการเมือง ทั้ง 4 ระบบย่อยนี้จะส่งผลซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ตลอดจนการเรียนการสอน ซึ่งมีผลต่อปัจจัยป้อนออกอันได้แก่ สัมฤทธิ์ผล ความพึงพอใจในงาน การขาดงาน อัตราการออกกลางคัน และคุณภาพโดยรวม

ดั่งภาพที่ 10

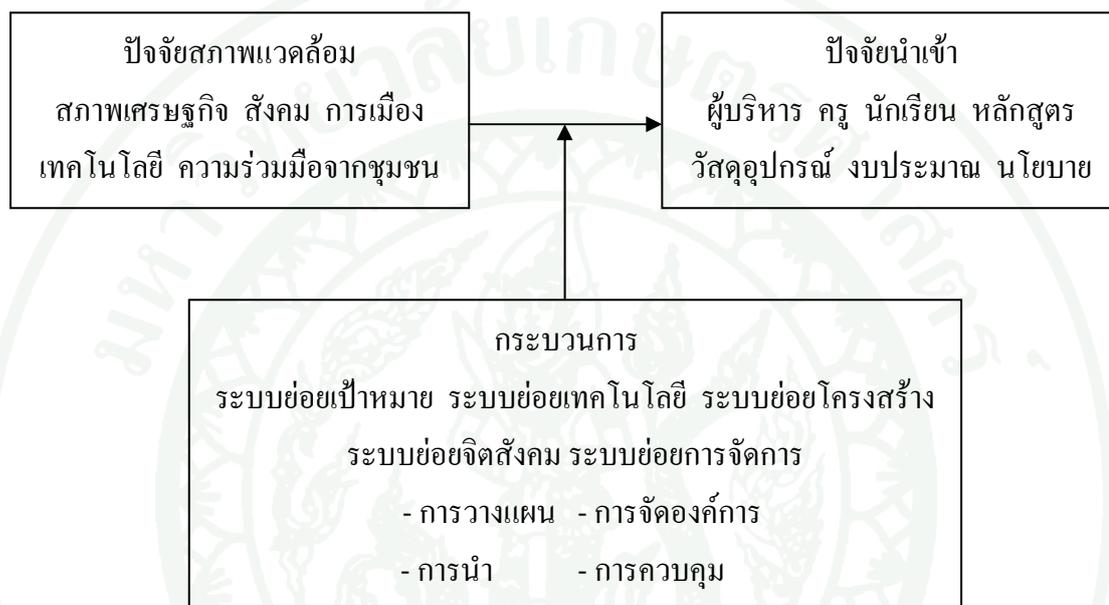

ภาพที่ 10 แสดงโรงเรียนในฐานะเป็นระบบทางสังคม

ที่มา: Hoy and Miskel (2001)

จากกรอบแนวคิดของนักการศึกษาหลายๆ ท่านที่มองโรงเรียนเป็นระบบเปิด และโรงเรียนก็เป็นองค์การหนึ่งที่เป็นระบบ การดำเนินงานตามแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงต้องมีทฤษฎีระบบเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากทฤษฎีระบบโดยทั่วไปมีประโยชน์ต่อการบริหาร ผู้บริหารที่ยึดทฤษฎีระบบเป็นหลักการ จะเป็นผู้ที่ทำงานอย่างเป็นระบบ ยึดวัตถุประสงค์เป็นที่ตั้ง มองปัญหาหลายแง่หลายมุม เข้าใจธรรมชาติของกระบวนการเปลี่ยนแปลง เห็นประโยชน์ของนโยบาย และแผน ตระหนักในความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ และแสวงหาผลย้อนกลับ เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีระบบ และระบบสังคมของนักการศึกษาหลายๆ ท่าน เช่น Parsons (1977); Kast and Rosenzweig (1985); Hanson (1996); Owens (1995); Hoy and Miskel (2001) องค์การตามระบบเปิดมีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ซึ่งแบ่งเป็นระบบย่อยจิตสังคม ระบบย่อยการจัดการ และผลผลิต ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดระบบเปิดของโรงเรียนขนาดเล็กได้ดังนี้

ภาพที่ 11 กรอบแนวคิดระบบเปิดของโรงเรียนขนาดเล็ก

แนวคิดประสิทธิผลโรงเรียน

ความหมายของประสิทธิผลโรงเรียน

นักการศึกษากล่าวถึงความหมายของประสิทธิผลโรงเรียนไว้ ดังนี้

Nahavendi and Malekzdeh (1999) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ (effectiveness) หมายถึง การที่บุคคลหรือองค์การได้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามแผน 4 ประการ ได้แก่ คุณภาพของงาน ความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการ นวัตกรรมใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิม และความพึงพอใจของบุคลากรที่ทำงาน

Hoy and Miskel (2001) กล่าวว่า ประสิทธิภาพโรงเรียน หมายถึง การจัดการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ มีความพึงพอใจในการทำงาน ขวัญของสมาชิกในโรงเรียนดี สามารถพัฒนา นักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับได้

Mott (1997) กล่าวว่า ประสิทธิภาพโรงเรียน หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่น

Barnard (1938) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรไปพร้อมกับประสิทธิภาพ คือ ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงเป็นการดำเนินงานที่บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กรครบทุกด้านของงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ และประสิทธิภาพโรงเรียน คือ การบริหารจัดการศึกษาภายในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพครบทุกงาน โดยได้รับความร่วมมืออย่างพึงพอใจจากบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียนสามารถตรวจสอบได้

Gibson (2000) กล่าวว่า Effectiveness มาจากคำว่า Effect ที่ใช้ในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (cause and effect) และได้อธิบายว่า ประสิทธิภาพมี 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ในแต่ละระดับของประสิทธิภาพมีปัจจัยที่เป็นเหตุแตกต่างกัน ดังนี้

1. ประสิทธิภาพระดับบุคคล (individual effectiveness) เป็นการเน้นผลปฏิบัติงานเฉพาะบุคคล หรือสมาชิกในองค์กรที่ทำงานตามหน้าที่และตำแหน่งในองค์กร ซึ่งโดยทั่วไปผู้บังคับบัญชาจะประเมินประสิทธิภาพระดับบุคคล โดยใช้กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อพิจารณาการขึ้นค่าตอบแทน หรือรางวัลตอบแทน ปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิดประสิทธิภาพระดับบุคคล ได้แก่ ความสามารถ (ability) ทักษะ (skills) ความรู้ (knowledge) เจตคติ (attitude) แรงจูงใจ (motivation) และความเครียด (stress)

2. ประสิทธิภาพระดับกลุ่ม (group effectiveness) เป็นภาพรวมของกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกในองค์กรที่ทำงานตามหน้าที่และตำแหน่งในองค์กร ปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิดประสิทธิภาพระดับกลุ่ม ได้แก่ ความสามัคคี (cohesiveness) ภาวะผู้นำ (leadership) โครงสร้าง (structure) สถานภาพ (status) บทบาท (roles) และบรรทัดฐาน (norms)

3. ประสิทธิภาพระดับองค์การ (organizational effectiveness) เป็นภาพรวมของกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่ม ปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิดประสิทธิผลองค์การระดับกลุ่มได้แก่ สภาพแวดล้อม (environment) เทคโนโลยี (technology) กลยุทธ์ (strategic choices) โครงสร้าง (structure) กระบวนการต่างๆ (process) และวัฒนธรรม (culture)

สรุป ประสิทธิภาพจึงเป็นตัวชี้วัดถึงขีดความสามารถ ศักยภาพ สมรรถนะ ในการดำเนินงาน ที่บรรลุผลตามเป้าหมายในทุกด้านของระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับหน่วยงาน ระดับองค์การ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนที่มี ประสิทธิภาพว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการศึกษาได้ บรรลุตามความมุ่งหมายของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ว่า สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้ป้องกันและการแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระ ความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึง ความแตกต่างของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่มีความสามารถในการบริหาร จัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ อาศัยองค์ประกอบมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา และชุมชน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียนที่เป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการถ่ายโยง เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นภาพโดยรวมของโรงเรียนทั้งหมด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน มีนักการศึกษาเสนอแนวคิดไว้ ดังนี้

Reid *et al.* (1988) ได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านโรงเรียน

Pollack, Chrispeels, and Watson (1987) ได้จำแนกองค์ประกอบความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนออกเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ๆ คือ 1) บรรยากาศและวัฒนธรรมโรงเรียน 2) การปฏิบัติ การเรียนการสอน และ 3) โครงสร้างและกระบวนการองค์การ

Scheerens (2000) วิเคราะห์ตัวแบบประสิทธิผลของโรงเรียนได้ข้อสรุปว่า ปัจจัยประสิทธิผลของโรงเรียนสามารถพิจารณาได้จากคุณลักษณะ 5 ประการของโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้แก่ 1) ความเป็นผู้นำทางการศึกษาที่เข้มแข็ง 2) ความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง 3) การเรียนการสอนที่เน้นทักษะพื้นฐาน 4) บรรยากาศที่เป็นระเบียบและปลอดภัย และ 5) มีการประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนอยู่เสมอ

Highbett (1989 อ้างใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน และพบว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในทัศนะของผู้ปกครอง ผู้บริหาร โรงเรียน และศึกษานิเทศก์จังหวัดนั้นประกอบด้วยปัจจัยหลักสองประการ คือ ปัจจัยภายในโรงเรียนและปัจจัยภายนอกโรงเรียนได้แก่ 1) ผู้บริหาร โรงเรียน 2) ความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและงบประมาณ 5) การเน้นที่เป้าหมายของโรงเรียน 6) การสนับสนุนของผู้ปกครอง และ 7) การให้ความสำคัญกับโปรแกรมทางวิชาการ

Heneveld (1995 อ้างใน พงษ์ศักดิ์ ภูภาพขาว, 2553) ได้เสนอตัวแบบความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน (model of school effectiveness) ในรูปแบบของกระบวนการเชิงระบบว่าประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนได้แก่ กลุ่มปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนด้านปัจจัยป้อนเข้าต่างๆ (supporting inputs) เช่น นโยบายและการเงิน หลักสูตร

มาตรฐาน และการประเมินผล ตำรา/วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และครู 2) ผู้ปกครอง และชุมชน (parents & community) เช่น ทิศนคติต่อโรงเรียน การส่งเสริมการบริหารจัดการและการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และกลุ่มปัจจัยภายในโรงเรียน (within school factors) ได้แก่

1) วัฒนธรรมโรงเรียน เช่น ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล คุณภาพของครู ระเบียบวินัย การบริหารหลักสูตร และความคาดหวังสูง 2) กระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน เช่น เวลาการเรียนรู้ในห้องเรียน วิธีการสอนที่หลากหลาย การประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 3) สภาพของผู้เรียน (children's condition) เช่น สุขภาพ และความพร้อมในการเรียนรู้ และ 4) ด้านผลลัพธ์ (outcomes) เช่น การเข้าถึงและการบรรลุความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความต่อเนื่องของการศึกษา

Caldwell and Spinks (1990) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ประเมินความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของโรงเรียน ด้านปัจจัยและกระบวนการไว้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 1) โรงเรียนมีจุดหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน 2) โรงเรียนมีแผนงานที่รับทราบวางแผนไว้อย่างสมดุลและเป็นระบบสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้ 3) โรงเรียนมีแผนงานพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่ต้องการ และ 4) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน

2. ด้านการตัดสินใจ ประกอบด้วย 1) บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายของโรงเรียนในระดับสูง 2) คณะครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับโรงเรียนในระดับสูง และ 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับโรงเรียนในระดับสูง

3. ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย 1) โรงเรียนมีทรัพยากรอย่างพอเพียงที่จะช่วยให้ครูทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) โรงเรียนมีครูที่มีความสามารถและมีแรงจูงใจ

4. ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) การแบ่งสรรหน้าที่และทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ 2) การจัดสรรทรัพยากรได้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษา 3) การตอบสนองและสนับสนุนความต้องการของครู 4) ความใส่ใจต่อการพัฒนาในวิชาชีพครู 5) การกระตุ้นคณะครูให้มีการพัฒนาวิชาชีพและใช้ครูที่มีทักษะ 6) มีความตระหนักถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในโรงเรียนในระดับสูง 7) การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษา ชุมชน ครู และนักเรียน 8) มีตัวแบบการบริหารที่ยืดหยุ่น 9) มีความพยายามที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

10) จัดให้มีข้อมูลย้อนกลับสำหรับครูในระดับสูง และ 11) มีการตรวจสอบแผนงานอย่างต่อเนื่อง และวัดความก้าวหน้าตามจุดมุ่งหมาย

5. ด้านบรรยากาศ ประกอบด้วย 1) โรงเรียนกำหนดค่านิยมที่สำคัญ 2) ผู้บริหาร ครู นักเรียน แสดงความผูกพันและจงรักภักดีต่อจุดหมายและค่านิยมของโรงเรียน 3) โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อม ที่รื่นรมย์ ตื่นเต้น และท้าทายต่อครูและนักเรียน 4) มีบรรยากาศการยอมรับและเชื่อถือซึ่งกันและกัน ของครูกับนักเรียน 5) มีบรรยากาศความไว้วางใจและการสื่อสารแบบเปิดในโรงเรียน 6) มีความคาดหวัง ในโรงเรียนว่านักเรียนทุกคนจะทำดี 7) มีพันธะที่เข้มแข็งที่จะให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นในโรงเรียน 8) ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความคาดหวังในความสำเร็จระดับสูง 9) นักเรียนมีขวัญกำลังใจใน ระดับสูง 10) นักเรียนมีความยอมรับนับถือผู้อื่นและความเป็นเจ้าของของผู้อื่น 11) จัดให้นักเรียน มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน 12) มีความเป็นระเบียบวินัยที่ดีในโรงเรียน 13) ผู้บริหารอาวุโส มีโอกาสเล็กน้อยที่จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องวินัยของนักเรียน 14) อัตราการขาดเรียนของนักเรียนต่ำ 15) อัตราการพักการเรียนของนักเรียนต่ำ 16) อัตราความประพฤติเหลวไหลของนักเรียนต่ำ 17) ครู มีขวัญกำลังใจในระดับสูง 18) ครูมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและน้ำใจความเป็นกลุ่มใน ระดับสูง 19) อัตราการขาดงานของครูต่ำ และ 20) การย้ายของครูมีเพียงเล็กน้อย

Chrispeels (1990) ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนโดยการศึกษาเฉพาะกรณีใน โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 8 แห่ง โดยทำการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนทั้ง 8 แห่ง การวิจัยดังกล่าวศึกษาเกี่ยวกับ 1) วัฒนธรรมและบรรยากาศในโรงเรียน 2) หลักสูตรและการสอน 3) ภาวะผู้นำของครูใหญ่ ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษา 5 ปี ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้ แบบสอบถาม ผลของการทดลอง และแบบบันทึกข้อมูล ผลจากการศึกษาพบว่า 1) การเปิดโอกาส ให้คณะกรรมการหลักสูตรและครูได้ทำงานร่วมกันมีความจำเป็นสำหรับการเพิ่มสัมฤทธิ์ผลของ นักเรียน 2) โรงเรียนที่มีประสิทธิผลนั้นครูใหญ่ต้องมีภาวะผู้นำ และ 3) ต้องมีการวางแผนการพัฒนา บุคลากรที่ดี

Hoy and Miskel (2001, 2005) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนตามระบบสังคม แบบเปิด (open social-systems) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพแวดล้อม มนุษย์ และทรัพยากร ที่สำคัญ ภารกิจและเป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการและเครื่องมือ ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเรียนการสอน โครงสร้างโรงเรียน บุคลากร วัฒนธรรมและบรรยากาศ และนโยบายทางการเมือง และด้านผลผลิต ซึ่งเป็นเป้าหมายขององค์กร ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจในงาน

การขาดงาน การออกกลางคันของนักเรียน และคุณภาพโดยรวม ซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมภายนอก

March (1965 cited in Owens, 2001) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์การที่มีประสิทธิผลไว้ว่า ในองค์การใดองค์การหนึ่งนั้นจะประกอบไปด้วยปัจจัยภายใน 4 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านภาระงาน 2) ปัจจัยด้านโครงสร้าง 3) ด้านเทคโนโลยี และ 4) ปัจจัยด้านคน ซึ่งทั้ง 4 ปัจจัยนี้จะไม่หยุดนิ่ง จะผันแปรไปตามกาลเวลา คือ จากเวลาหนึ่งไปสู่อีกเวลาหนึ่ง จากองค์การหนึ่งไปสู่อีกองค์การหนึ่ง ทั้ง 4 ปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กันสูงมาก

Purkey and Smith (1983 cited in Hoy and Miskel, 2005) ได้สรุปปัจจัยโรงเรียนที่มีประสิทธิผล 13 ปัจจัย คือ 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางด้านการเรียนการสอน 2) หลักสูตรมีจุดหมายที่ดี ชัดเจน 3) เป้าหมายโรงเรียนชัดเจนและคาดหวังสูง 4) มีการทำงานตรงตามเวลา 5) ให้ความสำคัญการบรรลุผลสำเร็จด้านวิชาการ 6) มีบรรยากาศดี เป็นระเบียบเรียบร้อย 7) มีความสำนึกในความเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน 8) มีการส่งเสริมสวัสดิการและความมั่นคงของบุคลากร 9) มีการพัฒนาบุคลากร 10) มีระบบการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 11) มีการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 12) มีผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม และ 13) การได้รับสนับสนุน

สรุป ปัจจัยเชิงระบบที่ผู้วิจัยจะศึกษา เพื่อหาความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ

Cheng (1996) ได้เสนอตัวแบบประสิทธิผลของโรงเรียน (models of school effectiveness) ซึ่งปรับปรุงจากตัวแบบของ Cameron (1984) จำนวน 8 ตัวแบบ (model) ดังนี้

ตัวแบบที่ 1 ตัวแบบเป้าหมาย (goal model) ซึ่งได้นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกข้อ เงื่อนไขของการประเมินอยู่ที่โรงเรียนต้องมีเป้าหมายของโรงเรียนที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ซึ่งในทางปฏิบัติจริงอาจเกิดความยุ่งยากหากกำหนดเป้าหมายไม่ชัดเจน เพราะโรงเรียนหรือผู้ปกครองอาจกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนไม่ตรงกัน เช่น โรงเรียนเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในขณะที่ผู้ปกครองอาจต้องการให้เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น ดังนั้น โรงเรียนจึงควรให้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อให้เกิดการยอมรับและเป็นที่ยอมรับกันของทุกฝ่าย สำหรับตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินตามตัวแบบนี้ คือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด

ตัวแบบที่ 2 ตัวแบบทรัพยากรปัจจัยป้อน (resource-input model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถจัดหาทรัพยากรหรือมีปัจจัยป้อน เช่น นักเรียนที่มีคุณภาพ เงื่อนไขของการประเมินอยู่ที่ต้องแน่ใจว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรในการดำเนินงานกับผลผลิต และโรงเรียนอยู่ในสภาพที่ขาดแคลนทรัพยากร หากโรงเรียนสามารถจัดหาทรัพยากรได้ตามที่ต้องการ ก็แสดงว่าโรงเรียนประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินคือ ทรัพยากรต่างๆ ที่จัดหาได้ แต่จุดอ่อนของตัวแบบนี้ คือ การเน้นทรัพยากรและปัจจัยป้อนมากเกินไปจนไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการดำเนินงาน

ตัวแบบที่ 3 ตัวแบบกระบวนการ (process model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่มีกระบวนการดำเนินงานภายในราบรื่น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งตัวแบบนี้จะใช้ได้ดีถ้ามั่นใจว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรในการดำเนินงานกับผลผลิตจริง ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน คือ ความเป็นผู้นำของผู้บริหาร วิธีการติดต่อสื่อสารในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในการทำงานของทุกฝ่าย

ตัวแบบที่ 4 ตัวแบบความพึงพอใจ (satisfaction model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินการให้ได้ผลเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะฝ่ายที่รับผิดชอบในการบริหารโรงเรียน แต่หากผู้เกี่ยวข้องมีความต้องการที่แตกต่างกัน ตัวแบบนี้อาจไม่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ เพราะเป็นการยากสำหรับโรงเรียนที่จะดำเนินงานให้สนองความต้องการหรือเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย ซึ่งตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน คือ ความพึงพอใจของโรงเรียน หรือคณะกรรมการ หรือกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตัวแบบที่ 5 ตัวแบบการดำเนินงานถูกต้องตามหลักการ (legitimacy model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถแข่งขันในการดำเนินงานในทุกวิถีทางที่จะทำให้โรงเรียนอยู่รอดได้โดยไม่ผิดหลักการ เงื่อนไขในการใช้อยู่ที่สภาพความเปลี่ยนแปลงภายนอกที่กดดันให้โรงเรียนต้องดำเนินงานให้อยู่ได้ โดยเฉพาะการแสวงหาทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินงาน ตัวแบบนี้จึงยอมให้โรงเรียนมีการใช้กลไกการตลาดในการบริหารจัดการให้สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องขบเล็กกิจการ และจะใช้ก็ต่อเมื่อมีการประเมินเพื่อนำผลไปใช้ในการตัดสินใจของโรงเรียนว่าควรปรับขยาย ดำเนินการต่อ หรือยกเลิกหากดำเนินการไม่ได้ผล ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน คือ ภาพลักษณ์ของโรงเรียน และชื่อเสียงกิตติศัพท์ เป็นต้น

ตัวแบบที่ 6 ตัวแบบเน้นการดำเนินงานที่ยังไม่บรรลุผล (ineffectiveness model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินงานให้ปลอดภัยจากคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เงื่อนไขของการใช้อยู่ที่โรงเรียนไม่สามารถระบุได้ชัดเจนหรือครบถ้วนว่าเป้าหมายที่พึงประสงค์ของโรงเรียนคืออะไร แต่บอกได้เพียงว่าลักษณะอะไรบ้างที่ไม่ควรปรากฏอยู่ในโรงเรียน เช่น การคิดสิ่งเสียดสีของนักเรียนถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ หากโรงเรียนสามารถดำเนินงานและแสดงผลการดำเนินงานได้ว่านักเรียนในโรงเรียนปลอดภัยเสียดสีจริง แสดงว่าโรงเรียนดำเนินงานได้ประสพผลสำเร็จ ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน คือ สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ปัญหาและจุดอ่อนในสถานศึกษา เป็นต้น

ตัวแบบที่ 7 ตัวแบบการเรียนรู้ขององค์กร (organizational learning model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถพัฒนาองค์กรให้เกิดการเรียนรู้ได้ สามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เงื่อนไขของการใช้อยู่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งกดดันให้โรงเรียนต้องปรับตัว ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน คือ ความตระหนักถึงความต้องการจำเป็นภายนอก การกำกับติดตามการทำงาน การวางแผนพัฒนา และประเมินการทำงานต่างๆ

ตัวแบบที่ 8 ตัวแบบการบริหารคุณภาพโดยรวม (total quality management model) นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการโดยรวมให้สนองความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และประสพผลตามเป้าหมายที่กำหนด เงื่อนไขของการใช้อยู่ที่ว่าต้องมีความสอดคล้องของเป้าหมายหรือความต้องการจำเป็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน คือ ความเป็นผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการ กระบวนการทำงาน และผลงาน

จากตัวแบบความมีประสิทธิผลของโรงเรียนที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนนั้นขึ้นอยู่กับสภาพเงื่อนไขของสถานศึกษาว่าควรใช้ตัวแบบใดในการประเมิน โรงเรียนมีอิสระในการกำหนดตัวแบบการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานของตนเอง ขึ้นอยู่กับนโยบายหรือสภาพบริบทของโรงเรียน

ดวงสมร กลิ่นเจริญ (2545) ได้ศึกษารายละเอียดของปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการจัดศึกษาของโรงเรียนเอกชน พบว่า ตัวแปรที่สำคัญมีดังนี้

1. ปัจจัยด้านโรงเรียน พบว่า ตัวแปรที่สำคัญได้แก่ ขนาดโรงเรียน และบรรยากาศของโรงเรียน

2. ปัจจัยด้านผู้บริหาร พบว่า ตัวแปรที่สำคัญได้แก่ ลักษณะชีวสังคมของผู้บริหาร ความคิดสร้างสรรค์ พฤติกรรมการบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลง การเป็นผู้นำทางวิชาการ และการติดต่อสื่อสาร

3. ปัจจัยด้านครู พบว่า มีตัวแปรที่สำคัญได้แก่ ความพึงพอใจในการทำงานของครู

สุทธิพงษ์ ยงค์กมล (2543) ได้สังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรแล้ว พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์กรประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ด้าน และปัจจัยย่อย 12 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านลักษณะองค์กร ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย 2 ด้าน คือ โครงสร้างองค์กร และเทคโนโลยีองค์กร

2. ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 2 ด้าน คือ วัฒนธรรมองค์กร และบรรยากาศองค์กร

3. ปัจจัยด้านลักษณะบุคลากร ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 5 ด้าน คือ การรับรู้ ทักษะและค่านิยม บุคลิกภาพ การเรียนรู้ และการจูงใจ

4. ปัจจัยด้านลักษณะนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 3 ด้าน คือ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์

กาญจน์ เรืองมนตรี (2547) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลโรงเรียนที่เกิดจากการบริหารและการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษานั้น สถานศึกษาชั้นพื้นฐานควรประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ความพึงพอใจของครู คุณภาพนักเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิโรจน์ สารรัตน์ (2548) ได้ศึกษาวิเคราะห์งานเขียนของนักวิชาการต่างประเทศ ซึ่งผลการศึกษวิเคราะห์ได้กำหนดดัชนีชี้วัดที่สำคัญเกี่ยวกับปัจจัยการพัฒนาความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนไว้ 7 ประการ ดังนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียนมีการแสวงหางบประมาณ หรือแสวงหาความร่วมมือ เพื่อพัฒนาโรงเรียนได้อย่างเพียงพอ 2) ผู้บริหารโรงเรียนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการบริหารงานและเพื่อการเรียนการสอนได้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพ 3) ผู้บริหารโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนมีความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรและจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนตามศักยภาพควรเป็น 5) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีแผนงานทางวิชาการที่ดี และจัดเวลาในการเรียนอย่างเหมาะสม 6) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และ 7) ผู้บริหารโรงเรียนเน้นความมีคุณภาพเชิงระบบ ทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล

พงษ์ศักดิ์ ภูคาบขาว (2553) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยป้อนเข้า (input) คือ วัสดุทัศน เป้าหมาย พันธกิจ ภาระงาน โครงสร้าง เทคโนโลยี ทรัพยากร บุคลากร การสนับสนุนของชุมชน และความเชื่อในศักยภาพนักเรียน และปัจจัยด้านกระบวนการ (process) คือ การบริหารจัดการ ยุทธวิธี ภาวะผู้นำ กระบวนการเรียนรู้ การให้ข้อมูล ป้อนกลับ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจ และบรรยากาศสภาพแวดล้อม

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนจำแนกได้หลายประเภท อาจจำแนกได้เป็นปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านครู หรืออาจจำแนกเป็นปัจจัยด้านลักษณะขององค์การ ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านลักษณะบุคลากร และปัจจัยด้านลักษณะนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ และอาจจำแนกได้เป็นประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ ความพึงพอใจ ของครู คุณภาพนักเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ อาจจำแนกเป็นตัวบ่งชี้ของปัจจัยที่สัมพันธ์/เป็นสาเหตุของประสิทธิภาพของโรงเรียนดังกล่าว แบ่งเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์/เป็นสาเหตุได้สองลักษณะ คือ 1) ส่วนที่เป็นปัจจัยป้อนเข้า (input) เช่น วัสดุทัศน/เป้าหมาย/พันธกิจ ภาระงาน โครงสร้าง เทคโนโลยี/ทรัพยากร บุคลากร การสนับสนุนของชุมชน และความเชื่อในศักยภาพนักเรียน และ 2) ส่วนที่เป็นกระบวนการ (process) เช่น การบริหารจัดการ/ยุทธวิธี ภาวะผู้นำ/ภาวะผู้นำทางวิชาการ กระบวนการเรียนรู้ การให้ข้อมูลป้อนกลับ การมีส่วนร่วม/การตัดสินใจ และบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม

รูปแบบในการประเมินประสิทธิผลองค์กร

การประเมินประสิทธิผลองค์กรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เนื่องจากการที่องค์กรจะดำรงอยู่ได้และเปลี่ยนแปลงพัฒนาสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องมีประสิทธิผลเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องมีการประเมินประสิทธิผลเพื่อนำไปสู่กระบวนการบริหารและการจัดการในหน้าที่ของการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการกำกับควบคุมองค์กร เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีที่สุด

การศึกษาประสิทธิผลองค์กรในระยะเริ่มต้น เป็นการศึกษาประสิทธิผลขององค์กรด้วยรูปแบบเป้าหมาย (goal model) โดยคำนึงถึงระดับของการบรรลุเป้าหมาย (goal attainment) มุ่งที่ผลผลิต (outputs) เป็นหลัก ต่อมาได้พัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์กรมาเป็นรูปแบบระบบทรัพยากร (system-resource model) โดยคำนึงถึงระดับที่องค์กรจัดหาทรัพยากรจัดสรรสนับสนุน มุ่งเน้นที่ปัจจัยการผลิต (inputs) เป็นหลัก โดยมององค์กรในฐานะที่เป็นระบบ (system) ที่จะต้องอาศัยทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมสนับสนุนเพื่อความมั่นคงและอยู่รอด (Zammuto, 1982) ต่อมาการกำหนดรูปแบบในการประเมินผลประสิทธิผลองค์กรมีความหลากหลายยิ่งขึ้น โดย Steers (อ้างใน สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์, 2548) ได้เสนอรูปแบบการวิเคราะห์ประสิทธิผลองค์กรว่าควรประเมินองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ลักษณะองค์กร ลักษณะบุคคล ลักษณะสภาพแวดล้อม และนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิผลองค์กรยังมีอีกหลายแนวทาง แต่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. แนวทางการบรรลุเป้าหมาย (The goal-attainment approach) เป็นแนวทางการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปตามความหมายขององค์กรที่ หมายถึง การบรรลุเป้าหมายเฉพาะ โดยเน้นที่ผลมากกว่าวิธีการ ลักษณะเช่นนี้ องค์กรจะต้องมีเป้าหมายที่แน่นอน ชัดเจน เข้าใจตรงกัน มีเป้าหมายไม่มากนัก และสอดคล้องกัน สามารถวัดความเจริญก้าวหน้าของเป้าหมายได้ชัดเจน

2. แนวทางเชิงระบบ (The system approach) เป็นแนวทางในการประเมินผลองค์กรตามความหมายที่ว่าองค์กรเป็นระบบ (system) ต้องมีปัจจัย (input) มีกระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformational process) และมีผลผลิต (outputs) ต้องรักษาความอยู่รอดขององค์กร โดยเน้นที่วิธีการมากกว่าที่ผล ประสิทธิผลขององค์กรจึงหมายถึง ความสามารถขององค์กรในการจัดสรรทรัพยากร การรักษาเสถียรภาพ และความสมดุลของระบบภายในองค์กร และมีความสัมพันธ์กับ

สภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี จึงสามารถวัดประสิทธิผลขององค์การได้ด้วยหลายเกณฑ์ โดยเฉพาะองค์การที่ซับซ้อน

3. แนวทางเชิงกลยุทธ์-กลุ่มที่เกี่ยวข้อง (The strategic-constituencies approach) เป็นแนวทางในการศึกษาประสิทธิผลขององค์การที่ว่าองค์การเป็นระบบภายใต้สภาพแวดล้อม ซึ่งจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการ ความพอใจของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ที่ให้การสนับสนุนองค์การ โดยการพึ่งพาอาศัยกันภายในระบบตอบสนองความต้องการของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง โดยจะพิจารณากลุ่มที่เกี่ยวข้องเชิงกลยุทธ์ที่มีสภาพแวดล้อมสัมพันธ์กับการอยู่รอดขององค์การ

4. แนวทางการแข่งขัน-คุณค่า (The competing-values approach) เป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบความคิดบูรณาการขึ้นอยู่กับค่านิยม ความชอบ และความสนใจของผู้ประเมิน ไม่มีเกณฑ์ที่ดีที่สุด ในการประเมินประสิทธิผลขององค์การ การเลือกรูปแบบที่เหมาะสมคุณค่าใดที่จะใช้เป็นเกณฑ์ประเมินจะขึ้นอยู่กับองค์การนั้นอยู่ในระยะหรือขั้นใดของวงจรชีวิตขององค์การ หรือระยะเวลาขององค์การ

ต่อมา Hoy and Miskel (2001) ได้จำแนกรูปแบบในการประเมินประสิทธิผลขององค์การไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. รูปแบบที่ยึดเป้าหมายขององค์การ (goal model of organizational effectiveness) เป็นการประเมินประสิทธิผลขององค์การโดยพิจารณาว่า ผลการดำเนินการขององค์การเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบนี้คือ

- 1.1 เป้าหมายกำหนดขึ้นโดยการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของกลุ่ม
- 1.2 จำนวนเป้าหมายต้องเพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายได้
- 1.3 เป้าหมายต้องชัดเจน และผู้มีส่วนร่วมเข้าใจตรงกัน
- 1.4 สามารถกำหนดเกณฑ์การประเมินเป้าหมายได้

แต่การประเมินรูปแบบนี้ยังมีข้อบกพร่อง คือ เป้าหมายขององค์การมักกำหนดโดยคณะผู้บริหารมากกว่าการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์การ เป้าหมายขององค์การมักมีหลายข้อ บางครั้งเป้าหมายแต่ละข้อมีความขัดแย้งกัน ทำให้ยุ่งยากในการประเมิน และเป้าหมายขององค์การมักมีลักษณะเป็นพลวัต คือ เปลี่ยนแปลงได้เพราะต้องปรับตามสถานการณ์ แต่ตาม

แนวคิดแล้วเป้าหมายของรูปแบบนี้ต้องมีความคงที่ และข้อบกพร่องประการประการสุดท้าย คือ เป้าหมายที่เป็นทางการอาจไม่สามารถทำให้เป็นเป้าหมายเชิงปฏิบัติได้

2. รูปแบบที่ยึดระบบทรัพยากร (system-resource model of organizational approach) รูปแบบนี้มีแนวคิดว่า องค์กรที่มีประสิทธิผลต้องแสวงหาประโยชน์ด้านทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เป็นการเน้นความสำคัญของปัจจัยป้อนเข้ามากกว่าผลผลิต การประเมินประสิทธิผลขององค์กรตามแนวคิดนี้ยึดหลักการว่า องค์กรที่ได้รับทรัพยากรมากกว่า ย่อมมีประสิทธิผลมากกว่า ถ้าจะเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร บุคลากรต้องร่วมมือกันแสวงหาทรัพยากร สถานศึกษาก็เหมือนกับองค์กรอื่น คือ คุณภาพของกระบวนการภายในกับผลการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม องค์กรจึงต้องปรับตัวเพื่อทำงานในหน้าที่เพื่อการแข่งขัน และเพื่อความสำเร็จ เกณฑ์ที่ใช้ประเมินประสิทธิผลขององค์กรระบบทรัพยากร คือ ความคงที่ของกระบวนการภายใน โครงสร้าง ความสามารถในการกำกับติดตาม และ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

ข้อบกพร่องของระบบทรัพยากร นักการศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า การเน้นการแสวงหาทรัพยากรอาจกระทบต่อผลผลิตเพราะมีการแข่งขันสูง ทำให้ความสำคัญของผลผลิตลดลง ซึ่งความจริงรูปแบบระบบทรัพยากร คือ รูปแบบเป้าหมายนั่นเอง โดยเป้าหมาย คือ การแสวงหาทรัพยากร ซึ่ง Steers (อ้างใน พิมพอร์ สดเอี่ยม, 2547) กล่าวว่า รูปแบบเป้าหมายและรูปแบบระบบทรัพยากรเป็นรูปแบบที่คู่กัน ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่จะรวม 2 รูปแบบเข้าด้วยกัน

3. รูปแบบบูรณาการ (an integrated goal and system-resource model of effectiveness) คือ ทั้งรูปแบบเป้าหมายและรูปแบบระบบทรัพยากร เป็นรูปแบบที่สามารถประเมินโดยใช้เกณฑ์เดียว จึงมีนักทฤษฎีหลายคน เช่น Hoy and Miskel (2001); Goodman and Penning (1977); Steers (1977) และ Campbell (1977) ได้บูรณาการแนวคิดของ 2 รูปแบบเข้าด้วยกันโดยเน้นลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ มิติเวลา กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และใช้เกณฑ์ประเมินหลายตัว ดังนี้

3.1 มิติเวลา การประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนต้องคำนึงถึงมิติเวลาเป็นสำคัญ เพราะการประเมินในช่วงเวลาต่างกัน อาจทำให้ผลการประเมินแตกต่างกัน ตัวบ่งชี้ประสิทธิผลระยะสั้น คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู ตัวบ่งชี้ประสิทธิผลระยะกลาง คือ ความสามารถในการปรับตัว และความสำเร็จของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ส่วนตัวบ่งชี้ประสิทธิผลระยะยาว คือ ความอยู่รอดและความมั่นคงของโรงเรียน

แต่ปัญหาของการตั้งเกณฑ์มีเวลา คือ ความไม่คงที่ของสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์หรือข้อบังคับใหม่ที่เกิดขึ้น ฯลฯ ซึ่งทำให้นิยามของประสิทธิภาพโรงเรียนเปลี่ยนไป ดังนั้น การประเมินประสิทธิภาพของโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องของเวลาด้วย

3.2 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง กลุ่มคนทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่สนใจผลขององค์กร เกณฑ์ประสิทธิภาพจะสะท้อนความคิดและค่านิยมของกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เกณฑ์ที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากการเชื่อมโยงความคิดของกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง นักการเมือง ฯลฯ การตั้งเกณฑ์จึงเป็นเรื่องการเมืองในสถานศึกษา เพราะสถานศึกษาเป็นแหล่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแข่งขันสร้างอิทธิพลเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มตน ความซับซ้อนของกิจกรรมจึงมีมากขึ้น เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหาร เน้นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยป้อนเข้าและโครงสร้างขององค์กร โดยมีเรื่องอำนาจความสะดวกและงบประมาณเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ แต่ครูจะเน้นกระบวนการทางการศึกษา คุณภาพและความเหมาะสมของการสอน ขณะที่นักเรียนและคนอื่นๆ มุ่งเน้นผลลัพธ์ ดังนั้นรูปแบบเป้าหมายและรูปแบบระบบทรัพยากร จึงเป็นการรวมเกณฑ์ต่างๆ ที่ผู้เกี่ยวข้องกำหนดขึ้นเข้าด้วยกัน ซึ่งต้องเป็นเกณฑ์ที่สอดคล้องกับความจำเป็นและเป็นเกณฑ์ที่มีความเป็นไปได้

3.3 พหุเกณฑ์ เนื่องจากสถานศึกษาต้องเผชิญกับสิ่งต่างๆ ที่ซับซ้อน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพขององค์กรจึงมีจำนวนมาก ดังนั้น เกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพจึงต้องใช้หลายเกณฑ์ เพราะการใช้เกณฑ์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถวัดได้ครอบคลุมธรรมชาติประสิทธิภาพขององค์กรได้ การเลือกเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นตัวแทนที่ดีจึงเป็นเรื่องยาก และต้องระวังโดยตัวบ่งชี้ที่ใช้วัดองค์ประกอบของประสิทธิภาพต้องเลือกตัวบ่งชี้ที่สำคัญ

นอกจากนี้ Hoy and Miskel (2001) ยังได้เสนอแนวคิดและเกณฑ์ในการพิจารณาประเมินประสิทธิภาพของโรงเรียนที่เป็นรูปแบบบูรณาการ โดยยึดหลักพหุเกณฑ์ เวลา และผู้เกี่ยวข้อง เป็นรูปแบบการประเมินเป้าหมายและระบบทรัพยากร โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายและมองโรงเรียนในเชิงระบบทรัพยากร โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายและมองโรงเรียนในเชิงระบบ โดยเชื่อมโยงระหว่างช่วงเวลาของโรงเรียนกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน จึงเสนอเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของโรงเรียนกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน เป็นเชิงระบบ 3 ส่วน คือ ปัจจัยป้อนเข้า ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 การบูรณาการรูปแบบของประสิทธิผลองค์การ

ที่มา: Hoy and Miskel (2001)

นักการศึกษากล่าวถึงเกณฑ์ที่เป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนี้

Mott (1972 cited in Hoy and Miskel, 2001) ได้สร้างตัวแบบ (model) เกี่ยวกับการรับรู้ประสิทธิผลขององค์การ (perceived organizational effectiveness) โดยการรวมเอาผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานที่สำคัญ 5 ประการ คือ ปริมาณของผลผลิต (quantity of product) คุณภาพของผลผลิต (quality of product) ประสิทธิภาพ (efficiency) ความสามารถในการปรับตัว (adaptability) และความยืดหยุ่น (flexibility) โดยให้เหตุผลว่า เกณฑ์ทั้ง 5 เหล่านี้เป็นตัวกำหนดความสามารถขององค์การในการระดมพลังสำหรับปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย และการปรับเปลี่ยนโรงเรียนที่มีประสิทธิผลจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงขึ้นก่อให้เกิดเจตคติในทางบวกของนักเรียนที่มากกว่าปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีกว่า และสามารถแก้ปัญหาภายในได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ได้ยึดตัวแบบที่เน้นเป้าหมาย และระบบทรัพยากร

Owens (1998) ได้ให้แนวคิดเป็นสมมติฐานของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลว่า ควรมีตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มีจุดประสงค์หลักของการสอนที่ชัดเจน โดยประเมินจากการพัฒนาความรู้ ความชำนาญและทัศนคติ
2. จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมโดยรวมที่เหมาะสม
3. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนโดยรวม เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
4. มีภาพลักษณ์ที่ดีที่สุดในด้านทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลักสำคัญ
5. ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อการดูแลและบริการ และยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา

Hanson (1996) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลควรมีตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มีการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2. บรรยากาศสนับสนุนการเรียนรู้
3. มีการติดตามกำกับกระบวนการเรียนการสอน
4. บุคลากรมีมาตรฐาน
5. ส่งเสริมการรักษาวินัยของนักเรียน
6. มีการจัดสภาพแวดล้อมและสวัสดิการการทำงาน

Sergiovanni (2001) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลนั้น ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. นักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. วางแผนทางวิชาการดี
3. มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน
4. มีบรรยากาศที่ดีใน โรงเรียน
5. มีปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม
6. มีการพัฒนาบุคลากร
7. ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม
8. ส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบสร้างสรรค์
9. ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

Cameron (1982) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลมีตัวบ่งชี้ 9 มิติ ดังนี้

1. ความพึงพอใจในการศึกษาของนักเรียน
2. การพัฒนาวิชาการของนักเรียน
3. การพัฒนาวิชาชีพของนักเรียน
4. การพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน
5. ความพึงพอใจของบุคลากรต่อครูและผู้บริหารสถานศึกษา

6. การพัฒนาวิชาชีพและคุณภาพของครู
7. ระบบการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนแบบเปิด
8. ความสามารถในการจัดการทรัพยากร
9. สุขภาพองค์การ

Cretchen, Corbelt, and Firestone (1988 อ้างใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551) ได้กำหนดเกณฑ์วัดประสิทธิผลของโรงเรียนไว้ 4 ด้านได้แก่ 1) ความพึงพอใจของครู 2) จำนวนผู้เข้าเรียน 3) จำนวนผู้ที่ลาออก และ 4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Bossert (1988) ได้กำหนดเกณฑ์การวัดประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) การนิเทศติดตามงานอย่างใกล้ชิด 3) การประเมินกิจกรรมทางวิชาการ 4) การพัฒนาวิชาชีพครู และ 5) การอิสระและหลากหลายในการเรียน

Caldwell and Spinks (1990) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ประเมินความมีประสิทธิผลของโรงเรียนด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย 1) อัตราการออกกลางคันของนักเรียนต่ำ 2) คะแนนทดสอบแสดงถึงความสำเร็จในระดับสูง และ 3) ความสำเร็จในการศึกษาต่อหรือการทำงานทำของนักเรียนอยู่ในระดับสูง

Woods and Orlik (1994) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิผลไว้ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้ คือ 1) ความคาดหวังสูง การสอนที่ท้าทาย ความสำเร็จในหลายด้าน 2) บริบทและวัฒนธรรมโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 3) การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลักสูตร ให้มีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน 4) พัฒนาในวิชาชีพ มีความผูกพันระยะยาวเพื่อความเติบโตพัฒนาทางสติปัญญา 5) จัดสำนักชุมชน การตัดสินใจร่วมและการวางแผนร่วมกัน เพื่อมีพันธะผูกพัน 6) ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างระเบียบเชิงสังคม เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของครูและนักเรียน 7) มีการตรวจสอบภายในระบบการประเมิน นโยบายและการปฏิบัติของโรงเรียนจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และ 8) สามารถรับการตรวจสอบได้จากผู้ตรวจสอบภายนอกใช้ตัวบ่งชี้และเหตุการณ์เป็นตัวชี้วัด

Sammons, Hillman, and Mortimore (1995) ได้วิเคราะห์ตัวชี้วัดคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลจากงานวิจัยเกี่ยวข้องในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่า มีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) การมีวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วม 3) สภาพแวดล้อมที่ในการเรียนรู้ 4) การรวมพลังในการเรียนการสอน 5) การสอนที่มีความหมาย 6) ความคาดหวังสูง 7) มีการเสริมแรง 8) การติดตามความก้าวหน้า 9) ระเบียบวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน 10) การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านกับโรงเรียน และ 11) องค์การแห่งการเรียนรู้

ส่วน Hoy and Miskel (2001) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดประสิทธิผลของโรงเรียนว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลนั้น ควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (academic achievement) 2) ความพึงพอใจในการทำงาน (job satisfaction) 3) การรับรู้ประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม (overall perceptions of school effectiveness) และได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่าโรงเรียนเป็นองค์การที่มีลักษณะเป็นระบบเปิด ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) โดยได้วิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการภายใน 5 ประการ ได้แก่ การเรียนและการสอน โครงสร้าง บุคคล วัฒนธรรมและบรรยากาศ ตลอดจนนโยบายทางการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กัน และถูกกำหนดโดยอำนาจของสภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนผลผลิตของโรงเรียนนั้นจะประกอบด้วย ผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานของนักเรียน ครู และผู้บริหาร ทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพซึ่งสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดในการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนได้

ภารดี อนันต์นาวิ (2545) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้สังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัยไว้สองประการ คือ ความพึงพอใจในงานของครู และความสำเร็จในการผลิตนักเรียน

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545) ได้ให้ทัศนะในมุมมองของนักประเมินเกี่ยวกับนิยามความสำเร็จของการปฏิรูปโรงเรียนว่า แตกต่างกันตามตัวแบบการประเมินและจุดเน้นของการประเมิน โดยได้สรุปคำนิยามความสำเร็จของการดำเนินงานจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้ คือ

1. ผลการเรียนรู้ (learning outcome) ของนักเรียน Caldwell and Spinks (1998) สรุปว่า มีนักวิจัยหลายคนให้คำนิยามความสำเร็จของโครงการปฏิรูปโรงเรียนว่าเป็นผลการเรียนรู้ของนักเรียน และมีการวัดในรูปคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการจากแบบทดสอบมาตรฐาน และการวัดในรูป การรับรู้ (perception) ซึ่งมีตัวอย่างงานวิจัยได้แก่ งานวิจัยของ Whitty, Power, and Halpin (1998); Hanushek (1996); Summers and Johnson (1996); Olson (1997)

2. ผลการพัฒนาทางวิชาชีพ (professional development) ของบุคลากร Scheerens (2000); Caldwell and Spinks (1998); Chrispeels (2000) รายงานการประเมินความสำเร็จของการปฏิรูป โรงเรียนว่า นักวิจัยอาจให้นิยามความสำเร็จได้ทั้งในรูปผลผลิตระยะต้น คือ ผลการพัฒนาทาง วิชาชีพของครูและผลผลิตระยะปลาย คือ คุณภาพผลการเรียนรู้ของนักเรียน

3. มาตรฐานในการประเมินความสำเร็จของการปฏิรูปโรงเรียน ซึ่ง Cuban (1998) ได้ ศึกษางานวิจัยที่เป็นการประเมินการปฏิรูปโรงเรียนประถมศึกษา สรุปว่า การประเมินส่วนใหญ่เน้น ประเมินใช้เป้าหมายที่คาดหวังในการปฏิรูปโรงเรียนมานิยามเป็นมาตรฐานในการประเมิน ความสำเร็จของการดำเนินงาน และได้สรุปมาตรฐานในการประเมินความสำเร็จของการปฏิรูป โรงเรียนมีอยู่ 3 มาตรฐาน (Majone, 1983; Hoff, 1997; Week, 1993) คือ 1) มาตรฐานด้าน ประสิทธิภาพ (effectiveness standards) ความสำเร็จของการปฏิรูปโรงเรียนวัดได้จากตัวบ่งชี้ที่สร้าง จากเป้าหมายของการปฏิรูป เช่น คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อัตราการเรียนต่อ และอัตราการมี งานทำ 2) มาตรฐานด้านความกว้างขวาง (popularity standards) ความสำเร็จของการปฏิรูปโรงเรียน วัดได้จากการที่ตัวแบบการปฏิรูปโรงเรียนได้รับการยอมรับและมีการนำตัวแบบไปใช้อย่างกว้างขวาง ทั่วถึง และ 3) มาตรฐานด้านความคงที่หรือความไม่แปรเปลี่ยน (fidelity standards) ความสำเร็จของ การปฏิรูปโรงเรียนวัดได้จากระดับความไม่แปรเปลี่ยนของตัวแบบการปฏิรูปโรงเรียนเมื่อเทียบกับ ตัวแบบการปฏิรูปโรงเรียนที่เป็นต้นแบบ

Hoy and Miskel (2001) ได้จัดกลุ่มแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพไว้ 3 กลุ่ม ดังภาพที่ 13

<p>Edmonds</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมีภาวะผู้นำของครูใหญ่ - เน้นไปที่ทักษะพื้นฐานของผู้เรียน (Basic Skills) - คาดหวังสูงกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน - มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ - สิ่งแวดล้อมเป็นระเบียบเรียบร้อย (Orderly environment) 	<p>Smith & Purkey</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีภาวะผู้นำทางการสอน - มีหลักสูตรที่ได้รับการออกแบบและมีเป้าหมายอย่างชัดเจน - มีเป้าหมายชัดเจนและมีความคาดหวังสูง - ให้เวลากับงานเป็นสำคัญ (time on tasks) - ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง - มีบรรยากาศโดยรวมดี - มีความรู้สึกของความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (sense of community) - มีการพัฒนาบุคลากร - มีความเสถียรของบุคลากร - มีการวางแผนโดยความร่วมมือจากทุกฝ่าย - บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน - การสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง - การสนับสนุนโดยตรง (direct support) 	<p>Scheerens & Bosker</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสำคัญที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน - มีภาวะผู้นำทางการศึกษา - มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น - มีหลักสูตรได้มาตรฐานและเปิดโอกาสในการเรียนแก่ผู้เรียน - โรงเรียนมีบรรยากาศที่ดี - บรรยากาศของห้องเรียนที่ดี - การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง - มีศักยภาพที่สามารถวัดได้ - ให้เวลาการสอนที่มีประสิทธิภาพ (effective learning time) - มีการสอนอย่างเป็นขั้นตอน - มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง - มีการสอนที่ยืดหยุ่นและปรับปรุงให้เหมาะสมตามกลุ่มผู้เรียน - มีการแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบและมีการให้รางวัลอย่างเหมาะสม
--	--	--

ภาพที่ 13 สรุปแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

ที่มา: Hoy and Miskel (2001 อ้างใน อาคม อึ้งพวง, 2551)

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า มีทั้งการอธิบายอย่างเป็นระบบและไม่เป็นระบบ แต่แนวโน้มของการอธิบายจะเป็นไปตามทฤษฎีเชิงระบบมากขึ้น โดยจะมองไปทั้งส่วนที่เป็นสภาวะแวดล้อม ปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และการมองแบบองค์รวม (holistic) ซึ่งสามารถสรุปเป็นตัวบ่งชี้สำหรับการวัดประสิทธิภาพของโรงเรียนได้ 2 ลักษณะ คือ ตัวบ่งชี้ทั่วไป และตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของโรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวบ่งชี้สำหรับการวัดประสิทธิผลของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ได้	Mott (1972)	Cameron (1978)	Cretchen, Corbelt and Firestone (1988)	Bossert (1988)	Coldwell and Spinks (1990)	Woods and Orlik (1994)	Sammons, Hillman, and Mortimore (1995)	Hoy and Miskel (2001)	การดี อนันต์นำวี (2545)	นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545)	วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2549)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง
ตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของ โรงเรียน												
1. ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน		✓	✓		✓			✓		✓		✓
2. ความพึงพอใจของครู		✓	✓					✓	✓		✓	✓
3. การรับรู้ประสิทธิผล								✓			✓	
4. คุณลักษณะของ นักเรียน							✓					
5. ความเป็นชุมชน แห่งการเรียนรู้							✓					
6. การบรรลุเป้าหมาย/ ผลผลิต					✓			✓	✓	✓	✓	
7. จำนวนผู้เข้าเรียน			✓									
8. จำนวนผู้ลาออก/ ออกกลางคัน			✓		✓							

สรุปผลจากการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลโรงเรียน ในปัจจุบันที่จัดการศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดหลักความมีประสิทธิภาพตามทฤษฎีของ Hoy and Miskel (2001) โดยการปรับสภาพปัจจัยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ขนาดเล็กที่พบอยู่ในขณะนี้ มาเป็นกรอบแนวคิดหลักด้านปัจจัยตัวแปรตามของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

ภาพที่ 14 กรอบแนวคิดความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน

รายละเอียดของแต่ละด้านมีดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนของนักเรียนทั้งด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เทื่อน ทองแก้ว (2540) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพล ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สรุปได้ว่า ขึ้นอยู่กับความถนัดของนักเรียน การสอนและ บรรยากาศในชั้นเรียน สภาพแวดล้อม การออกแบบหลักสูตร การจัดองค์กรของโรงเรียน และ นโยบายส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น ส่วน ปรัชญา เวสารัชช์ (2545) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ของการ จัดการศึกษานั้น เน้นที่ผลผลิตของกระบวนการศึกษาเป็นหลัก ปริมาณเป็นรอง โดยมีดัชนีชี้วัด 4 ด้าน คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน ความคุ้มค่าในการจัดการศึกษา

และผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จึงเป็นความรู้ ความสามารถ หรือความสำเร็จของนักเรียน อันเป็นผลที่เกิดจากการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติขึ้น ผลการประเมินที่ได้ นอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของประเทศในภาพรวมแล้ว ยังใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายระดับชาติ และใช้วางแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา จากการศึกษาและพิจารณาตัวแบบ วิธีดำเนินการประเมินระดับชาติ กรมวิชาการได้เสนอตัวแบบใหม่ที่ค่อนข้างเป็นกลาง มีลักษณะผสมผสาน โดยนำเอาข้อดีของตัวแบบต่างๆ และขณะเดียวกันได้หลีกเลี่ยงหรือเตรียมป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ จึงได้ตัวแบบการประเมินที่น่าจะเหมาะสมที่สุด คือ national tests หรือ NT ซึ่งมีลักษณะและแนวทางดำเนินการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549ข)

1. เป็นการประเมินตามระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด คือ ประถมศึกษาปีที่ 3
2. เป็นการประเมินที่ให้ผู้เรียนทุกคนในปีที่กำหนดได้รับโอกาสเข้าสอบ
3. เป็นการประเมินเฉพาะวิชาหรือสมรรถภาพที่จำเป็นและมีความสำคัญตามระดับชั้น
ดังนี้
  - ประถมศึกษาปีที่ 3 ภาษาไทย และคณิตศาสตร์
  - ประถมศึกษาปีที่ 6 ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ
  - มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา
  - มัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาแกนตามหลักสูตร 8 วิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ เคมี ชีววิทยา และฟิสิกส์ และความถนัดทางการเรียน (scholastic aptitude test หรือ SAT) ได้แก่ ด้านภาษา การคิดคำนวณ และการคิดวิเคราะห์
4. เป็นการประเมินที่ใช้เครื่องมือทั้งแบบ high-quality multiple choice แบบเขียนตอบ และแบบ performance

5. เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช่ผลเพื่อการตัดสินได้-ตก แต่กระทรวงศึกษาธิการจะออกประกาศนียบัตรแสดงผลการสอบให้เพื่อใช้ในการสมัครเรียนต่อหรือประกอบอาชีพ

6. ผลการประเมินสามารถใช้เปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษา และภูมิภาคได้อย่างน่าเชื่อถือ และสามารถเปรียบเทียบข้ามเวลาเพื่อดูแนวโน้มของการพัฒนา

7. ผลการประเมินสามารถเป็นเครื่องมือบ่งชี้คุณภาพการศึกษาในระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับสถานศึกษา และระดับผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างสมเหตุสมผล การประเมินแบบ national test ดังกล่าวจะเป็นการประเมินตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อรักษาความมีเอกภาพด้านนโยบาย และเป็นการประเมินที่สนับสนุนหลักการจัดการศึกษาเพื่อสร้างชาติตามนโยบายของรัฐบาลนั่นเอง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจึงถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงควมมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ซึ่ง Hoy and Miskel (2005) ได้อธิบายเหตุผลสำคัญสองประการเกี่ยวกับความสำคัญของคะแนนการทดสอบมาตรฐานไว้สองประการ คือ ประการแรก เหตุผลทางการเมือง (political) และประการที่สอง เหตุผลทางปฏิบัติ (practical) ในทางการเมือง ตัวแทนทางการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้นำทางธุรกิจ เห็นว่าคะแนนการทดสอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแท้จริง ส่วนในทางปฏิบัติ เกิดจากการเน้นความสำคัญของผู้กำหนดนโยบายในด้านมาตรฐานและการประเมินผลของหลักสูตร ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นสิ่งที่กระทำได้ง่ายและวัดได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย จึงเป็นเหตุผลในแง่ของความสะดวกมากกว่าที่จะเป็นเหตุผลเชิงทฤษฎี และบ่อยครั้งผลการวิจัยในทำนองนี้เป็นตัวนำทางในการวัดประสิทธิภาพของโรงเรียน ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจึงเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่จะบ่งบอกถึงประสิทธิภาพของโรงเรียน เนื่องจากถ้านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จและคุณภาพของการจัดการศึกษา

Lunenburg and Ornstine (2000) ได้ให้ทัศนะว่า ตัวชี้วัดโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ (effective school indicators) คือ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

พรชัย โพธิ์กันโย (2553: ออนไลน์) ได้สรุปเส้นทางสู่ความสำเร็จการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง “จุดเน้นคุณภาพผู้เรียน จุดเปลี่ยนการปฏิรูปการศึกษาไทย” ไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2551-2561) มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 4 ใหม่ได้แก่

การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ครอบคลุมใหม่ สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ ระบบบริหารจัดการใหม่ มุ่งหวังพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เป็นคุณภาพของเด็กไทยในอนาคต เป็นผู้ที่มีความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ก้าวไกลสู่สากล และมีความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ต้องอาศัยการดำเนินการพัฒนาในกระบวนการต่างๆ ที่เชื่อมโยงกันทั้งกระบวนการด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล จากการติดตามและการประเมินผลหลักสูตรการใช้หลักสูตรพบว่า มีจุดอ่อนบางประการที่ต้องปรับปรุง เพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียน ทั้งในด้านความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การกำหนดจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนครั้งนี้ จึงเป็นแนวทางการชี้แจงให้ครู ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ปกครอง ประชาชน เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน จุดเน้นที่กำหนดครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย เนื่องจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุมตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้เรียนมีระดับพัฒนาการที่แตกต่างกัน และที่สำคัญที่สุด คือ ต้องขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้สอดคล้องต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความสามารถเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

ด้านคุณลักษณะของผู้เรียนมีการกำหนดจุดเน้นเพื่อให้ นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมีคุณลักษณะนิสัยตามพัฒนาการแต่ละช่วงวัย ได้แก่ ใฝ่ดี ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการศึกษาและการทำงาน การนำจุดเน้นดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ ต้องมีแนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนต้องมีการจัดโครงสร้างเวลาเรียนที่ชัดเจน จัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เน้นการปฏิบัติไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของเวลาเรียน และมีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย การแสวงหาความร่วมมือกับชุมชนและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมในการจัดการเรียนรู้

ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เน้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี มีความสามารถ (คนเก่ง) มีความสุข โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนสำหรับประเมินคุณภาพภายนอก รอบสอง (พ.ศ. 2549-2553) ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้

- 1.1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ
- 1.2 มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 1.3 มีความกตัญญูทักท้วง
- 1.4 มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 1.5 ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตน และส่วนรวมอย่างคุ้มค่า
- 1.6 ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่ง

ความเป็นไทย

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้

- 2.1 รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 2.2 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

- 3.1 มีทักษะในการจัดการและทำงานให้สำเร็จ
- 3.2 เพียรพยายาม ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน
- 3.3 ทำงานอย่างมีความสุข พัฒนางานและภูมิใจในผลงานของตนเอง
- 3.4 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.5 มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

4.1 สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม

4.2 สามารถคาดการณ์ กำหนดเป้าหมาย และแนวทางการตัดสินใจได้

4.3 ประเมินและเลือกแนวทางการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างมีสติ

4.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี และมีจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

5.1 มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์

5.2 มีผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติเฉลี่ยตามเกณฑ์

5.3 สามารถสื่อความคิดผ่านการพูด เขียน หรือนำเสนอด้วยวิธีต่างๆ

5.4 สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

5.5 สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

6.1 มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการฟัง รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล

6.2 สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ รอบตัว ใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

6.3 มีวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ สนุกกับการเรียนรู้และชอบมาโรงเรียน

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

- 7.1 มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ และออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 7.2 มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
- 7.3 ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อ ความรุนแรง โรคภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ
- 7.4 มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติผู้อื่น
- 7.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตัวบ่งชี้

- 8.1 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านศิลปะ
- 8.2 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านดนตรี/นาฏศิลป์
- 8.3 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านกีฬา/นันทนาการ

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

1. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 2.1 รักษาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 2.3 มีวินัย
- 2.4 ใฝ่เรียนรู้
- 2.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 2.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 2.7 รักความเป็นไทย
- 2.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คุณภาพผู้เรียนจากมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนในภาพรวม และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนมาผนวกเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ความพึงพอใจในการทำงานของครู

ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ประสิทธิภาพการทำงานของบุคคล ทำที่ หรือทัศนคติที่มีต่องานในทางบวก มีผลเท่ากับความพึงพอใจในงาน ส่วนทำที่ หรือทัศนคติที่มีต่องานในทางลบมีผลเท่ากับความไม่พอใจในงาน (Vroom, 1964 อ้างใน ดวงสมร กลิ่นเจริญ, 2545) ซึ่งมีมิติที่สำคัญในการทำงาน 3 มิติ คือ 1) ความพึงพอใจในการทำงานเป็นอารมณ์ตอบสนองต่อสถานการณ์ของงานที่ไม่สามารถเห็นเป็นรูปธรรม แต่สามารถอ้างอิงได้ 2) ความพึงพอใจในงานพิจารณาจากการเปรียบเทียบความคาดหวังกับผลงาน 3) ความพึงพอใจในงานเป็นเจตคติโดยรวมที่มีต่องาน ปัจจัยที่จะทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจในงานนั้น มี 6 ประการ คือ 1) งานที่ทำท้าทายความคิด หรือสติปัญญา 2) การให้สิ่งตอบแทนอย่างยุติธรรม 3) สภาพที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน 4) เพื่อนร่วมงานให้การสนับสนุน 5) บุคลิกภาพเหมาะสมกับงาน และ 6) ลักษณะการทำงานของบุคคล ดังนั้น ความพึงพอใจในการทำงาน จึงเป็นความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีต่องานที่ทำของครู

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

ในการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตาม การที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความพึงพอใจต่อการทำงานนั้น มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจในงานที่มีอยู่ การสร้างสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้นให้เกิดกับผู้ปฏิบัติงาน จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ Scott (1957) ได้เสนอแนวคิดในเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้

1. งานควรมีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว งานนั้นจะมีความหมายสำหรับผู้ทำ
2. งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ได้ผลการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้
  - 3.1 คนที่ทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย
  - 3.2 ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง
  - 3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

Scott ยังได้กล่าวถึงแนวคิดในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่ได้ทำการพัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่างๆ มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลาย ในปัจจุบัน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1. ความตื่นตื้น/น่าเบื่อ
2. ความสนุกสนาน/ความไม่สนุกสนาน
3. ความโล่ง/ความสลับ
4. ความท้าทาย/ไม่ท้าทาย
5. ความพอใจ/ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ประกอบด้วย

1. ถือว่าเป็นรางวัล/ไม่เป็นรางวัล
2. มาก/น้อย
3. ยุติธรรม/ไม่ยุติธรรม
4. เป็นทางบวก/เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางการเลื่อนตำแหน่ง

1. ยุติธรรม/ไม่ยุติธรรม
2. เชื่อถือได้/เชื่อถือไม่ได้
3. เป็นเชิงบวก/เป็นเชิงลบ
4. เป็นเหตุผล/ไม่เป็นเหตุผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านผู้บังคับบัญชา

1. อยู่ใกล้/อยู่ไกล
2. ยุติธรรมแบบจริงจัง/ยุติธรรมแบบไม่เกรงใจ
3. เป็นมิตร/ค่อนข้างไม่เป็นมิตร
4. เหมาะสมทางคุณสมบัติ/ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน

1. เป็นระเบียบเรียบร้อย/ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
2. จงรักภักดีต่อที่ทำงาน/ไม่จงรักภักดีต่อที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน
3. สนุกสนานร่าเริง/ดูไม่มีชีวิตชีวา
4. น่าสนใจเอาจริงเอาจัง/ดูเหนื่อยหน่าย

Herzberg (1959) ได้ทำการค้นคว้าศึกษาทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการงานซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน
2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำหน้าที่ให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เงินเดือน โอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพของการทำงาน เป็นต้น

ในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้ครูต้องการที่จะปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ การทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีแนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกัน 2 ลักษณะ คือ

1. ความพึงพอใจนำไปสู่ การปฏิบัติงานการตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน จนเกิดความพึงพอใจจะทำให้เกิดแรงในการเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนอง

จากแนวคิดดังกล่าวผู้บริหารที่ต้องการให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์ รวมถึงสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ให้มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. ผลของการปฏิบัติงานไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจ และผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่นๆ ผลการปฏิบัติงานดี จะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปของรางวัล หรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็นผลตอบแทนภายใน (intrinsic rewards) และผลตอบแทนภายนอก (extrinsic rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ปริมาณของผลตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ นั่นคือ ความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานจะถูกกำหนด โดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริงและการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทนที่รับรู้แล้ว ความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว เมื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานของครู ผลตอบแทนภายในและรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึกรักของครูที่เกิดแก่ตัวเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้น เมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่างๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอก เป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่นการได้รับคำยกย่องชมเชยจากผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง เพื่อนครู หรือแม้แต่การได้คะแนนผลการปฏิบัติงานในระดับที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในงานจะมีความสัมพันธ์กันในทางบวกนี้ขึ้นอยู่กับว่า กิจกรรมที่ครูได้ปฏิบัตินั้น ทำให้ครูได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากขึ้นเพียงใด นั่นคือ สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ในการเสริมสร้างความพึงพอใจในงานให้กับครู

การรับรู้ประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม

ตามรูปแบบการรับรู้ประสิทธิผลองค์กรของ Hoy and Miskel (2001) ที่ได้บูรณาการรูปแบบการบรรลุเป้าหมาย และรูปแบบระบบทรัพยากรของประสิทธิผลองค์กร และกล่าวว่า ผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานที่สำคัญ ประกอบด้วย ปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ประสิทธิภาพ ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการยืดหยุ่น ซึ่งเกณฑ์ทั้ง 5 นี้บ่งบอกถึงความสามารถขององค์กรที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และการปรับตัว ดังนั้น โรงเรียนที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม จึงสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง นักเรียนมีเจตคติในทางบวก ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่บีบบังคับได้ และมีอำนาจในการแก้ปัญหาภายใน

ผลจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ เจตนา เมืองมูล (2551) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก มี 6 องค์ประกอบเรียงตามลำดับความสำคัญ คือ

- 1) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) การจัดองค์กร
- 3) การบริหารงานวิชาการ
- 4) การบริหารงบประมาณ
- 5) การบริหารงานบุคคล และ
- 6) การบริหารทั่วไป

และผลจากการวิจัยของ ศิริกุล นามศิริ (2552) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนางานวิชาการด้วยหลักการ บูรณาการในโรงเรียนขนาดเล็ก: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนบ้านบึงฉิม จำนวน 66 คน ทำการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านบึงฉิม พบว่า โรงเรียนบ้านบึงฉิม มีการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก รองลงมาเป็นการพัฒนาสื่อ

การเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลและการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอก มีปัญหาที่สำคัญ คือ โรงเรียนไม่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จึงดำเนินงานใน 3 โครงการ คือ

- 1) โครงการพัฒนาการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารและจัดงานวิชาการและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร
- 2) โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและสาระหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ
- 3) โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย มีผลทำให้โรงเรียนผ่านการประเมินคุณภาพภายในที่อิงสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 12, 14 และ 15 โดยมีค่าระดับ 3.20, 3.00 และ 3.28 ตามลำดับ

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงนำแนวคิดการรับรู้ประสิทธิผลองค์กรของ Hoy and Miskel (2001) มาวัดประสิทธิผลโดยรวมจากผลผลิตของโรงเรียน คือ คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่เกิดจากการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณและการเงิน และด้านการบริหารงานทั่วไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

พิธาน พันทอง (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

1. ด้านโครงสร้าง พบว่า ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการมากที่สุด รองลงมา คือ บุคลากรไม่ครบตามโครงสร้าง และการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลคุณภาพการศึกษายังไม่ชัดเจน ตามลำดับ

2. ด้านคน พบว่า การกำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรครูและบุคลากรให้โรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้ครูไม่ครบชั้น และวุฒิการศึกษาไม่ตรงตามวิชาที่สอนเป็นปัญหาหนักที่สุด รองลงมา คือ ครูทำงานสนับสนุนการสอนมากกว่าด้านการเรียนการสอน และครูขาดความชำนาญเฉพาะสาขา ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เช่น การพิจารณาความดีความชอบ

3. ด้านเทคโนโลยี พบว่า การขาดแคลนด้านสื่อเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การสอน รวมทั้งคู่สายโทรศัพท์ ชื่อ CAI เป็นปัญหาหนักที่สุด รองลงมา คือ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้โรงเรียนต้องจัดหางบประมาณ จัดซื้อเองและซ่อมบำรุงเอง และบุคลากรและผู้ปกครองขาดความรู้เรื่องด้าน ICT และด้านคอมพิวเตอร์ทั้งการผลิตและการใช้ ตามลำดับ

4. ด้านงาน พบว่า ขาดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไม่ต่อเนื่องและการใช้การคัดลอกหลักสูตรกันมาจากที่อื่น เป็นปัญหาหนักที่สุด รองลงมา คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ยังขาดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรและการบริหารงานวิชาการยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร ส่วนใหญ่คุณภาพต่ำ เพราะขาดงบประมาณ ขาดการนิเทศ และสื่อการสอนที่จำเป็น ตามลำดับ

ปิติชาย ต้นปิติ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดในการวิจัยประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีระบบเปิด แนวคิดการประเมินประสิทธิผลองค์การ โดยใช้ตัวแบบหน้าที่ทางสังคมของ Parsons ผลการวิจัยสรุปว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย ความสามารถในการบูรณาการ และความสามารถในการรักษาแบบแผนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีตัวแปร จำนวน 12 ตัวแปร ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนประสิทธิผลองค์การได้ร้อยละ 78 ดังนี้ 1) ระบบย่อยการจัดการ (การควบคุม) 2) ระบบการจัดการ (การนำ) 3) ระบบย่อยเทคโนโลยี 4) ระบบย่อยการจัดการ (การจัดองค์การ) 5) การจัดทำหลักสูตร 6) ความร่วมมือจากชุมชน 7) ความสามารถของนักเรียน 8) ระบบย่อยโครงสร้าง 9) ความพอเพียงของวัสดุ 10) ระบบย่อยจิตสังคม 11) ความสามารถของผู้บริหาร และ 12) ระบบย่อยเป้าหมาย

เสาวณี ตรีพุทธรัตน์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยองค์การที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจัยองค์การในด้านโครงสร้าง ภาระงานคนและเทคโนโลยีในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งโดยภาพรวมและเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน เพื่อศึกษาความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งโดยภาพรวม และเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยองค์การในด้านโครงสร้าง ภาระงาน คน และเทคโนโลยีกับประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในโรงเรียน เพื่อศึกษาปัจจัยองค์การในด้านโครงสร้าง ภาระงาน คน และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในโรงเรียน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยองค์การในด้านโครงสร้าง ภาระงาน คน และเทคโนโลยี กับประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ขนาดโรงเรียน คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลการวิจัยมีดังนี้ สภาพปัจจัยองค์การในด้านโครงสร้าง ภาระงาน คน และเทคโนโลยี ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และภาพรวม มีสภาพปัจจัยองค์การอยู่ในระดับมาก และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบโรงเรียนทั้งสามขนาดพบว่า ปัจจัยองค์การด้านเทคโนโลยี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และภาพรวม มีระดับความมีประสิทธิภาพในระดับมากและเมื่อศึกษาเปรียบเทียบโรงเรียนทั้งสามขนาดพบว่า ความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ด้านคุณภาพของการปฏิบัติงาน และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยองค์การกับประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ปัจจัยทั้งองค์การทั้งสิ้นสี่ด้าน คือ ด้านโครงสร้าง ภาระงาน คน เทคโนโลยี ต่างร่วมกันพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ได้ร้อยละ 54.40 โดยปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ปัจจัยคน ปัจจัยด้านเทคโนโลยี และปัจจัยด้านโครงสร้าง โรงเรียนขนาดกลางพบว่า ปัจจัยทั้งสี่ด้านต่างร่วมกันพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ได้ร้อยละ 65.30 โดยปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ภาระงาน ปัจจัยด้านคน และปัจจัยด้านเทคโนโลยี โรงเรียนขนาดใหญ่พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ต่างร่วมกันพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ได้ร้อยละ 37.50 โดยที่ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำ

หลักสูตรไปใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ภาระงาน และปัจจัยด้านเทคโนโลยี โรงเรียนในภาพรวมพบว่า ปัจจัยองค์การทั้ง 4 ด้าน ต่างรวมกันพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ ได้ร้อยละ 53.10 โดยที่ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความมีประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ภาระงาน ปัจจัยด้านคน และปัจจัยด้านเทคโนโลยี การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้าน โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยองค์การที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ในตัวแบบ โรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และภาพรวม พบว่า ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างปัจจัยองค์การกับความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในโรงเรียนทุกขนาด มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยปัจจัยองค์การที่มีค่าอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวมสูงสุดต่อการนำหลักสูตรไปใช้ใน โรงเรียนทุกขนาด ได้แก่ ปัจจัยคน และมีปัจจัยองค์การด้าน โครงสร้างเพียงปัจจัยเดียวที่ไม่ส่งอิทธิพลทางตรงแต่ส่งผ่านปัจจัยอื่นๆ

ดวงสมร กลิ่นเจริญ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษา และเพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารของโรงเรียนอาชีวศึกษา ผลการวิจัยมีดังนี้

1. โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา มีประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในระดับสูง
2. บรรยากาศโรงเรียน ความคิดสร้างสรรค์ พฤติกรรมการบริหาร ความพึงพอใจในการทำงานของครู มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา และตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา คือ พฤติกรรมการบริหาร และความคิดสร้างสรรค์ โดยสามารถทำนายประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาได้ 62 เปอร์เซ็นต์
3. รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาพฤติกรรม การบริหาร และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งพฤติกรรมการบริหารมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหาร การเปลี่ยนแปลง การเป็นผู้นำทางวิชาการ และการติดต่อสื่อสาร

ภารดี อนันต์นารี (2545) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา และเพื่อสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลทางบวกสูงสุดต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา คือ สถานการณ์โรงเรียน รองลงมา คือ คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร และบรรยากาศของโรงเรียน ตามลำดับ และร่วมกันทำนายประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาได้ร้อยละ 79 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทั้งนี้ คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร สถานการณ์โรงเรียน และบรรยากาศของโรงเรียนส่งผลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในขณะที่สถานการณ์โรงเรียนส่งผลทางอ้อมผ่านบรรยากาศของโรงเรียน ไปยังประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และส่งผลทางตรงต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหาร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมกรรมการบริหาร พฤติกรรมกรรมการบริหารส่งผลทางตรงต่อบรรยากาศของโรงเรียน และสถานการณ์โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นที่น่าเชื่อถือ และยอมรับได้

สมนึก พูนสิน (2548) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กของอำเภอบางแพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า การบริหารงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไปและการบริหารวิชาการ ส่วนการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง และแนวทางการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กของอำเภอบางแพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 เสนอแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กเป็นผู้นำ เสริมกำลังใจ ใ้บุคลากรใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอน ทดแทนอัตรากำลังครูที่ขาดแคลน และบริหารจัดการด้านวิชาการ ในรูปแบบที่สอดคล้องกับด้านปัจจัยของโรงเรียนและชุมชน

สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก และ 33 องค์ประกอบย่อย ดังต่อไปนี้ องค์ประกอบหลักที่ 1 คือ

ส่วนประกอบที่สำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย แกนนำ/ผู้นำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย บทบาทหน้าที่/ภาระหน้าที่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การติดตามและ ประเมินผลการปฏิบัติงาน องค์กรประกอบหลักที่ 2 คือ ขอบข่าย และภารกิจ ด้านวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การจัดหา และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาการนิเทศการศึกษา และการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา องค์กรประกอบหลักที่ 3 คือ กระบวนการปฏิบัติงานของเครือข่าย ประกอบด้วย การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม และปัญหาการระบุจุดหมาย หรือเป้าหมาย การจัดทำแผนกลยุทธ์ การประเมินผล และการรายงานผล องค์กรประกอบหลักที่ 4 คือ คุณลักษณะที่ดีของแกนนำ ประกอบด้วย มีบุคลิกภาพ กระตือรือร้นในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความรับผิดชอบ และ มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ องค์กรประกอบหลักที่ 5 คือ เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปราย การระดมสมอง การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติจริง สำหรับในส่วนผลการประเมินรูปแบบเครือข่าย ความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า อยู่ในระดับมากถึง 5 องค์กรประกอบ และ 31 องค์กรประกอบย่อย ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง อยู่ในระดับมาก มีประโยชน์มากในการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา และมีความเหมาะสม มากในการนำไปปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้รายงานการประเมิน โครงการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก สรุปผลการประเมินพบว่า 1) ด้านความจำเป็นใน การดำเนินงาน โครงการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้รับผิดชอบโครงการ เห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินงาน เพราะช่วยให้สถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่สามารถเล็ดลอดไปได้ สามารถจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้อย่างมีคุณภาพ 2) ด้านความพอเพียงของปัจจัยในการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบส่วนใหญ่ เห็นว่ายังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน 3) ด้านผลการประเมินกระบวนการดำเนินงาน โครงการ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่สามารถ ดำเนินกิจกรรมตามโครงการ และ 4) ด้าน ผลผลิตของโครงการในส่วนผลผลิตต้นทาง ได้แก่ คุณภาพการสอนของครูตามมาตรฐาน การประเมินภายนอก มาตรฐานที่ 22 โดยภาพรวมทั่วประเทศ ครู มีความสามารถในการจัด การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับพอใช้ คุณภาพการบริหาร

ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามมาตรฐาน การประเมินภายนอก มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัด
องค์กร โครงสร้าง และการบริหารงาน อย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา
มีคุณภาพระดับดี มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชน
ในการพัฒนาการศึกษา มีคุณภาพระดับดี มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรม และ
จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีคุณภาพระดับพอใช้ มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะ
ผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีคุณภาพระดับดี ส่วนมาตรฐานที่ 25 สถานศึกษา
มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีคุณภาพ
ในระดับพอใช้ สำหรับผลผลิตปลายทาง พบว่า ปริมาณการเข้าเรียนของประชากรวัยการศึกษาภาค
บังคับ พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กสามารถให้บริการการจัดการศึกษาของประชากรวัยเรียนสูงขึ้น
จากปีที่ผ่านมา คุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการประเมินภายนอก พบว่า มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียน
มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง
และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และมาตรฐานที่ 6
ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
โดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่เป็นที่น่าพอใจ

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2549) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารบางประการที่มีอิทธิพลต่อความเป็น
องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดเล็กในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของ
สถานศึกษาขนาดเล็กทั้งภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับสูง โดยรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
3 ลำดับแรก คือ การจูงใจ เพื่อสร้างสรรค์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการบริหารหลักสูตร และ
การสอน ตามลำดับ ส่วนความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดเล็กในประเทศไทย
ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ส่วนรายด้านเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้น ด้านสถานศึกษา
มีการขยายศักยภาพ เพื่อการแก้ไขปัญหา และมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง
อยู่ในระดับปานกลาง

เกรียงศักดิ์ เอื้อใจ (2549) ศึกษาเรื่อง มโนทัศน์ของครู นักเรียน และผู้แทนชุมชนต่อ
โรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอองครักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีความมุ่งหมาย
เพื่อศึกษามโนทัศน์ของครู นักเรียน และผู้แทนชุมชนต่อโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอองครักษ์ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ใน 3 ด้าน คือ ด้านสภาพทั่วไป ด้านคุณลักษณะของครู และ
ด้านคุณลักษณะของนักเรียน และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก อำเภอองครักษ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย
ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน ครูจำนวน 33 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 81 คน

และผู้แทนชุมชน จำนวน 94 คน จากโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภองครักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครนายก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ฉบับ สำหรับครู นักเรียน และผู้แทนชุมชน สถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า

- 1) มโนทัศน์ของครูต่อโรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภองครักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก โดยรวมอยู่ในระดับความเป็นจริงค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านคุณลักษณะของครู และด้านคุณลักษณะของนักเรียน อยู่ในระดับความเป็นจริงค่อนข้างมาก ส่วนด้านสภาพทั่วไป อยู่ในระดับความเป็นจริงปานกลาง
- 2) มโนทัศน์ของนักเรียนต่อโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอยู่ใน ระดับความเป็นจริงปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะของครูอยู่ในระดับ ความเป็นจริงมาก ส่วนด้านสภาพทั่วไปและด้านคุณลักษณะของนักเรียนอยู่ในระดับความเป็นจริง ปานกลาง
- 3) มโนทัศน์ของผู้แทนชุมชนต่อโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับความเป็นจริง ค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับความเป็นจริงค่อนข้างมาก
- 4) แนวทางในการพัฒนาโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการและ การบริหารจัดการบุคลากร ต้องพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็มความรู้ความสามารถจัดภูมิทัศน์ภายใน โรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ควรมีการสนับสนุน งบประมาณในการซ่อมแซมอาคารเรียน มีการใช้วิทยากรภายนอก มีสื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยี ใหม่ๆ และมีงบประมาณเพิ่มเติมนอกเหนือจากงบประมาณ

เจดนา เมืองมูล (2551) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้น พื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า 1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และแนวปฏิบัติในแต่ละ องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก มี 6 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ 1) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การจัดองค์การ 3) การบริหารงานวิชาการ 4) การบริหารงบประมาณ 5) การบริหารงานบุคคล และ 6) การบริหารทั่วไป มีองค์ประกอบย่อยทั้งหมด 23 องค์ประกอบย่อย และมีตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมด 74 ข้อ 2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขนาดเล็ก ทำให้ได้แนวทางการดำเนินการที่แสดงความสัมพันธ์กันเชิงเหตุ และผลไปในทิศทาง เดียวกันขององค์ประกอบ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 23 องค์ประกอบย่อย และแนวปฏิบัติ จำนวน 68 ข้อ ในการบริหารจัดการที่มุ่งให้สถานศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ คือ มีการบริหาร จัดการอย่างเป็นระบบ สามารถจัดการศึกษาทำให้นักเรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานที่กำหนด และ สนองต่อ ความต้องการของชุมชน 3. รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขนาดเล็ก เมื่อนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถปฏิบัติตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในคู่มือการใช้รูปแบบได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดผลต่อความเป็นเลิศของสถานศึกษา คือ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีแนวโน้มสามารถจัดการศึกษาทำให้นักเรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานที่กำหนด และสนองต่อความต้องการของชุมชน 4. ผลการประเมินตามรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานขนาดเล็ก ที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นประโยชน์ มีความเป็นไปได้มีความเหมาะสม และมีความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

จินตนา เสนคำ (2551) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 300 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยไม่กำหนดสัดส่วน (non proportional stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และแบบวัด 8 ฉบับ ประกอบด้วย แบบวัดบุคลิกภาพของครู แบบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน แบบวัดเจตคติต่อวิชาชีพครู แบบวัดการเตรียมการสอน แบบวัดการใช้สื่อการสอน แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน แบบวัดความพึงพอใจการปฏิบัติงาน และแบบวัดประสิทธิภาพการสอนของครู การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์สาเหตุหรือการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ด้วยโปรแกรม LISREL ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลในรูปแบบที่เป็นสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ การใช้สื่อการสอน และบรรยากาศในชั้นเรียน ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมได้แก่ ความพึงพอใจการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การเตรียมการสอน และเจตคติต่อวิชาชีพครู ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมอย่างเดียวได้แก่ ประสบการณ์ในการสอน ภาระงานของครู และบุคลิกภาพของครู โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนขนาดเล็กได้ประมาณ 48.4%

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน: การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบระดับปัจจัยทางการบริหาร ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน 2) ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) ศึกษาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็น

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 680 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดละ 340 โรงเรียน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีช่วงพิสัยของค่าความเที่ยง ตั้งแต่ 0.9536-0.9915 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติภาคบรรยาย การทดสอบค่าที่ ด้วยโปรแกรม SPSS for Windows และวิเคราะห์ตรวจสอบความตรงของตัวแบบด้วยโปรแกรมลิשראל 8.52 โดยใช้กรอบแนวคิดปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่ 1 สมรรถนะขององค์กร ปัจจัยที่ 2 ภาวะผู้นำทางวิชาการ ปัจจัยที่ 3 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยที่ 4 บรรยากาศของโรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ระดับปัจจัยทางการบริหารและระดับประสิทธิผลของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละปัจจัย พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีเพียงปัจจัยสมรรถนะขององค์กรที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับปัจจัยทางการบริหาร และระดับประสิทธิผลของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\text{Chi-square} = 226.11$ ค่าองศาอิสระ = 115 ค่า $P = 0.063$ ค่าดัชนี $\text{GFI} = 0.96$ ค่าดัชนี $\text{AGFI} = 0.91$ ค่าดัชนี $\text{RMSEA} = 0.056$ และค่า $\text{CN} = 276.52$)

3) ปัจจัยทางการบริหารมีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) อิทธิพลทางตรง 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์กร ปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) อิทธิพลทางอ้อมมี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์กร ที่ส่งผ่านปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้กับปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผ่านปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้กับปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งผ่านปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และ 3) อิทธิพลรวม 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์กร ปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ

ญานิสสา บุญจิตร (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพองค์กรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยด้านกระบวนการภายในมีประสิทธิผลสูงสุด รองลงมา คือ ด้านผู้รับบริการ และด้านการเงินตามลำดับ ส่วนด้านการเรียนรู้และการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.05 มี 8 ปัจจัย ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอก นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ โครงสร้างองค์กร คุณภาพบุคลากร ลักษณะงาน ลักษณะผู้รับบริการ เทคโนโลยีและวัฒนธรรม องค์กร

ชวีธ กรุดมณี (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพ องค์กรของโรงเรียนที่บริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยของโรงเรียนทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร อยู่ในระดับมากทุกระดับ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนในภาพรวม พบว่า ปัจจัยระดับองค์กรส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนสามารถอธิบายความแปรปรวน ประสิทธิภาพขององค์กรได้ร้อยละ 71.30 และในระดับกลุ่มมี 2 ตัวแปร ที่สามารถอธิบาย ความแปรปรวนได้ร้อยละ 38.10 ได้แก่ แรงจูงใจในการทำงาน การมุ่งเน้นผลงาน ในระดับกลุ่ม มี 3 ตัวแปร ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนประสิทธิภาพขององค์กรได้ร้อยละ 58.50 ได้แก่ การตัดสินใจ ภาวะผู้นำ และการสื่อสาร

กมลวรรณ รอดจ่าย (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการนำนโยบายสู่ การปฏิบัติ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากไค-สแควร์ เท่ากับ 283.74 ที่องศาอิสระ 280 มีค่าน่าจะเป็น 0.4 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนมีค่าเท่ากับ 0.97 ตัวแปรปัจจัยด้านต่างๆ สามารถอธิบายความแปรปรวน ของประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กได้ร้อยละ 74 3) ปัจจัยด้านสมรรถนะของครูและบุคลากรทาง การศึกษา มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กสูงสุด ในขณะที่ปัจจัยด้านการนำ นโยบายสู่การปฏิบัติ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยส่งผ่านปัจจัยด้าน การบริหารจัดการ และปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้สูงสุด นอกจากนี้ปัจจัยด้านสมรรถนะของครู และบุคลากรทางการศึกษายังมีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กสูงสุด

ศิริกุล นามศิริ (2552) ศึกษาเรื่อง การพัฒนางานวิชาการด้วยหลักการบูรณาการในโรงเรียน ขนาดเล็ก: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวัง ทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา หรือบรรลусภาพที่คาดหวัง การพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นกรณีศึกษา การเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติ

และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการนำทางเลือกไปปฏิบัติ และ 2) เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และ โรงเรียน และองค์ความรู้ที่เกิดจากการนำ หลักการบูรณาการมาใช้เป็นตัวสอดแทรกเพื่อพัฒนางานวิชาการของ โรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็กที่เป็นกรณีศึกษา และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนบ้านบึงฉิม จำนวน 66 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์กลุ่ม และแบบตรวจสอบหรือบันทึกผลการวิจัยพบว่า โรงเรียน บ้านบึงฉิม มีการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก รองลงมาเป็นการพัฒนาสื่อ การเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลและการพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพภายในและภายนอก มีปัญหาที่สำคัญคือ โรงเรียนไม่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จึงดำเนินงานใน 3 โครงการ คือ

- 1) โครงการพัฒนาการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารและจัดงานวิชาการและพัฒนางานอย่าง เป็นระบบครบวงจร
- 2) โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและสาระหลักสูตรท้องถิ่นและการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ
- 3) โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน อย่างหลากหลาย มีผลทำให้โรงเรียนผ่านการประเมินคุณภาพภายในที่อิงสถานศึกษาตามมาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 12, 14 และ 15 โดยมีค่าระดับ 3.20, 3.00 และ 3.28 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้วิจัย ผู้ปกครอง ผู้นำ ท้องถิ่น ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ศึกษาพิเศษ และนักวิเคราะห์ นโยบายและแผน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 เกิดการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริงหลายประการ ทั้งด้านความรู้ และประสบการณ์ และเกิดองค์ความรู้จากการปฏิบัติ คือ

- 1) การจัดโครงสร้างการบริหารและจัดการงานวิชาการตามหลักการบูรณาการแนวทีมฟุตบอลเชิงรุก
- 2) การยึดมั่นในหลักการบูรณาการ 9 ประการ
- 3) การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง
- 4) คำเนิ่งถึง 10 หลักการ 10 จรรยาบรรณ และ 10 บทบาทของผู้วิจัยในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม เป็นพื้นฐาน และ
- 5) การมีขั้นตอนย่อยการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ทำให้มีนวัตกรรมที่เรียกว่า “กรอบการปฏิบัติ 3 พลังเสริมการบูรณาการเพื่อพัฒนางานวิชาการด้วยหลักการบูรณาการใน โรงเรียนบ้านบึงฉิม: องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

พิศิษฐ์ แสงสุพิน (2553) ศึกษาเรื่อง สมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผล ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 2) เพื่อวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะ หลักของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของโรงเรียน ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 3) เพื่อหาสมรรถนะหลักทาง

การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นตัวนำประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 68 คน และครูผู้สอน จำนวน 214 คน รวมทั้งหมด 282 คน ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และสร้างสมการถดถอยเพื่อพยากรณ์ตัวแปร โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีสมรรถนะโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับดังนี้ (1) สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (2) การทำงานเป็นทีม (3) การบริการที่ดี และ (4) การพัฒนาตนเอง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” มีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) สมรรถนะหลักทางการบริหารที่เป็นตัวนำประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก มี 3 สมรรถนะ คือ (1) การบริการที่ดี (2) การพัฒนาตนเอง และ (3) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.511 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่เป็นบวกทุกค่า มีค่าอำนาจ การพยากรณ์ ร้อยละ 26.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

งานวิจัยต่างประเทศ

Bamhart (2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้การจัดการศึกษาล้มเหลวเมื่อพิจารณาจำแนกโรงเรียนเป็น 3 ประเภท คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนที่อยู่ชนบท และโรงเรียนที่มีความพร้อมทางทรัพยากรบริหาร โดยได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากกรณีตัวอย่าง 2 กรณี ผลปรากฏว่า

1. การรับทราบสภาพปัญหาทางการเงินของโรงเรียน ของผู้มีส่วนได้เสียแตกต่างกัน บางกลุ่มรับทราบข้อมูลละเอียด บางกลุ่มรับทราบทั่วไป และบางกลุ่มรับทราบอยู่ในวงจำกัด
2. ผู้มีส่วนได้เสียของโรงเรียนจะมอบภาระเรื่องงบประมาณว่าเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องรับภาระ
3. ผู้มีส่วนได้เสียของโรงเรียนจะดำเนินการที่จะสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนบ้าง แต่ก็เฉพาะ โรงเรียนของตัวเองเท่านั้น

4. ผู้มีส่วนได้เสียของโรงเรียนรับทราบและตระหนักว่าคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะมีความเสี่ยงเรื่องภาระค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่กว่า

5. ผู้มีส่วนได้เสียของโรงเรียนรู้ว่าคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กมักจะไม่ได้ในเรื่องของหลักสูตรและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

Griffin (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัด โครงสร้าง โรงเรียนขนาดเล็กที่จัดโครงสร้างทางการบริหารซ้อนกันอยู่ในโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ว่า โรงเรียนขนาดเล็กนี้จะดำเนินการได้ดี ถ้าได้ดำเนินการตามขั้นตอน 8 ขั้น คือ

1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ให้โรงเรียนได้มีโอกาสในการสรรหาครูด้วยตนเอง
3. เน้นหลักสูตรเกี่ยวกับการเตรียมตัวครู และเตรียมการเรียนการสอน
4. เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาที่หลากหลาย
5. จัดตารางเรียนแบบยืดหยุ่นตามกิจกรรมการสอน
6. ครูจัดการเรียนการสอนโดยการคำนึงถึงเป้าหมายของโรงเรียน
7. ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน
8. การวัดผลประเมินผลดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเน้นที่ผลลัพธ์ที่เกิดกับตัวนักเรียน

Bieconbaum (2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนขนาดเล็กได้ใช้ในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาทั่วไปในแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลของการศึกษาพบว่า มียุทธศาสตร์การดำเนินงาน 3 ยุทธศาสตร์ คือ

1. การลดหรือจำกัดจำนวนของเด็กพิเศษ เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้ต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาที่จำเพาะเจาะจงกับความต้องการพิเศษ และมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ากลุ่มเด็กทั่วไปในโรงเรียน ซึ่งเด็กกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ ควรจะได้เรียนในโรงเรียนที่รัฐบาลกลางจัดให้โดยเฉพาะ

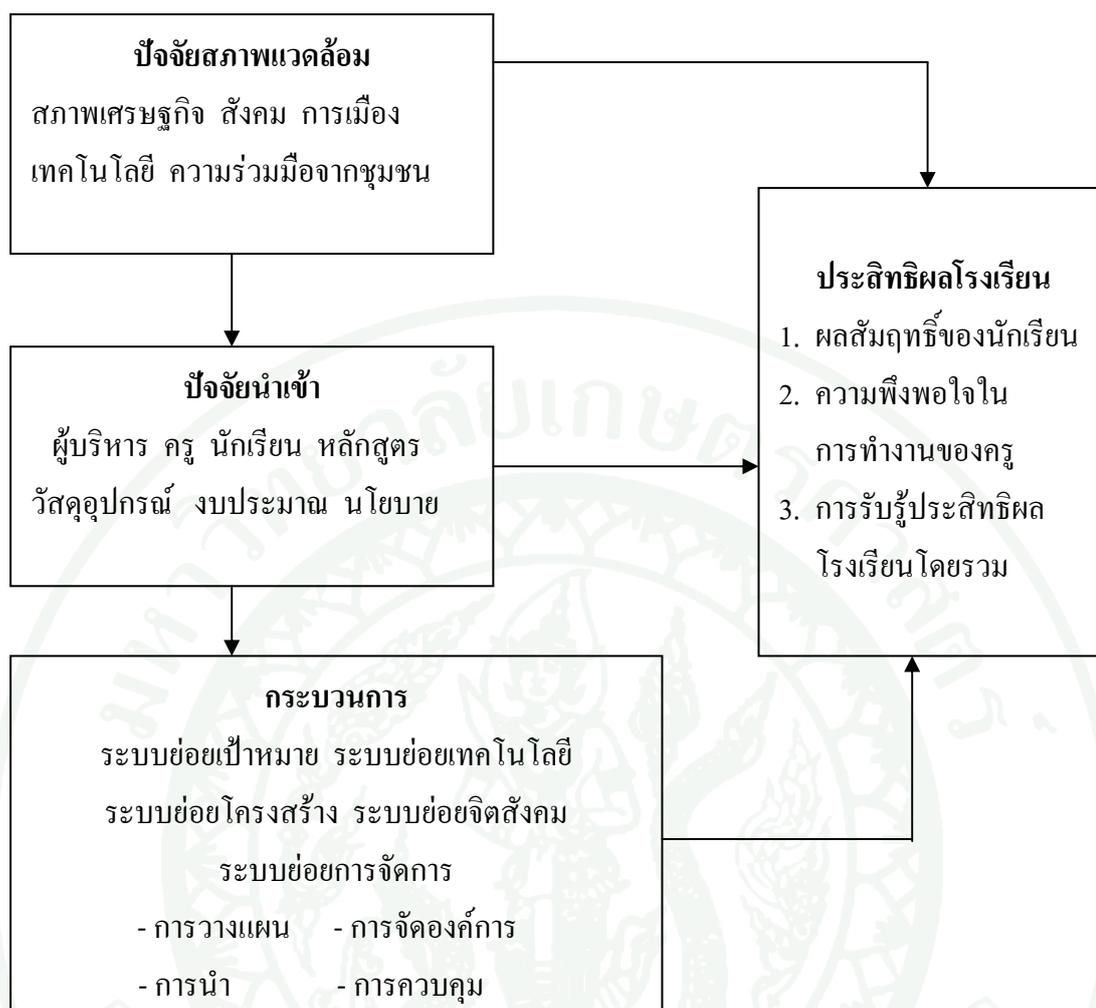
2. พิจารณาดำเนินการในเรื่องการจัดสถานที่เรียนให้เด็กอย่างรอบคอบเพื่อให้เรียนในภูมิภาคที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วัฒนธรรม อาชีพ และความต้องการของชุมชน

3. พัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนได้ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนั้น หมายความว่ารวมถึงยุทธศาสตร์การสอนและความร่วมมือกันจัดการเรียนการสอนระหว่างครูที่สอนเด็กปกติ และครูที่สอนเด็กกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ นอกจากนี้ในงานวิจัยยังได้เสนอแนะให้จำแนกประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อจะได้จัดรูปแบบการศึกษา สถานที่และโปรแกรมการเรียนที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มของเด็ก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กทั้งภายในและต่างประเทศ มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กไว้หลายปัจจัย ซึ่งบางปัจจัยก็ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ขึ้นอยู่กับความต้องการและความเหมาะสมของผู้ที่ทำการวิจัยว่าจะศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนในด้านใดบ้าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีด้านปัจจัยเชิงระบบในโรงเรียนของ Parson (1977); Hanson (1996) และ Owens (1998) รวมทั้งแนวคิดจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า โรงเรียนเป็นระบบสังคม และมีฐานะเป็นระบบเปิด ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญและกระบวนการในการบริหารเพื่อไปสู่ความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ ส่วนผลผลิตซึ่งเป็นตัวชี้วัดความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแนวคิดของ Hoy and Miskel (2001) ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับสภาพปัจจัยให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู และการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 15 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยายเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถนำเสนอวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากประชากรและตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจากโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12,269 โรงเรียน
2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่

2.1 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสุ่มกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1960) กำหนดให้ระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 โรงเรียน กำหนดสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) ดังนี้

2.1.1 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 4 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จากนั้นหาสัดส่วนจำนวนโรงเรียนที่ต้องการสุ่มตัวอย่างของแต่ละภาค โดยคำนวณจากจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมดของแต่ละภาค ได้ดังนี้

ภาคเหนือ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 83 โรงเรียน
 ภาคกลาง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 โรงเรียน
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 โรงเรียน
 ภาคใต้ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 54 โรงเรียน

2.1.2 สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากชื่อจังหวัด 50% ของแต่ละภาค จับสลาก 50% ของเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละจังหวัด และจับสลากชื่อโรงเรียนขนาดเล็กตามสัดส่วน โดยใช้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแทนในการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละโรงเรียน

2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่

2.2.1 ตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล โดยใช้วิธีการสุ่มเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 คน

2.2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อหาฉันทมติของแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้วิธีการสุ่มเฉพาะเจาะจงเลือกจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ภาคละ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก รวม 11 คน

3. แหล่งข้อมูลและช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล แหล่งข้อมูลหลักที่นำมาใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก ในช่วงปลายปีการศึกษา 2550 ส่วนแหล่งข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ของผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางแผนและออกแบบกระบวนการดำเนินการวิจัยตามรูปแบบและวิธีการวิจัยโดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาปัจจัยเชิงระบบและระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียน การบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก และ ประสิทธิภาพของโรงเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 วิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 390 แห่ง

1.3 นำผลการสำรวจมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่อหาระดับประสิทธิผลของโรงเรียน และปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก

2. ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดย

2.1 สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดจากการสัมภาษณ์มาสร้างเป็นร่างแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

2.3 นำร่างแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก จากขั้นตอนที่ 2.2 มาจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับตัวแทนผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาฉันทามติของแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

2.4 ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้มี 2 ชนิด คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ รายละเอียดของเครื่องมือแต่ละชนิด มีดังนี้

1. แบบสอบถามชุดที่ 1 แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ตำแหน่ง เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 สอบถามปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียน ได้จากการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีของ Parson (1977); Hanson (1996) และ Owens (1998) ในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert scale (อ้างใน สุวิมล ติรกานันท์, 2548) ให้คะแนน 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับมาก
- 3 หมายถึง ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับน้อย
- 1 หมายถึง ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นอื่นๆ และข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

2. แบบสอบถามชุดที่ 2 แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามประสิทธิผลโรงเรียนได้จากการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีของ Hoy and Miskel (2001) สอบถามในด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert scale ให้คะแนน 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นอื่นๆ และข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

3. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 1 ฉบับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามชุดที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง แบบสอบถามและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงระบบขององค์การทางการศึกษาและประสิทธิผลโรงเรียน ตลอดจนนโยบายการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจากเอกสาร แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเชิงระบบขององค์การทางการศึกษาและประสิทธิผลโรงเรียน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและตัวแปรที่จะศึกษา

1.2 สร้างแบบสอบถามปัจจัยเชิงระบบขององค์การทางการศึกษาและประสิทธิผลโรงเรียน ตามแนวคิดของ Parson (1977); Hanson (1996) และ Owens (1998) จำนวน 90 ข้อ

ลักษณะคำถามทั้ง 90 ข้อ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) โดยกำหนดไว้ 5 ระดับ (อ้างใน สุวิมล ติรกันันท์, 2540) มีค่าน้ำหนักและค่าคะแนน ดังนี้

ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับมากที่สุด	5	คะแนน
ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับมาก	4	คะแนน
ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับปานกลาง	3	คะแนน
ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับน้อย	2	คะแนน
ตรงกับสภาพที่แท้จริงระดับน้อยที่สุด	1	คะแนน

1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

1.4 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.5 นำแบบสอบถามไปทดสอบหาประสิทธิภาพ ดังนี้

1) การหาความตรงตามโครงสร้าง (construct validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาพร้อมกับโครงร่างวิทยานิพนธ์ กรอบแนวคิดและคำจำกัดความ เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามโครงสร้าง และความเหมาะสมของภาษา

2) การหาความเที่ยง (reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 40 คน จากนั้นนำมาคำนวณหาค่าความเที่ยง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (ประคอง กรรณสูต, 2538) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับ เท่ากับ 0.97

1.6 นำแบบสอบถามไปพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลต่อไป

2. แบบสอบถามชุดที่ 2 ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีวิธีการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลโรงเรียนตามแนวคิดของ Hoy and Miskel (2001) สอบถามในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวมของโรงเรียน

2.2 สร้างแบบสอบถามตามนิยามปฏิบัติการ (operational definition) ตามลักษณะของตัวแปรที่ศึกษา จำนวน 30 ข้อ

2.3 นำแบบสอบถามไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งฝ่ายทฤษฎีและปฏิบัติ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (structure validity) หรือตามทฤษฎี และความตรงตามเนื้อหา (content validity) ว่าข้อคำถามแต่ละข้อสร้างได้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

- + 1 หมายถึง แน่ใจว่าสิ่งที่ประเมินสอดคล้องกับเนื้อหา
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ประเมินสอดคล้องกับเนื้อหา
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าสิ่งที่ประเมินไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

2.4 นำผลที่ได้ไปคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item-objective congruence/IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไปพบว่า มีข้อคำถามที่ใช้ได้จำนวน 30 ข้อ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 จากนั้นจึงนำเครื่องมือไปหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 40 คน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาหาค่าความเที่ยง โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient alpha) ของ Cronbach (1974: 161) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงทั้งฉบับ เท่ากับ 0.94

3. การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามแนวคิดของ พิสนุ ฟองศรี (2550)

3.2 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน โรงเรียนขนาดเล็ก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก และประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก รวมทั้งแบบอย่างที่ดี (best practice) เกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก

3.3 สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งฝ่ายทฤษฎีและปฏิบัติ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1) ดร.ดิเรก พรสีมา

ประธานกรรมการคุรุสภา

2) ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์

รองเลขาธิการคุรุสภา

3) ดร.ดรุณี จำปาทอง

นักวิชาการชำนาญการพิเศษ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา แล้วผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิที่จะไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจริง โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ซ้ำ ผลการทดลองใช้ปรากฏว่า แบบสัมภาษณ์มีค่าความคงที่สูง แสดงว่าแบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีความเชื่อมั่นสูงเช่นกัน จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุง และนำไปสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 ท่าน เพื่อเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ทำหนังสือราชการขอความร่วมมือในการวิจัย จากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ในด้านปัจจัยเชิงระบบและประสิทธิผลโรงเรียนโดยใช้หน่วยในการวิเคราะห์ คือ โรงเรียน แล้วสำรวจปัจจัยเชิงระบบกับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 390 คน ด้วยแบบสอบถามจำนวน 90 ข้อ สำรวจประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กด้วยแบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ โดยการส่งทางไปรษณีย์พร้อมซองเอกสารเปล่าติดไปรษณียากรสำหรับใส่แบบสอบถามส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย และใช้วิธีการส่งแบบสอบถามกระทำซ้ำอีกในกรณีที่ไม่ได้รับแบบสอบถามคืนในครั้งแรก พร้อมทั้งมีหนังสือที่พิเศษขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามจากผู้วิจัยโดยตรง จนสามารถรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กครบ 390 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2. ผู้วิจัยขอความร่วมมือผู้บริหารสถานศึกษาใน 4 ภูมิภาค ภาคละ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความชำนาญด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการสัมภาษณ์ 5 ท่าน และสนทนากลุ่ม 11 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร ใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานทางการวิจัยใช้สถิติ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 “ระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก” สถิติที่ใช้ คือ การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สมมติฐานที่ 2 “ปัจจัยเชิงระบบมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” สถิติที่ใช้ คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (simple correlation coefficient) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression correlation)

การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนมีเกณฑ์ในการแปลผล โดยใช้เกณฑ์ของ Best (1977) ที่แบ่งช่วงการแปลผลตามหลักการแบ่งอันตรภาคชั้น (class interval) โดยการนำค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนระดับที่ต้องการแปลผล มีความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงระดับน้อยที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด

2. ประสิทธิภาพโรงเรียน ใช้เกณฑ์ของ Best (1977) ที่แบ่งช่วงการแปลผลตามหลักการแบ่งอันตรภาคชั้น (class interval) โดยการนำค่าสูงสุดลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนระดับที่ต้องการแปลผล มีความหมายดังนี้

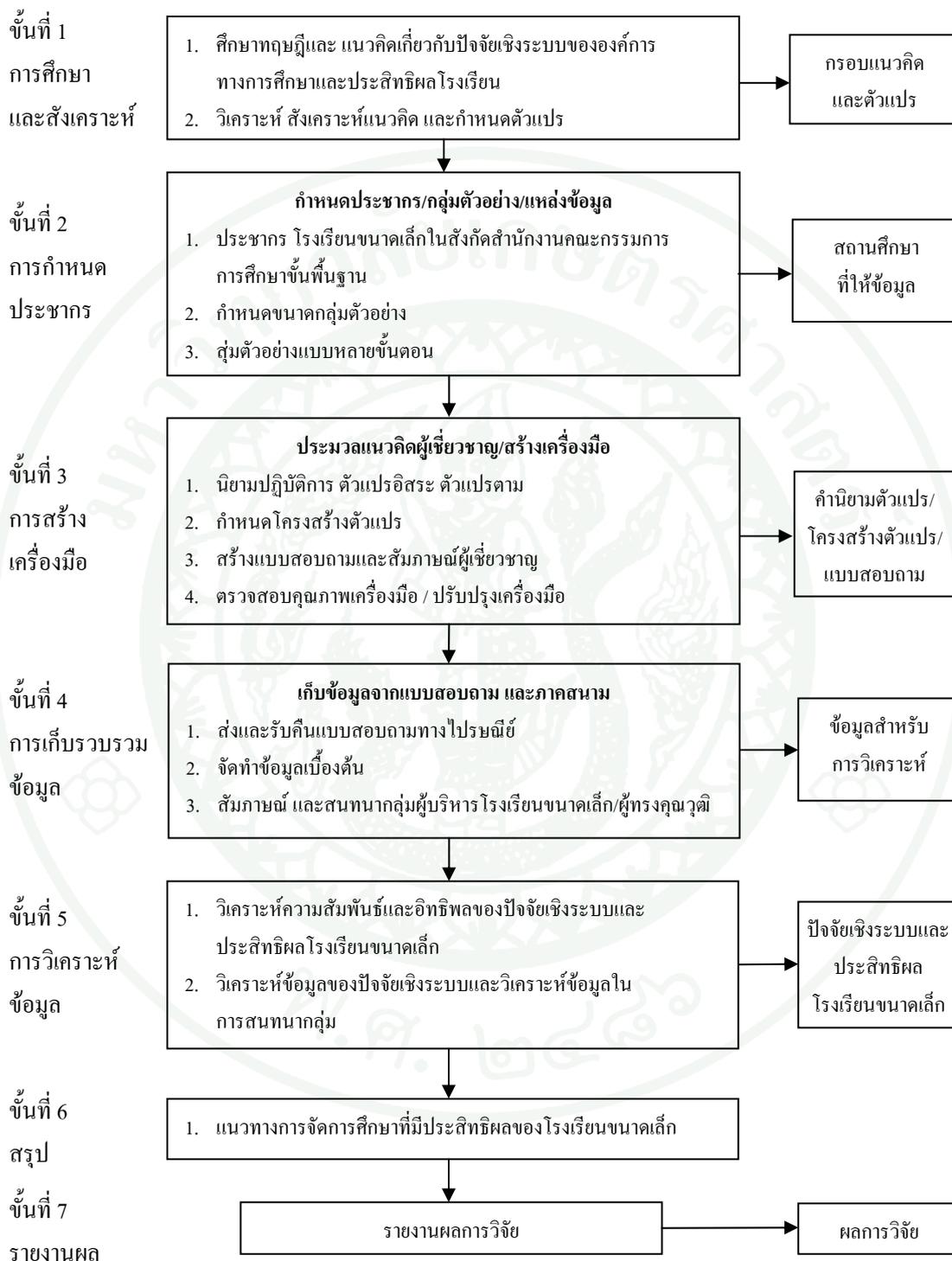
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด

3. การแปลผลค่าความสัมพันธ์

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของปัจจัยเชิงระบบและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2543)

0.71 – 1.00	หมายถึง	ความสัมพันธ์กันมาก
0.31 – 0.70	หมายถึง	ความสัมพันธ์ปานกลาง
0.01 – 0.30	หมายถึง	ความสัมพันธ์น้อย
0.00	หมายถึง	ไม่มีความสัมพันธ์

ขั้นตอนการวิจัย สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

ภาพที่ 16 ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 3 แนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 390 คน จากสถานศึกษาแห่งละ 1 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามสถานภาพทั่วไป

(n=390)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	325	83.33
หญิง	65	16.67
2. อายุ		
ไม่เกิน 30 ปี	1	0.26
31-40 ปี	40	10.26
41-50 ปี	193	49.48
51-60 ปี	156	40.00
3. อายุราชการ		
ไม่เกิน 10 ปี	5	1.28
11-20 ปี	7	18.72
มากกว่า 20 ปี	312	80.00
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา		
ไม่เกิน 5 ปี	83	21.28
6-10 ปี	136	34.87
11-15 ปี	56	14.36
16-20 ปี	46	11.80
มากกว่า 20 ปี	69	17.69
5. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	125	32.05
ปริญญาโท	253	64.87
ปริญญาเอก	3	0.77
อื่นๆ ไปรตระบุ...	9	2.31

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย (ร้อยละ 83.33) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 49.48) อายุราชการมากกว่า 20 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 80.00) ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาระหว่าง 6-10 ปี (ร้อยละ 34.87) และมีวุฒิการศึกษา สูงสุดในระดับปริญญาโท มากที่สุด (ร้อยละ 64.87)

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 3 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวม

(n=390)				
รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
ปัจจัยสภาพแวดล้อม				
1. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ	2.60	0.89	น้อย	
2. สภาพแวดล้อมทางสังคม	4.01	0.58	มาก	
3. สภาพแวดล้อมทางการเมือง	3.49	0.80	มาก	
4. สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี	3.11	0.87	ปานกลาง	
5. ความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน	3.67	0.78	มาก	
ปัจจัยนำเข้า				
6. ผู้บริหาร	4.24	0.53	มากที่สุด	
7. ครู	3.99	0.54	มาก	
8. นักเรียน	3.90	0.54	มาก	
9. หลักสูตร	3.95	0.65	มาก	
10. วัสดุอุปกรณ์	3.43	0.78	มาก	
11. งบประมาณ	4.20	0.57	มาก	
12. นโยบาย	4.07	0.54	มาก	
ปัจจัยกระบวนการ				
13. ระบบย่อยเป้าหมาย	4.13	0.58	มาก	
14. ระบบย่อยเทคโนโลยี	3.84	0.57	มาก	
15. ระบบย่อยโครงสร้าง	4.33	0.56	มากที่สุด	
16. ระบบย่อยจิตสังคม	4.22	0.58	มากที่สุด	
17. ระบบย่อยการจัดการ: การวางแผน	4.06	0.62	มาก	
18. ระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ	4.29	0.54	มากที่สุด	
19. ระบบย่อยการจัดการ: การนำ	4.39	0.53	มากที่สุด	
20. ระบบย่อยการจัดการ: การควบคุม	4.19	0.57	มาก	
รวม	3.90	0.44	มาก	

จากตารางที่ 3 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.44) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.53) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยโครงสร้าง ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.56) ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.54) ปัจจัยเชิงระบบด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.53) และปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยจิตสังคม ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.58) ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดไปหามากได้แก่ ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}=2.60$, S.D.=0.89) สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ($\bar{X}=3.11$, S.D.=0.87) และปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.80)

รายละเอียดแต่ละด้าน ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 4 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถให้การสนับสนุนกิจกรรมทางโรงเรียนได้	2.72	1.14	ปานกลาง
2. ผู้ปกครองนักเรียนมีความพร้อมในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่นักเรียน	2.77	1.01	ปานกลาง
3. ผู้ปกครองนักเรียนมีอาชีพการงานที่มั่นคง	2.57	0.99	ปานกลาง
4. ผู้ปกครองนักเรียนมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพประจำ	2.33	0.97	น้อย
รวมค่าเฉลี่ย	2.60	0.89	น้อย

จากตารางที่ 4 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.60$, S.D.=0.89) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพร้อมในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่เด็กมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.77$, S.D.=1.01) รองลงมาได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถให้การสนับสนุน

กิจกรรมทางโรงเรียนได้ ($\bar{X}=2.72$, S.D.=1.14) ผู้ปกครองนักเรียนมีอาชีพการงานที่มั่นคง ($\bar{X}=2.57$, S.D.=0.99) ส่วนผู้ปกครองนักเรียนมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพประจำมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=2.33$, S.D.=0.97)

ตารางที่ 5 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อครูและผู้บริหาร	4.07	0.67	มาก
2. ชุมชนสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น	3.79	0.86	มาก
3. ชุมชนมีความเชื่อว่าการศึกษาคือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิต	3.96	0.82	มาก
4. ชุมชนให้ความร่วมมือในการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น	4.23	0.69	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.01	0.58	มาก

จากตารางที่ 5 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.58) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นพบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือในการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.69) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อครูและผู้บริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.67) ส่วนชุมชนสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดโดยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$, S.D.=0.86)

ตารางที่ 6 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็ก มียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษาของตนเอง	3.72	0.93	มาก
2. กระทรวงศึกษาธิการมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กที่ชัดเจน	3.57	0.97	มาก
3. กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียน ขนาดเล็กมีการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ บริบทของสถานศึกษา	3.60	0.95	มาก
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุน การบริหารจัดการศึกษาแก่โรงเรียนในพื้นที่	3.08	1.13	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ย	3.49	0.80	มาก

จากตารางที่ 6 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางการเมืองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.80) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็ก มียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษาของตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=0.93) รองลงมาได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กมีการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D.=0.95) กระทรวงศึกษาธิการมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่ชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$, S.D.=0.97) ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาแก่โรงเรียนในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.08$, S.D.=1.13)

ตารางที่ 7 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนมีสื่อและเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสม และเพียงพอ	2.91	1.02	ปานกลาง
2. โรงเรียนมีสื่อและเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยและ สามารถใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร สถานศึกษาได้	3.00	0.99	ปานกลาง
3. โรงเรียนจัดหาสื่อและเทคโนโลยีมาสนับสนุนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน	3.42	0.87	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.11	0.87	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีมีโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.11$, S.D.=0.87) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนจัดหาสื่อและเทคโนโลยีมาสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.87) รองลงมาได้แก่ โรงเรียนมีสื่อและเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยและสามารถใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาได้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$, S.D.=0.99) และโรงเรียนมีสื่อ เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสม และเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.91$, S.D.=1.02)

ตารางที่ 8 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านความร่วมมือและการสนับสนุน
จากชุมชน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ แก่ทางโรงเรียน	3.40	0.98	ปานกลาง
2. ชุมชนให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมของ ทางโรงเรียนเป็นอย่างดี	3.88	0.80	มาก
3. ชุมชน และท้องถิ่น ให้การส่งเสริมสนับสนุนแหล่ง การเรียนรู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.73	0.85	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.67	0.78	มาก

จากตารางที่ 8 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.78) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียนเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.80) รองลงมาได้แก่ ชุมชน และท้องถิ่น ให้การส่งเสริมสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$, S.D.=0.85) ส่วนชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆแก่ทางโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$, S.D.=0.98)

ตารางที่ 9 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านผู้บริหาร

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก	4.22	0.65	มากที่สุด
2. ผู้บริหารใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการศึกษา	4.21	0.67	มากที่สุด
3. ผู้บริหารมีทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา	4.18	0.64	มาก
4. ผู้บริหารกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้	4.26	0.61	มากที่สุด
5. ผู้บริหารระดมทรัพยากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา	4.19	0.71	มาก
6. ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน	4.25	0.66	มากที่สุด
7. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี	4.36	0.64	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.24	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 9 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.53) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.64) รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.61) ส่วนผู้บริหารประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.66)

ตารางที่ 10 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านครู

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ครูมีความสามารถจัดแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับ หลักสูตรและเหมาะสมกับผู้เรียน	3.80	0.68	มาก
2. ครูมีความสามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ในรูปแบบที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.79	0.74	มาก
3. ครูมีความสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้น ให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้	3.67	0.75	มาก
4. ครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ	4.21	0.67	มาก
5. ครูได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	3.96	0.73	มาก
6. ครูมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.93	0.75	มาก
7. ครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน	4.15	0.63	มาก
8. ครูมีภาระงานอื่นเพิ่มนอกเหนือจากงานในหน้าที่ประจำ	4.24	0.85	มากที่สุด
9. ครูรับรู้เข้าใจปัญหาและแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ให้แก่นักเรียนอย่างเหมาะสม	3.98	0.65	มาก
10. ครูมีการเฝ้าระวังดูแลและสังเกตพฤติกรรมนักเรียน อยู่เสมอ	4.17	0.65	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.99	0.54	มาก

จากตารางที่ 10 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.54) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ครูมีภาระงานอื่นเพิ่มนอกเหนือจากงานในหน้าที่ประจำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.85) รองลงมาได้แก่ ครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.67) ส่วนครูมีการเฝ้าระวังดูแลและสังเกตพฤติกรรมนักเรียนอยู่เสมออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.65)

ตารางที่ 11 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านนักเรียน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. นักเรียนมีความตั้งใจมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.21	0.67	มากที่สุด
2. นักเรียนมีความสนใจและเอาใจใส่ในการเรียน	3.86	0.70	มาก
3. นักเรียนรู้จักคิดค้นคว้าและแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน	3.46	0.78	มาก
4. นักเรียนมีความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ และแก้ไขปัญหาได้	3.14	0.87	มาก
5. นักเรียนรู้สึกสามัคคีในหมู่คณะ	4.13	0.66	มาก
6. นักเรียนมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางโรงเรียน	4.14	0.68	มาก
7. นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด	4.01	0.67	มาก
8. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนจัดให้	4.22	0.67	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	3.90	0.54	มาก

จากตารางที่ 11 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.54) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนจัดให้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.67) รองลงมาได้แก่ นักเรียนมีความตั้งใจมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.67) และนักเรียนมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.68) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ และแก้ไขปัญหาได้ ($\bar{X}=3.14$, S.D.=0.87)

ตารางที่ 12 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านหลักสูตร

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	4.19	0.78	มาก
2. โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และบริบทของท้องถิ่น	4.04	0.77	มาก
3. กิจกรรมของหลักสูตรมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น	3.84	0.66	มาก
4. โรงเรียนมีการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ และนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนา	3.73	0.82	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.95	0.65	มาก

จากตารางที่ 12 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.65) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.78) รองลงมาได้แก่ โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และบริบทของท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.77) และกิจกรรมของหลักสูตรมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.66) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ และนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนา ($\bar{X}=3.73$, S.D.=0.82)

ตารางที่ 13 ระดับความเห็นด้านปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านวัสดุอุปกรณ์

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์การศึกษาอย่างเพียงพอ	3.09	0.97	ปานกลาง
2. โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอน	3.24	0.95	มาก
3. โรงเรียนมีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด	3.95	0.80	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.43	0.78	มาก

จากตารางที่ 13 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านวัสดุอุปกรณ์มีสภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.78) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนมีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.80) รองลงมาได้แก่ โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.24$, S.D.=0.95) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์การศึกษาอย่างเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.09$, S.D.=0.97)

ตารางที่ 14 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านงบประมาณ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนจัดทำระบบงบประมาณสอดคล้องกับนโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการ	4.06	0.73	มาก
2. โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานตามระบบ งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน	4.21	0.65	มากที่สุด
3. โรงเรียนดำเนินการใช้จ่ายงบประมาณโดยคำนึงถึง ความประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด	4.39	0.61	มากที่สุด
4. โรงเรียนมีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ	4.14	0.78	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.20	0.57	มาก

จากตารางที่ 14 ผู้แบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.57) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนดำเนินการใช้จ่ายงบประมาณโดยคำนึงถึงความประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.61) รองลงมาได้แก่ โรงเรียน มีแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.65) และโรงเรียนมีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.78) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนจัดทำระบบงบประมาณสอดคล้อง กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.73)

ตารางที่ 15 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านนโยบาย

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. นโยบายของทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วม	4.43	0.62	มากที่สุด
2. นโยบายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์และ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้	4.04	0.63	มาก
3. โรงเรียนเผยแพร่นโยบาย และประชาสัมพันธ์นโยบาย ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ	3.91	0.72	มาก
4. โรงเรียนมีการกำกับติดตามผล และประเมินผล การดำเนินงานตามนโยบายอย่างเป็นระบบ	3.89	0.70	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.07	0.57	มาก

จากตารางที่ 15 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านนโยบายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.57) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นโยบายของทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.62) รองลงมาได้แก่ นโยบายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.63) ส่วนโรงเรียนเผยแพร่นโยบาย และประชาสัมพันธ์นโยบายให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.72) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีการกำกับติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.70)

ตารางที่ 16 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยเป้าหมาย

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน มีความสอดคล้องกับปรัชญาและสามารถนำไปกำหนด เป็นมาตรการในการปฏิบัติงานของโรงเรียนได้	3.96	0.65	มาก
2. วิสัยทัศน์โรงเรียนมีความชัดเจน และนำสู่การปฏิบัติได้	4.22	0.63	มากที่สุด
3. พันธกิจของโรงเรียนมีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับ วิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน	4.21	0.63	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.13	0.58	มาก

จากตารางที่ 16 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยเป้าหมายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.58) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า วิสัยทัศน์โรงเรียนมีความชัดเจน และนำสู่การปฏิบัติได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.63) รองลงมาได้แก่ พันธกิจของโรงเรียนมีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.63) ส่วนแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับปรัชญาและสามารถนำไปกำหนดเป็นมาตรการในการปฏิบัติงานของโรงเรียนได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.65)

ตารางที่ 17 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยเทคโนโลยี

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ได้หลากหลาย และเหมาะสมกับ สภาพผู้เรียน	3.79	0.71	มาก
2. ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เหมาะสมและสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544	3.84	0.70	มาก
3. ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แก่ผู้เรียน	3.62	0.77	มาก
4. โรงเรียนดำเนินการวางแผนการนิเทศภายในอย่างเป็น ระบบ	3.75	0.74	มาก
5. โรงเรียนประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นประจำ ทุกปีการศึกษา	4.19	0.68	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.84	0.57	มาก

จากตารางที่ 17 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยเทคโนโลยีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.57) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นประจำทุกปีการศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.68) รองลงมาได้แก่ ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.70) และครูจัดกระบวนการเรียนรู้ได้หลากหลาย และเหมาะสมกับสภาพผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$, S.D.=0.71) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ครูใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียน ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.77)

ตารางที่ 18 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยโครงสร้าง

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างในการบริหารงานที่ชัดเจน	4.37	0.66	มากที่สุด
2. โรงเรียนมีการจัดระบบการบริหารจัดการโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ	4.30	0.66	มากที่สุด
3. โรงเรียนมอบหมายงานในหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสม	4.32	0.64	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.33	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 18 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยโครงสร้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.56) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างในการบริหารงานที่ชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.66) รองลงมาได้แก่ โรงเรียนมอบหมายงานในหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.64) ส่วนโรงเรียนมีการจัดระบบการบริหารจัดการโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.66)

ตารางที่ 19 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยจิตสังคม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ครูมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทอุทิศตนในการทำงาน	4.13	0.73	มาก
2. ครูได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ	4.28	0.67	มากที่สุด
3. ครูมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน	4.32	0.65	มากที่สุด
4. ครูมีกระบวนการทำงานเป็นทีมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	4.18	0.67	มาก
5. ครูมีความภาคภูมิใจในงานที่ได้รับมอบหมายตรงตาม ความสามารถและความสนใจ	4.18	0.65	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.22	0.58	มากที่สุด

จากตารางที่ 19 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยจิตสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.58) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ครูมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.65) รองลงมาได้แก่ ครูได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.67) และครูมีกระบวนการทำงานเป็นทีมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.67) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับครูมีความภาคภูมิใจในงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามความสามารถและความสนใจ ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.65) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทอุทิศตนในการทำงาน ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.73) โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 20 ระดับปัจจัยเชิงระบบของ โรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การวางแผน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนมีการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน	4.16	0.66	มาก
2. โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ โดยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย	4.19	0.71	มาก
3. โรงเรียนมีการจัดสรรทรัพยากรในการปฏิบัติตามแผนอย่างเพียงพอ	3.91	0.80	มาก
4. โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนเป็นระยะและเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานตามแผน	3.98	0.75	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.06	0.62	มาก

จากตารางที่ 20 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การวางแผนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.62) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ โดยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$ S.D.=0.71) รองลงมาได้แก่ โรงเรียนมีการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, S.D.=0.66) และโรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนเป็นระยะและเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานตามแผน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$, S.D.=0.75) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีการจัดสรรทรัพยากรในการปฏิบัติตามแผนอย่างเพียงพอ ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.80) โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 21 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนจัดแสดงแผนภูมิโครงสร้างการบริหารจัดการให้ เห็นอย่างเหมาะสม	4.37	0.64	มากที่สุด
2. ครูมีส่วนร่วมในการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการของ โรงเรียน	4.30	0.68	มากที่สุด
3. โรงเรียนกำหนดบทบาท อำนาจ หน้าที่ของแต่ละฝ่าย อย่างชัดเจน	4.25	0.62	มากที่สุด
4. โรงเรียนใช้วิธีการติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน อย่างหลากหลายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ	4.24	0.65	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.29	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 21 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.54) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนจัดแสดงแผนภูมิโครงสร้างการบริหารจัดการให้เห็นอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.64) รองลงมาได้แก่ ครูมีส่วนร่วมในการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.68) และโรงเรียนกำหนดบทบาท อำนาจ หน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.62) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนใช้วิธีการติดต่อสื่อสาร และการประสานงานอย่างหลากหลายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.65)

ตารางที่ 22 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาตนเอง และความก้าวหน้าในวิชาชีพ	4.45	0.57	มากที่สุด
2. ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูได้แสดงความสามารถในการคิดค้น และวิธีการใหม่ๆ ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้	4.33	0.60	มากที่สุด
3. ผู้บริหารให้คำยกย่องและชมเชยแก่ครูเมื่อสามารถ ปฏิบัติงานได้สำเร็จ	4.36	0.61	มากที่สุด
4. ผู้บริหารให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูตามสมรรถนะใน การปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล	4.42	0.59	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.39	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 22 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.53) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาตนเอง และความก้าวหน้าในวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.57) รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูตามสมรรถนะในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.59) และผู้บริหารให้คำยกย่องและชมเชยแก่ครูเมื่อสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.61) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูได้แสดงความสามารถในการคิดค้น และวิธีการใหม่ๆ ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.60)

ตารางที่ 23 ระดับปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การควบคุม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนจัดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานควบคุมภายใน	4.19	0.63	มาก
2. โรงเรียนให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลการควบคุมภายใน	4.15	0.66	มาก
3. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินตนเองเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขและนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา	4.20	0.64	มาก
4. โรงเรียนมีการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองตามระดับสายบังคับบัญชาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ	4.22	0.67	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.19	0.57	มาก

จากตารางที่ 23 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กด้านระบบย่อยการจัดการ: การควบคุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.57) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนมีการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองตามระดับสายบังคับบัญชาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.67) รองลงมาได้แก่ โรงเรียนจัดให้มีการประเมินตนเองเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขและนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.64) และ โรงเรียนจัดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานควบคุมภายใน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.63) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลการควบคุมภายใน ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.66) หลังจากที่ได้วิจัยไว้วิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กแล้ว จากนั้นผู้วิจัยก็ได้วิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้คือ

“สมมติฐานข้อที่ 1 ระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก”

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 24 ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน	3.63	0.55	มาก
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู	4.28	0.50	มากที่สุด
การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม	4.15	0.51	มาก
รวม	4.02	0.46	มาก

(n=390)

จากตารางที่ 24 ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวมมีประสิทธิผลอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.46) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า
ประสิทธิผลด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.50)
รองลงมาได้แก่ การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.51)
ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.55)

รายละเอียดของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กแต่ละด้าน ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 25 ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. นักเรียนมีทักษะทางการอ่าน และการเขียน ที่เหมาะสมกับวัย	3.73	0.65	มาก
2. นักเรียนมีทักษะทางการคิดวิเคราะห์และ การคิดคำนวณ	3.22	0.79	ปานกลาง
3. นักเรียนมีความสามารถคิดอย่างเป็นระบบ	3.16	0.78	ปานกลาง
4. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	3.69	0.65	มาก
5. นักเรียนมีความรู้เรื่องเกี่ยวกับวิธีการรักษาสุขภาพ อนามัยของตนเองอย่างเหมาะสมกับเพศและวัย	3.95	0.65	มาก
6. นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ผ่านเกณฑ์การวัด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร	3.80	0.70	มาก
7. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ การประเมินคุณภาพตามที่โรงเรียนกำหนด	3.86	0.68	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.63	0.55	มาก

จากตารางที่ 25 พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.55) และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องเกี่ยวกับวิธีการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองอย่างเหมาะสมกับเพศและวัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.65) รองลงมาได้แก่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพตามที่โรงเรียนกำหนด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.68) และนักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ผ่านเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.70) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีความสามารถคิดอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=3.16$, S.D.=0.78) โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 26 ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ครูมีความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้	3.99	0.63	มาก
2. ครูสร้างบรรยากาศเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่เสมอ	3.96	0.65	มาก
3. ครูร่วมชื่นชมและภาคภูมิใจในความมีชื่อเสียงและผลสำเร็จของทางโรงเรียน	4.21	0.63	มากที่สุด
4. ครูร่วมแสดงความยินดีและชื่นชมเมื่อนักเรียนได้รับรางวัลจากผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.31	0.63	มากที่สุด
5. ครูมีความสุขและความพึงพอใจจากผลสำเร็จของงาน	4.35	0.63	มากที่สุด
6. ครูมีความยินดีและภูมิใจเมื่อได้รับรางวัลจากผลของการปฏิบัติงาน	4.37	0.62	มากที่สุด
7. ครูมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน	4.21	0.66	มากที่สุด
8. ครูพึงพอใจต่อบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน	4.21	0.66	มากที่สุด
9. ครูมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของศิษย์	4.49	0.59	มากที่สุด
10. ครูมีความพึงพอใจเมื่อได้รับรางวัล คำชมเชย การจัดสวัสดิการ หรือการเลื่อนขั้นเงินเดือน จากผลการปฏิบัติงาน	4.43	0.63	มากที่สุด
11. ครูมีขวัญและกำลังใจดีในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.33	0.64	มากที่สุด
12. ครูรักและศรัทธาในวิชาชีพครู	4.48	0.63	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.28	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 26 พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.51) และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ครูมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของศิษย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.59) รองลงมาได้แก่ ครูรัก และศรัทธาในวิชาชีพครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.48$, S.D.=0.63) และครูมีความพึงพอใจเมื่อได้รับรางวัล คำชมเชย การจัดสวัสดิการ หรือการเลื่อนขั้นเงินเดือนจากผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.63) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูสร้างบรรยากาศเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่เสมอ ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.65)

ตารางที่ 27 ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. โรงเรียนนำผลจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป	4.18	0.63	มาก
2. ผู้ปกครองและชุมชนรับทราบถึงคุณภาพทางการศึกษาโดยรวมของโรงเรียน	4.03	0.67	มาก
2. ความสำเร็จของงานด้านวิชาการเกิดจากการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	4.07	0.62	มาก
3. คุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนเป็นผลที่เกิดจากการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม	4.11	0.63	มาก
4. การบริหารแบบกระจายอำนาจทำให้รับรู้ศักยภาพการทำงานของครูแต่ละคน	4.17	0.66	มาก
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการรับรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน	4.04	0.72	มาก
6. เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับระบบการเงิน การบัญชี และพัสดุครบถูกต้อง เป็นปัจจุบันสามารถตรวจสอบได้	4.26	0.67	มากที่สุด
7. การบริหารงานด้านธุรการ โดยเฉพาะการรับส่งหนังสือ ข้อมูลข่าวสาร การจัดเก็บ การรายงานต่อหน่วยงาน บังคับบัญชาเป็นระบบ	4.21	0.68	มากที่สุด
8. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม	4.29	0.59	มากที่สุด
9. นักเรียนมีคุณภาพตรงตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนด	4.05	0.67	มาก
10. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง และชุมชน	4.21	0.67	มากที่สุด
รวม	4.02	0.46	มาก

จากตารางที่ 27 ระดับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.46) และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.59) รองลงมาได้แก่ เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับระบบการเงิน

การบัญชี และพัสดุ ครอบคลุม เป็นปัจจุบันสามารถตรวจสอบได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.67) และการบริหารงานด้านธุรการ โดยเฉพาะการรับส่งหนังสือ ข้อมูลข่าวสาร การจัดเก็บ การรายงานต่อหน่วยงาน บังคับบัญชาเป็นระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.68) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับกับโรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง และชุมชน ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.67) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้ปกครอง และชุมชนรับทราบถึงคุณภาพทางการศึกษาโดยรวม ของโรงเรียน ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.67)

ผลการทดสอบสมมติฐานข้อ 1 สรุปได้ดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานข้อ 1 ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

ตัวแปร	เกณฑ์ที่กำหนด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ค่า t	ค่า p
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน	3.41	3.63	0.55	131.089	.000*
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู	3.41	4.28	0.51	165.858	.000*
การรับรู้ประสิทธิผล โรงเรียน โดยรวม	3.41	4.15	0.50	163.384	.000*
รวมประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก	3.41	4.02	0.46	172.314	.000*

* P < .05

จากตารางที่ 28 พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ สูงกว่า 3.41 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่กำหนดระดับของประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมาก คือ มีค่าตั้งแต่ 3.63-4.28 และเมื่อพิจารณาเป็นองค์ประกอบรายด้านพบว่า ประสิทธิภาพด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูมีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการรับรู้ประสิทธิผล โรงเรียน โดยรวม และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการศึกษาระดับปัจจัยเชิงระบบที่เป็นตัวแปรต้น มีปัจจัย 3 ด้าน พบว่า ปัจจัยด้าน กระบวนการ ซึ่งผลรวมค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบย่อย โดยผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าตรงกับ สภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.57) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยนำเข้า ซึ่งผลรวมขององค์ประกอบย่อยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, S.D.=0.59) ส่วนปัจจัยที่มี

ค่าเฉลี่ยน้อยสุดได้แก่ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ($\bar{X}=3.38, S.D.=0.78$) สำหรับระดับประสิทธิผลโรงเรียนที่เป็นตัวแปรตาม มีปัจจัย 3 ด้านได้แก่ ด้านความพึงพอใจในงานของครู ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.28, S.D.=0.51$) รองลงมาได้แก่ ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.15, S.D.=0.50$) ส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ($\bar{X}=3.97, S.D.=0.59$)

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบ และการหาระดับประสิทธิผลโรงเรียนตามรายละเอียดที่ได้นำเสนอแล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ดังตอนที่ 2 ต่อไปนี้

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงระบบกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงระบบกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้

“สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยเชิงระบบมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์และความหมาย ดังนี้

ECO	หมายถึง	สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ
SOC	หมายถึง	สภาพแวดล้อมทางสังคม
POL	หมายถึง	สภาพแวดล้อมทางการเมือง
TEC	หมายถึง	สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี
PAR	หมายถึง	ความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน
AMD	หมายถึง	ปัจจัยด้านผู้บริหาร
TEA	หมายถึง	ปัจจัยด้านครู

STU	หมายถึง	ปัจจัยด้านนักเรียน
CUR	หมายถึง	ปัจจัยด้านหลักสูตร
MAT	หมายถึง	ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์
BUD	หมายถึง	ปัจจัยด้านงบประมาณ
POC	หมายถึง	ปัจจัยด้านนโยบาย
SUBG	หมายถึง	ระบบย่อยเป้าหมาย
SUBT	หมายถึง	ระบบย่อยเทคโนโลยี
SUBS	หมายถึง	ระบบย่อยโครงสร้าง
SUBM	หมายถึง	ระบบย่อยจิตสังคม
SUBMP	หมายถึง	ระบบย่อยการจัดการ: การวางแผน
SUBMO	หมายถึง	ระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ
SUBML	หมายถึง	ระบบย่อยการจัดการ: การนำ
SUBMC	หมายถึง	ระบบย่อยการจัดการ: การควบคุม
SFM	หมายถึง	ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก
STQ	หมายถึง	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
SAT	หมายถึง	ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู
ACS	หมายถึง	การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม
EFS	หมายถึง	ประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
R	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R ²	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสองซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพในการพยากรณ์
B	หมายถึง	ค่าน้ำหนักของความสำคัญของตัวทำนายแต่ละตัวที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตามเมื่อสมการทำนายอยู่ในรูปคะแนนดิบ
SE.B	หมายถึง	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์การถดถอย
Beta	หมายถึง	ค่าน้ำหนักของความสำคัญของตัวทำนายแต่ละตัวที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตามเมื่อสมการทำนายอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน
Constant	หมายถึง	ค่าคงที่ของสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

ผลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยเชิงระบบแต่ละด้านและประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก
ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 29 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงระบบกับประสิทธิผลของโรงเรียน
ขนาดเล็ก

	ECO	SOC	POL	TEC	PAR	ADM	TEA	STU	CUR
ECO	1.000								
SOC	.429**	1.000							
POL	.369**	.365**	1.000						
TEC	.430**	.324**	.406**	1.000					
PAR	.400**	.553**	.448**	.527**	1.000				
ADM	.154**	.360**	.372**	.340**	.500**	1.000			
TEA	.248**	.403**	.381**	.416**	.464**	.550**	1.000		
STU	.351**	.533**	.469**	.393**	.574**	.526**	.659**	1.000	
CUR	.241**	.368**	.454**	.435**	.512**	.650**	.669**	.636**	1.000
MAT	.399**	.323**	.474**	.658**	.477**	.440**	.501**	.505**	.539**
BUD	.107*	.306**	.357**	.308**	.370**	.566**	.555**	.513**	.645**
POC	.153**	.357**	.405**	.313**	.445**	.617**	.530**	.540**	.655**
SUBG	.175**	.380**	.412**	.341**	.453**	.644**	.541**	.549**	.661**
SUBT	.268**	.378**	.429**	.432**	.457**	.580**	.756**	.640**	.705**
SUBS	.066	.313**	.322**	.210**	.352**	.573**	.432**	.458**	.524**
SUBM	.185**	.404**	.312**	.291**	.405**	.518**	.719**	.589**	.558**
SUBMP	.186**	.352**	.424**	.368**	.460**	.621**	.563**	.561**	.658**
SUBMO	.112*	.371**	.341**	.329**	.469**	.632**	.534**	.561**	.615**
SUBML	.073	.303**	.222**	.229**	.383**	.609**	.494**	.465**	.514**
SUBMC	.094	.319**	.284**	.282**	.419**	.608**	.552**	.528**	.619**
SFM	.430**	.581**	.606**	.605**	.701**	.746**	.761**	.774**	.813**
STQ	.376**	.376**	.444**	.457**	.463**	.455**	.248**	.351**	.241**
SAT	.158**	.393**	.338**	.313**	.409**	.558**	.686**	.633**	.602**
ACS	.177**	.370**	.422**	.382**	.488**	.633**	.604**	.661**	.695**
EFS	.271**	.428**	.453**	.435**	.511**	.616**	.690**	.758**	.712**

ตารางที่ 29 (ต่อ)

	MAT	BUD	POC	SUBG	SUBT	SUBS	SUBM	SUBMP	SUBMO
ECO									
SOC									
POL									
TEC									
PAR									
AMD									
TEA									
STU									
CUR									
MAT	1.000								
BUD	.478**	1.000							
POC	.456**	.692**	1.000						
SUBG	.469**	.631**	.696**	1.000					
SUBT	.562**	.618**	.620**	.645**	1.000				
SUBS	.366**	.621**	.640**	.629**	.502**	1.000			
SUBM	.337**	.515**	.519**	.528**	.622**	.526**	1.000		
SUBMP	.462**	.632**	.709**	.675**	.644**	.637**	.604**	1.000	
SUBMO	.450**	.655**	.672**	.687**	.566**	.752**	.585**	.753**	1.000
SUBML	.346**	.585**	.598**	.526**	.521**	.600**	.565**	.633**	.698**
SUBMC	.392**	.650**	.704**	.621**	.624**	.630**	.580**	.728**	.720**
SFM	.704**	.738**	.775**	.775**	.804**	.686**	.708**	.804**	.784**
STQ	.570**	.528**	.552**	.539**	.636**	.463**	.447**	.530**	.526**
SAT	.411**	.620**	.552**	.578**	.662**	.601**	.738**	.613**	.648**
ACS	.505**	.659**	.717**	.679**	.679**	.624**	.590**	.736**	.734**
EFS	.560**	.677**	.682**	.673**	.742**	.631**	.663**	.703**	.714**

ตารางที่ 29 (ต่อ)

	SUBML	SUBMC	SFM	STQ	SAT	ACS	EFS
ECO							
SOC							
POL							
TEC							
PAR							
AMD							
TEA							
STU							
CUR							
MAT							
BUD							
POC							
SUBG							
SUBT							
SUBS							
SUBM							
SUBMP							
SUBMO							
SUBML	1.000						
SUBMC	.715**	1.000					
SFM	.678**	.751**	1.000				
STQ	.393**	.487**	.716**	1.000			
SAT	.625**	.635**	.737**	.629**	1.000		
ACS	.617**	.741**	.807**	.681**	.736**	1.000	
EFS	.610**	.696**	.848**	.874**	.884**	.903**	1.000

* P < .05

** P < .01

จากตารางที่ 29 พบว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อยถึงมาก กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.158-0.736 มีรายละเอียด ดังนี้

ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.158-0.488 โดยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด (.488) รองลงมาได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี (.457) สภาพแวดล้อมทางการเมือง (.444) สภาพแวดล้อมทางสังคม (.393) และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (.376) ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงระบบด้านปัจจัยนำเข้า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.241-0.717 โดยปัจจัยนำเข้าด้านนโยบายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด (.717) รองลงมา คือ หลักสูตร (.695) ครู (.686) นักเรียน (.661) งบประมาณ (.659) ผู้บริหาร (.633) และวัสดุ อุปกรณ์ (.570) ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงระบบด้านกระบวนการ ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับปานกลางถึงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.393-0.741 โดยระบบย่อยการควบคุมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด (.741) รองลงมา คือ ระบบย่อยด้านจิตสังคม (.738) ระบบย่อยการวางแผน (.736) ระบบย่อยการจัดองค์การ (.734) ระบบย่อยเป้าหมาย มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับระบบย่อยเทคโนโลยี (.679) ตามด้วยระบบย่อยการนำ (.625) และระบบย่อยโครงสร้าง (.624) ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงระบบกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า

ตารางที่ 30 ปัจจัยเชิงระบบมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจัยเชิงระบบ	ระดับความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก				การยอมรับ สมมติฐาน
	ด้านผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียน	ด้านความพึงพอใจ ในงานของครู	ด้านการรับรู้ ประสิทธิผลโดยรวม	ภาพรวม	
สภาพแวดล้อม	ปานกลาง (.578**)	ปานกลาง (.427**)	ปานกลาง (.493**)	ปานกลาง (.565**)	ยอมรับ
ปัจจัยนำเข้า	มาก (.719**)	มาก (.722**)	มาก (.800**)	มาก (.841**)	ยอมรับ
กระบวนการ	ปานกลาง (.614**)	มาก (.777**)	มาก (.824**)	มาก (.829**)	ยอมรับ
ภาพรวม	มาก (.790**)	มาก (.956**)	มาก (.914**)	มาก (.848**)	ยอมรับ

** P < .01

จากตารางที่ 30 พบว่า ปัจจัยเชิงระบบส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 โดยปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการทั้ง 3 ปัจจัย มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับ มาก

ผลการศึกษปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

การศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏดังนี้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ซึ่งก่อนที่จะวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณดังกล่าว จำเป็นต้องทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในเรื่องการเกิดพหุสัมพันธ์ (multi collinearity) ก่อนที่จะนำตัวแปรทั้งหมดไปสร้างสมการการถดถอย โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ทั้งหมดด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment Correlation) ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในตารางที่ 30-31 พบว่า ตัวแปรอิสระหลายตัวมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ค่าความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในระดับน้อยถึงมาก และพบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับสูงเกินเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ที่มากกว่า 0.75 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม, 2536) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายสูงเกินจริงไปด้วย ดังนั้นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว จึงสามารถนำตัวแปรอิสระทุกตัวมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในขั้นต่อไปได้

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อตัวแปรตาม ดังนี้

1. ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ประสิทธิผลโรงเรียน ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวม นำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 31 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวพยากรณ์	B	SE.B	Beta	t	p
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (ECO)	.076	.024	.123	3.141	.002**
ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU)	.483	.051	.480	9.411	.000**
ระบบย่อย เทคโนโลยี (TEC)	.178	.056	.187	3.203	.001**
ค่าคงที่	1.761			2.301	.000**
R	.798				
R ²	0.636				
F	32.268				

** P < .01

จากตารางที่ 31 พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 3 ตัวเท่านั้น ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง (POL) ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU) และระบบย่อย เทคโนโลยี (TEC)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมทำนาย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta Weight) พบว่า ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU) สัมพันธ์กับประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมากที่สุด รองลงมา คือ ระบบย่อย เทคโนโลยี (TEC) และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (ECO) ตามลำดับ โดยมีค่า Beta = .480, .187, .123

จากอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ร่วมทำนายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว ส่งผลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งหมายความว่า ถ้าปัจจัยนำเข้า นักเรียน สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และระบบย่อย เทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มากตามไปด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวแปรทั้ง 3 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคะแนนประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ร้อยละ 63.60 ($R^2 = .636$)

2. ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

ตารางที่ 32 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวพยากรณ์	B	SE.B	Beta	t	P
ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU)	.145	.044	.155	3.322	.001**
ระบบย่อยโครงสร้าง (SUBS)	.115	.043	.126	2.657	.008**
ระบบย่อยจิตสังคม (SUBM)	.270	.041	.309	6.587	.000**
ระบบย่อยการนำ (SUBML)	.128	.045	.132	2.815	.005**
ค่าคงที่	1.853			2.369	.000**
R	.835				
R ²	.698				
F	42.544				

** P < .01

จากตารางที่ 32 พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 4 ตัวเท่านั้น ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU) ระบบย่อยโครงสร้าง (SUBS) ระบบย่อยจิตสังคม (SUBM) และระบบย่อยการนำ (SUBML)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมทำนาย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta Weight) พบว่า ระบบย่อยจิตสังคม (SUBM) สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูมากที่สุด รองลงมา คือ ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU) ระบบย่อยการนำ (SUBML) และระบบย่อยโครงสร้าง (SUBS) ตามลำดับ โดยมีค่า Beta = .309, .155, .132 และ .126 ตามลำดับ

จากอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ร่วมทำนายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัว ส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยจิตสังคม ปัจจัยนำเข้า นักเรียน ระบบย่อยการนำ และระบบย่อยโครงสร้าง อยู่ในระดับมากจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูที่มากตามไปด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวแปรทั้ง 4 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคะแนนประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูได้ร้อยละ 69.80 ($R^2=.698$)

3. ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม

ตารางที่ 33 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวมที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวพยากรณ์	B	SE.B	Beta	t	p
ปัจจัยนำเข้านักเรียน (STU)	.181	.040	.197	4.521	.000**
ระบบย่อยการควบคุม (SUBMC)	.183	.043	.209	4.278	.000**
ค่าคงที่	1.886			3.415	.000**
R	.858				
R ²	.736				
F	51.348				

** P < .01

จากตารางที่ 33 พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 2 ตัวเท่านั้น ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้านักเรียน (STU) และระบบย่อย การควบคุม (SUBMC)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมทำนาย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta Weight) พบว่า ระบบย่อย การควบคุม (SUBMC) สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวมของโรงเรียน มากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยนำเข้านักเรียน (STU)

จากอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ร่วมทำนายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว ส่งผลทางบวกต่อการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีปัจจัยเชิงระบบ ด้านระบบย่อย การควบคุม (SUBMC) และปัจจัยนำเข้านักเรียน (STU) มากจะส่งผลต่อการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวมของโรงเรียน มากตามไปด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวแปรทั้ง 2 ตัว ร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของคะแนนประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กด้านการรับรู้ประสิทธิผล โดยรวมของโรงเรียนได้ร้อยละ 73.60 ($R^2=.736$)

เมื่อรวมตัวแปรย่อยดังกล่าวเป็นปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษา ของโรงเรียนขนาดเล็กแล้ว พบว่า มีตัวแปรที่ร่วมทำนายประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

ตารางที่ 34 สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวม ที่เป็นตัวแปรตาม โดยใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวพยากรณ์	R	R ²	R ² Change	B	Beta	t	p
ปัจจัยนำเข้า	.841	.708	.707	.824	.841	30.657	.000**
กระบวนการ	.829	.687	.686	.817	.829	29.164	.000*
ค่าคงที่	.865	.748	.746	1.844		4.057	.000**

F = 381.480   ** (P < .01)

จากตารางที่ 34 พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 2 ตัวที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ

จากอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ร่วมทำนายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีปัจจัยเชิงระบบด้าน ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการมากจะสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กที่มากตามไปด้วย และเมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมทำนาย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta Weight) พบว่า ปัจจัยนำเข้า ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กมากที่สุด รองลงมาคือ กระบวนการ โดยมีค่า Beta = .841 และ .829 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวแปรทั้ง 2 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในภาพรวมได้ร้อยละ 74.80 ($R^2=.748$) โดยตัวแปรปัจจัยนำเข้า เป็นตัวแปรที่อธิบายประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กได้สูงที่สุด คือ ร้อยละ 70.80 ($R^2=.708$) และเมื่อเพิ่มอีก 1 ตัวแปรที่เหลือ จะทำให้สามารถอธิบายได้มากขึ้นอีกเพียงร้อยละ 8.41 เท่านั้น โดยตัวแปรทั้ง 2 ตัว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่รวมทำนาย = .829 ($R=.829$)

ผลการทดสอบสมมติฐานสรุปได้ว่า มีปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 ปัจจัย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรปัจจัยเชิงระบบในแต่ละด้าน เพื่อหาระดับประสิทธิผล และตัวแปรปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กแล้ว ผู้วิจัยได้นำค่าระดับประสิทธิผล และค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยที่พยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียนในแต่ละด้าน ไปสังเคราะห์สร้างเป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง ในการนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อหาแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่รับผิดชอบนโยบายระดับกระทรวง จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิรับผิดชอบนโยบายระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 ท่าน ได้ผลจากการสัมภาษณ์ ดังตอนที่ 3 ต่อไปนี้

ตอนที่ 3 แนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลจากการสัมภาษณ์

ในการหาแนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิผลนั้น ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างได้ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 ท่าน เพื่อรวบรวมแนวคิดในประเด็นต่างๆ ในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล และนำแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปจัดสนทนากลุ่ม เพื่อหาจันทมคติของแนวทางการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายละเอียดของผลการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม

1.1 จัดหาสื่อ เทคโนโลยีการศึกษา โดยขอความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย

1.2 การนำ สื่อ และเทคโนโลยีการศึกษาไปใช้ต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับบทเรียน และผู้เรียน รวมทั้งใช้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการบำรุงรักษา

1.3 ผู้ปกครองควรสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนขอความร่วมมือ โดยบริจาคทุนทรัพย์ เสียสละแรงงาน หรือเป็นวิทยากรภายนอก หรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

2.1 กระทรวงศึกษาธิการควรมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

2.2 นโยบายที่เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ควรเปิดกว้างสามารถปรับให้เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กแต่ละพื้นที่ได้ ควรเน้นในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะ และควรส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็ก สามารถบริหารจัดการตนเองได้

2.3 คุณลักษณะของครูที่จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน คือ มีความสามารถในด้านการสอน มีการพัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาองค์กร ให้ทันต่อเหตุการณ์ อยู่เสมอ และมีความมุ่งมั่นทุ่มเทเสียสละ มีความรักและเมตตาต่อศิษย์

2.4 คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู ได้แก่ มีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถทั้งทางด้านการบริหารจัดการ และงานด้านวิชาการ และเป็นที่ยอมรับของครู ผู้ปกครอง และชุมชน

2.5 ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา

2.6 กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษาตนเอง โดยมีนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถบริหารจัดการตนเองได้ และให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของตน

3. ด้านกระบวนการ

3.1 แนวทางที่จะทำให้โรงเรียนขนาดเล็กเป็นที่ศรัทธา และการยอมรับ ของผู้ปกครองและชุมชน โดยทำให้นักเรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนผู้บริหาร และครู ควรมีความมุ่งมั่นในการทำงาน สามารถเข้ากับชุมชนได้

3.2 โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ให้น่าอยู่และสวยงาม

3.3 โรงเรียนจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน แนะนำแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ และน่าสนใจในชุมชนให้แก่เด็ก และจัดบรรยากาศในชั้นเรียนดี เป็นกัลยาณมิตรกับเด็ก

3.4 ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ท้าทาย กระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ แก้ไขปัญหาเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

3.5 การที่ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยโรงเรียนกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานและมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ครูใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และใช้การเสริมแรงแก่เด็กเมื่อทำความดี โรงเรียนขอความร่วมมือจาก ผู้ปกครอง ชุมชนช่วยฝึกฝน ชี้นะ ขัดเกลา บ่มเพาะ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

3.6 แนวทางการกำกับติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย อย่างเป็นระบบ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีแผนกำกับ ติดตามผลและประเมินผลอย่างชัดเจน เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมระหว่างเขตพื้นที่การศึกษากับโรงเรียนขนาดเล็ก

3.7 การสนับสนุนให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพโดยสนับสนุนทั้งด้านงานในหน้าที่ และการเลื่อนวิทยฐานะ และส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง เช่น การไปศึกษาต่อ การศึกษาดูงานการฝึกอบรม

3.8 โรงเรียนขนาดเล็กควรบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (SPBB) แต่สามารถยืดหยุ่นได้ และหลักการมีส่วนร่วม แผนปฏิบัติการในการบริหารงบประมาณ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนที่ควรจะได้รับ

3.9 ส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยตามข้อบังคับของโรงเรียนคือ ควรมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันปลูกฝังบ่มเพาะนิสัยความมีระเบียบวินัยแก่เด็ก จัดกิจกรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

3.10 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก ครูควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการสอน โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและน่าสนใจสำหรับเด็ก และครูต้องเป็นทั้งนักคิดนักเขียนนักพัฒนาและนักออกแบบทางการสอน

3.11 จัดโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา โดยจัดโครงสร้างการบริหารจัดการตามบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม และมีโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาที่ไม่ซับซ้อน

3.12 สร้างแรงจูงใจ และการให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ยกย่อง เชิดชูและให้เกียรติ ให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ เป็นกรณีพิเศษ และส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาชีพ การเลื่อนวิทยฐานะ และการศึกษาเพิ่มเติม

3.13 เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาเพราะการมีส่วนร่วมของครูจะทำให้การบริหารจัดการการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3.14 บริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กโดยยึดกรอบกฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการควรยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน แต่สามารถปรับใช้ได้ตามเหมาะสม

3.15 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของเด็กและการรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล และเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกและได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

3.16 มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เนื่องจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการจัดการศึกษา

3.17 บริหารจัดการที่ทำให้การจัดการศึกษาวรรลุดุติประสงค์ของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม สภาพปัจจุบันปัญหาและบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้หลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และมีแผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือบริหารจัดการ

3.18 ควรใช้หลักการประชาสัมพันธ์การบริหารจัดการศึกษาในเชิงรุก

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อผู้วิจัยจะนำปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนไปวิเคราะห์และสังเคราะห์กว้างเป็นแนวทางจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กสรุปเป็นประเด็นในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม โรงเรียนควรจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้โรงเรียนผู้ปกครอง และชุมชนเป็นฐาน ระดมสรรพกำลังจากทุกภาคส่วน ทั้งด้านทรัพยากร ภูมิปัญญา ตลอดจนแรงใจแรงงาน จัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้สื่อ เทคโนโลยีการศึกษา ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหา และบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่จะไปสู่การยกร่างแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

ด้านปัจจัยนำเข้า กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะอย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กมีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการตนเองได้ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำในทุกด้าน ครูต้องเป็นผู้ที่เสียสละอุทิศตนพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ และเป็นผู้ที่มีเมตตาต่อศิษย์

9) นายนิกร ขางนอก	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแหลมพระธาตุ จังหวัดพิษณุโลก
10) นายผดุงศักดิ์ อโนดาต	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากคลองพระอาจารย์ จังหวัดนครนายก
11) นายนิคม อ่อนเกตุพล	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขารักษ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
12) ดร.นิลุบล คงเกตุ	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองสามพราน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้นำสนทนา
13) นายทักษิณ สิทธิศักดิ์	นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ผู้บันทึกการประชุม
14) นายปิติพงษ์ มะลิตอง	ผู้ช่วยผู้บันทึกการประชุมและบันทึกภาพ

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. แนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล จากผลการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยนำเสนอ เห็นด้วยหรือไม่
2. แนวทางการจัดการศึกษาด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นด้วยหรือไม่
3. แนวทางการจัดการศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นด้วยหรือไม่
4. แนวทางการจัดการศึกษาด้านกระบวนการ เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นด้วยหรือไม่

จากการสนทนากลุ่มเพื่อหาฉันทามติของแนวทางการจัดการศึกษาปัจจัยเชิงระบบ เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ไว้ สรุปผลตามตารางที่ 35

ตารางที่ 35 สรุปผลการสนทนากลุ่ม

ประเด็นคำถาม	สาระสำคัญ	มติที่ประชุม
1. แนวทางการจัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กให้มี ประสิทธิผลจากผลการ สัมฤทธิ์ที่ผู้วิจัยนำเสนอ เห็นด้วยหรือไม่	ที่ประชุมเสนอให้ปรับภาพรวมออกเป็น 3 ปัจจัย โดยวิเคราะห์จากตัวปลายทาง ที่ต้องการ คือ ประสิทธิภาพของโรงเรียนใน ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ความพึงพอใจ ของครู และการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวม ของโรงเรียน	เห็นด้วยเป็น เอกฉันท์ 11 เสียง
2. แนวทางการจัดการศึกษา ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผล ของโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นด้วยหรือไม่	ที่ประชุมเสนอแนะว่า น่าจะอธิบายปัจจัย แต่ละตัวว่ามีแนวทางการใช้อย่างไร เช่น ด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้าน input ยังไม่ต่างกับโรงเรียนทั่วไป ยังไม่ได้บอก จุดเฉพาะว่าอะไรเป็นแนวทางของโรงเรียน ขนาดเล็ก จึงควรปรับรายละเอียดและ จัดกลุ่มให้ชัดเจน	ที่ประชุมมีมติ เป็นเอกฉันท์ 11 เสียง
3. แนวทางการจัดการศึกษา ด้านปัจจัยนำเข้า เพื่อนำ ไปสู่ประสิทธิผลของ โรงเรียนขนาดเล็ก เห็นด้วยหรือไม่	ในประเด็นที่เป็นปัจจัย ผู้วิจัยควรเขียน ให้มองเห็นขั้นตอนที่จะนำไปปฏิบัติได้ ในแต่ละปัจจัยควรให้รายละเอียด เพื่อเพิ่มแนวทางที่จะพัฒนาโรงเรียน ขนาดเล็ก	ที่ประชุมมีมติ เป็นเอกฉันท์ 11 เสียง
4. แนวทางการจัดการศึกษา ด้านกระบวนการ เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผล ของโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นด้วยหรือไม่	น่าจะจัดกลุ่มให้ง่ายขึ้น ส่วนข้อ 10 มีแผน กำกับและประเมินผลอย่างชัดเจน เป็นเรื่อง ที่ดีสำหรับโรงเรียนทุกๆ ไป แต่จะขัดแย้ง กับครูที่มีอยู่จำนวนน้อยคน และต้องมี ภารกิจ อีกใน ข้อที่ 5 โรงเรียนขนาดเล็ก จัดการศึกษาโดยยึดกรอบระเบียบข้อบังคับ ควรปรับให้เหมาะสมกับบริบท	ที่ประชุมมีมติ เป็นเอกฉันท์ 11 เสียง

จากตารางที่ 35 สรุปขั้นตอนการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเสียงส่วนใหญ่มีมติเป็นเอกฉันท์ เห็นด้วยกับประเด็นในการสนทนาตามแนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอ แต่ให้จัดกลุ่มและเพิ่มรายละเอียดของปัจจัยแต่ละด้านให้ชัดเจน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปแนวทางการจัดการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

1. แนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการ ดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก (GPRAOR)

1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

โรงเรียนควรส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนสร้างภาคีเครือข่ายในทุกด้าน และทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดพลังกลุ่มคนในการร่วมกันวางแผนแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก หรือโดยการจัดตั้งศูนย์เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก เรียกว่า “รวมคน รวมพลัง” (Gathering)

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า

รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างชัดเจน และต่อเนื่อง คือ ไม่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของระบบการเมือง เปิดโอกาสให้โรงเรียนขนาดเล็กมีอิสระในการจัดรูปแบบการจัดการศึกษา จัดหลักสูตรการเรียนรู้อันเป็นของตนเอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่สังกัด ทำหน้าที่ กำกับ ดูแล ประเมินผล และรัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุน งบประมาณ ปัจจัยพื้นฐาน อัตราค่าจ้างครู สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนจัดสวัสดิการต่างๆ ทั้งครู และนักเรียนอย่างเหมาะสมเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งรัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนความเป็นนิติบุคคลด้านการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างชัดเจน เรียกว่า “นโยบายส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยั่งยืน” (Policy)

1.3 ด้านกระบวนการ

โรงเรียนขนาดเล็กในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ควรร่วมกันจัดตั้งศูนย์เครือข่ายการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะ เพื่อจะได้ประสานความร่วมมือกันในทุกๆ ด้าน โดยมีระบบการควบคุม กำกับ นิเทศติดตามประเมินผล การประกันคุณภาพภายในของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กอย่างชัดเจน โรงเรียนในฐานะเป็นองค์การระบบเปิด ควรจัดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของชุมชน เป็นตลาดนัดวิชาการ ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพในชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ตามการศึกษาภาคบังคับทั้งในระบบหรือนอกระบบ โรงเรียนขนาดเล็กสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้หรือส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้แบบใหม่ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้ เช่น ภาคเข้าโรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงวิชาการ ภาคบ่ายจัดกระบวนการเรียนแบบส่งเสริมวิชาชีพ โรงเรียนสามารถกำหนดวันหยุดประจำสัปดาห์ หรือการหยุดประจำภาคเรียนได้ตามความเหมาะสม ซึ่งขณะเดียวกันการประเมินมาตรฐานการศึกษา ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ควรมีรูปแบบการประเมินมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะ ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ โรงเรียนขนาดเล็กและศูนย์เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กควรร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ดังนี้

- 1) ร่วมกันทบทวน (Review) คือ ร่วมกันศึกษาผลการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็กจากข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลเชิงประจักษ์ ทบทวนบริบท ศึกษาปัญหา อุปสรรค ปัจจัย โอกาส จุดอ่อน จุดแข็ง ของโรงเรียนขนาดเล็ก
- 2) ร่วมกันเสริมพลังบวก (Appreciative inquiry) คือ การร่วมเสริมสร้างพลังในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและชุมชน สร้างแรงจูงใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง ในการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
- 3) ร่วมกันสร้างโอกาส (Opportunity) คือ การสร้างโอกาสในทุกสถานการณ์ โดยไม่นำเอาวิกฤต และความขาดแคลน มาเป็นอุปสรรคในการทำงาน
- 4) ร่วมกันมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result) คือ ร่วมกันรับรู้ ยอมรับผลจากการดำเนินงาน เพราะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหารจัดการร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อวิจารณ์

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยมีข้อวิจารณ์ตามลำดับดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการศึกษาพบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า องค์ประกอบด้านความพึงพอใจในงานของครู เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.51) รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.50) และองค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.55) ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กมีสภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.44) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการได้แก่ ระบบย่อยการจัดการ: การนำ มีสภาพการบริหารที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.53) รองลงมาคือ ระบบย่อยโครงสร้าง ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.56) ระบบย่อยการจัดการ: การนำ ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.54) ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.53) และระบบย่อยจิตสังคม ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.58) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยเชิงระบบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดไปหามากได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}=2.60$, S.D.=0.89) สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ($\bar{X}=3.11$, S.D.=0.87) และสภาพแวดล้อมทางการเมือง ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.89)

ส่วนผลที่ได้จากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 3 ตัว ที่พยากรณ์ด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง ปัจจัยนำเข้า นักเรียน และระบบย่อยเทคโนโลยี โดยตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมกันพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยนำเข้า นักเรียน สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม ด้านผลสัมฤทธิ์นักเรียนได้มากที่สุด โดยมีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยมาตรฐาน (Bata weight) ที่ .480 รองลงมาคือ ระบบย่อยเทคโนโลยี มีค่า Bata ที่ .187 และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มีค่า Bata ที่ .123 ตามลำดับ

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู โดยตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมกันพยากรณ์ พบว่า ระบบย่อยจิตสังคม สามารถพยากรณ์ตัวแปรตามด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยนำเข้านักเรียน ระบบย่อยการนำ และระบบย่อยโครงสร้างตามลำดับ โดยมีค่า Bata ที่ .309, .155, .132, 126 ตามลำดับ

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม โดยตัวแปรแต่ละตัวที่ร่วมกันพยากรณ์ พบว่า ระบบย่อยการควบคุมสามารถพยากรณ์ตัวแปรตามด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวมมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยนำเข้านักเรียน โดยมีค่า Bata ที่ .209, .197 ตามลำดับ

ผลจากการศึกษาดังกล่าวแสดงว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเพื่อนครูให้ความร่วมมือกัน และนักเรียนให้ความร่วมมือในการทำงาน ความพึงพอใจของครูดังกล่าว จึงเกิดจากงานที่ครูปฏิบัตินั้นมีความท้าทายความคิด หรือสติปัญญา เพื่อนร่วมงานให้การสนับสนุน ครูได้รับสิ่งตอบแทนทั้งด้านเงินเดือน การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา และอาจเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง มีความปลอดภัยในงานสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vroom (1964 อ้างใน ดวงสมร กลิ่นเจริญ, 2545) ที่กล่าวถึงปัจจัยที่จะทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจในงานนั้น มี 6 ประการ คือ 1) งานที่ท้าทายความคิด หรือสติปัญญา 2) การให้สิ่งตอบแทนอย่างยุติธรรม 3) สภาพที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน 4) เพื่อนร่วมงานให้การสนับสนุน 5) บุคลิกภาพเหมาะสมกับงาน และ 6) ลักษณะการทำงานของบุคคล ดังนั้น ความพึงพอใจในการทำงานจึงเป็นความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีต่องานที่ทำของครู

ส่วนผลการศึกษาด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ต่างมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาของตนเองตามนโยบาย การปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) จึงได้จัดทำโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กขึ้น โดยมุ่งหวังให้โรงเรียน

ขนาดเล็กดังกล่าวมีการจัดการบริหารที่ดี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีคุณภาพ ซึ่งท้ายที่สุดก็จะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน โดยโครงการดังกล่าวมีกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยหน่วยงานทุกระดับในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกัน ประชาสัมพันธ์ทั้งทางตรงถึงกลุ่มเป้าหมาย และทางอ้อมโดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้สังคมได้รับรู้ โดยเฉพาะชุมชนที่มีโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในพื้นที่เกิดความตระหนักร่วมกันสนับสนุนเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนโรงเรียน นักเรียน บุคลากร รวมไปถึงครุภัณฑ์ที่จำเป็น ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ต้องจัดทำเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก การจัดทำแผนที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นำข้อมูล และสารสนเทศที่ได้จากการทำแผนที่ทางการศึกษา ซึ่งจะแสดงที่ตั้งของโรงเรียนเส้นทางคมนาคมแหล่งตัวป้อนที่เป็นทั้งนักเรียนและทรัพยากรบุคคลอื่น และนำไปสู่การวางแผนจัดสรรงบประมาณการศึกษา และปรับปรุงคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานำข้อมูลที่สำรวจได้ข้างต้นมาจัดทำเป็นเป้าหมายพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก แผนดังกล่าวมีทั้งแผนระยะยาวและระยะสั้นมีตัวบ่งชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอื่น ให้แก่สถานศึกษาขนาดเล็กอย่างเพียงพอต่อการจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอื่น อาจจัดสรรโดยใช้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากสถานศึกษาอื่น โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความขาดแคลนของสถานศึกษาขนาดเล็ก การจัดซื้อหนังสือแบบเรียนและแบบฝึกหัด ปัจจัยหลักที่สำคัญยิ่ง คือ หนังสือเรียนซึ่งเดิมจะได้รับแจกให้ยืมเรียน ต่อมาสำนักงบประมาณได้จัดสรรงบประมาณสำหรับหนังสือเรียนและแบบฝึกหัด เพิ่มในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะจัดซื้อหนังสือแบบเรียนและแบบฝึกหัดให้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 4, 5 ทุกคนใน 5 กลุ่มสาระหลัก คือ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคม และภาษาอังกฤษ ส่วนอีก 3 กลุ่มสาระจะซื้อร้อยละ 30 ของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การจัดทำหน่วยคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (Mobile unit) ในการจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนนั้น จำนวนนักเรียนจะต้องเป็นเกณฑ์ในการจัดสรร ดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กมักจะไม่ได้รับจัดสรรครุภัณฑ์ที่มีราคาสูงๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ จึงทำให้นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กไม่ค่อยมีโอกาสได้เรียนคอมพิวเตอร์ แนวคิดที่จะนำคอมพิวเตอร์เข้าไปในโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นลักษณะรถคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ ซึ่งเรียกว่า Mobile unit เพื่อให้บริการถึงที่ หรือรวมกันเป็นจุด การจัดทำสื่อ การเรียนการสอนและจัดหาหนังสือห้องสมุด สื่อการเรียนการสอนนับเป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นห้องสมุดยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนตามหลักสูตรใหม่ ซึ่งต้องการให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง งบประมาณเรื่องสื่อการเรียนการสอนและหนังสือห้องสมุดอยู่ในงบอุดหนุน ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กมีสื่อการเรียนการสอนและหนังสือห้องสมุดน้อย จึงมีการเพิ่มงบประมาณจัดสรรให้เป็นพื้นฐานโรงเรียนละ 10,000 บาท และเพิ่มเติมให้อีกตามจำนวนนักเรียน

การหมุนเวียนครู รูปแบบในการหมุนเวียนครู เช่น ครูในโรงเรียนที่เกินเกณฑ์มาสอนที่โรงเรียนขนาดเล็กเป็นรายสัปดาห์ ครูเพียงพอแต่วุฒิไม่ตรงให้สลับโรงเรียนกันสอน กรณีครูขาดแคลนให้จ้างครู 1 คน หมุนเวียนสอน 2-3 โรงเรียน จ้างครู 1 คน ปฏิบัติงานแทนครูแกนนำหรือครูต้นแบบแล้วให้ครูต้นแบบไปช่วยเหลือด้านวิชาการแก่โรงเรียนขนาดเล็ก ขอครูนักศึกษาฝึกสอนใช้วิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอน ใช้นักเรียนมัธยมปลายช่วยจัดกิจกรรม การพัฒนาครู มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะ ต้องมีการพัฒนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก การนิเทศติดตามผล เป็นกระบวนการแนะนำช่วยเหลือผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็กให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสามารถเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดอ่อนได้อย่างทันที่ว่าการซ่อมแซมอาคารสถานที่ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กจะได้รับการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างน้อย เพราะคิดที่เงื่อนไขเกณฑ์การจัดสรร ดังนั้น จึงมีงบประมาณ การซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้เป็นรายโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเพิ่มเติมระหว่างปีเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กอีก คือ การจัดหาคอมพิวเตอร์พร้อมเครื่องฉาย การจัดหารถบรรทุกขนาดเล็กเพื่อให้บริการในการจัดการศึกษาของเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา การสร้างโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบ การอบรม ICT แก่ครูโรงเรียนขนาดเล็ก โดยคัดเลือกให้เดินทางไปอบรมทั้งในและต่างประเทศ แล้วกลับมาดำเนินการเป็นวิทยากรฝึกอบรมให้แก่ครูในโรงเรียนขนาดเล็กเครือข่ายในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาต่อไปตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวมาใช้งบประมาณดำเนินการทั้งสิ้น 887.9 ล้านบาท แต่การดำเนินดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548ก)

ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับมากนั้น โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จัดการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน ผลที่ได้จากการจัดการศึกษาตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา และปฏิรูปโรงเรียนขนาดเล็ก จึงทำให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังที่ เทือน ทองแก้ว (2540) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนขึ้นอยู่กับความถนัดของนักเรียน การสอนและบรรยากาศในชั้นเรียน

สภาพแวดล้อม การออกแบบหลักสูตร การจัดองค์การของโรงเรียน และนโยบายส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สินธุเวชชัย (2541) สรุปได้ว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านบุคลิกภาพและด้านสังคมพร้อมกัน ส่วนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคุณภาพในแง่ที่เป็นผู้พัฒนาคนให้มีความสามารถในการจัดการ พัฒนาสังคมให้มีเจตคติ คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และร่วมพัฒนาสังคม ผลการศึกษาครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิติชาย ต้นปิติ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย ความสามารถในการบูรณาการ และความสามารถในการรักษาแบบแผนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมนึก พูนสิน (2548) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กของอำเภอบางแพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า การบริหารงานโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไปและการบริหารวิชาการ ส่วนการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เอื้อใจ (2549) ที่ศึกษาเรื่อง มโนทัศน์ของครู นักเรียน และผู้แทนชุมชนต่อโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภองครักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก พบว่า มโนทัศน์ของครูต่อโรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภองครักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครนายก โดยรวมอยู่ในระดับความเป็นจริงค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านคุณลักษณะของครูและด้านคุณลักษณะของนักเรียน อยู่ในระดับความเป็นจริงค่อนข้างมาก ส่วนด้านสภาพทั่วไปอยู่ในระดับความเป็นจริงปานกลาง และสอดคล้องกับ พิเศษภู แสงสุพิน (2553) ที่ศึกษาเรื่อง สมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า ผลการศึกษาพบว่า

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 3 มีสมรรถนะ โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับดังนี้ (1) สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (2) การทำงานเป็นทีม (3) การบริการที่ดี และ (4) การพัฒนาตนเอง

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็กมีสภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.44) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ มีสภาพการบริหารที่ตรงกับสภาพจริงมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.53) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยโครงสร้าง ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.56) ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.54) ปัจจัยเชิงระบบด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.53) และปัจจัยเชิงระบบด้าน

ระบบย่อยจิตสังคม ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.58) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยเชิงระบบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดไปหามากได้แก่ ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}=2.60$, S.D.=0.89) สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ($\bar{X}=3.11$, S.D.=0.87) และปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.89) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการมากที่สุด เนื่องจากการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการท่ามกลางความขาดแคลนปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และเศรษฐกิจที่มีอย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจตนา เมืองมูล (2551) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า 1) องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และแนวปฏิบัติในแต่ละองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก มี 6 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ (1) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา (2) การจัดองค์การ (3) การบริหารงานวิชาการ (4) การบริหารงบประมาณ (5) การบริหารงานบุคคล และ (6) การบริหารทั่วไป และสอดคล้องกับ เสาวณี ศรีพุทธรัตน์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยองค์การที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ไปใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพปัจจัยองค์การในด้านโครงสร้าง ภาระงาน คน และเทคโนโลยี ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และภาพรวม มีสภาพปัจจัยองค์การอยู่ในระดับมาก และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบโรงเรียนทั้งสามขนาด พบว่าปัจจัยองค์การด้านเทคโนโลยีมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และภาพรวม มีระดับความมีประสิทธิภาพในระดับมาก สอดคล้องกับ Scheerens (2000) ที่วิเคราะห์ตัวแบบประสิทธิผลของโรงเรียนไว้ว่า ปัจจัยประสิทธิผลของโรงเรียนสามารถพิจารณาได้จากคุณลักษณะ 5 ประการของโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้แก่ (1) ความเป็นผู้นำทางการศึกษาที่เข้มแข็ง (2) ความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง (3) การเรียนการสอนที่เน้นทักษะพื้นฐาน (4) บรรยากาศที่เป็นระเบียบและปลอดภัย และ (5) มีการประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนอยู่เสมอ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sammons; Hillman; and Mortimore (1995) ได้วิเคราะห์ตัวชี้วัดคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่า มีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 11 องค์ประกอบได้แก่ (1) ภาวะผู้นำ (2) การมีวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วม (3) สภาพแวดล้อมที่ในการเรียนรู้ (4) การรวมพลังในการเรียนการสอน (5) การสอนที่มีความหมาย (6) ความคาดหวังสูง (7) มีการเสริมแรง (8) การติดตามความก้าวหน้า (9) ระเบียบวินัย

และความรับผิดชอบของนักเรียน (10) การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านกับโรงเรียน และ (11) องค์การแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Caldwell and Spinks (1990) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ประเมินความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของโรงเรียน ด้านปัจจัยและกระบวนการไว้ว่า ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย (1) การแบ่งสรรหน้าที่และทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ (2) การจัดสรรทรัพยากรได้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษา (3) การตอบสนองและสนับสนุนความต้องการของครู (4) ความใส่ใจต่อการพัฒนาในวิชาชีพครู (5) การกระตุ้นคณะครูให้มีการพัฒนาวิชาชีพและใช้ครูที่มีทักษะ (6) มีความตระหนักถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในโรงเรียนในระดับสูง (7) การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษา ชุมชนครู และนักเรียน (8) มีตัวแบบการบริหารที่ยืดหยุ่น (9) มีความพยายามที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (10) จัดให้มีข้อมูลย้อนกลับสำหรับครูในระดับสูง และ (11) มีการตรวจสอบแผนงานอย่างต่อเนื่อง และวัดความก้าวหน้าตามจุดมุ่งหมาย

2. ผลการศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก

จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยเชิงระบบส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้ง 3 ด้าน คือ ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ ทั้ง 3 ปัจจัย มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับมาก โดยปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงปานกลาง โดยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบด้านปัจจัยนำเข้า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงมาก โดยปัจจัยนำเข้าด้านนโยบายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมา คือ หลักสูตร ครู นักเรียน งบประมาณ ผู้บริหาร และวัสดุ อุปกรณ์ ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงระบบด้านกระบวนการ ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับปานกลางถึงมาก โดยระบบย่อยการควบคุมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมา คือ ระบบย่อยด้านจิตสังคม ระบบย่อยการวางแผน ระบบย่อยการจัดองค์การ ระบบย่อยเป้าหมาย ระบบย่อยเทคโนโลยี ระบบย่อยการนำ และระบบย่อยโครงสร้าง ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กได้แก่ ปัจจัยนำเข้า และ กระบวนการ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 3 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวมของโรงเรียน

สาเหตุที่ผลการศึกษาคือเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนเป็นองค์การหนึ่งที่กำลังดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เป็นองค์การที่มีชีวิต ดังที่ Hoy and Miskel (2001) ได้ให้ทัศนะว่า โรงเรียนเป็นระบบทางสังคม (The school as a social system) ซึ่งเป็นระบบเปิด ระบบของโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (inputs) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformation process) และปัจจัยป้อนออก (outputs) โดยมีข้อมูลย้อนกลับจากภายนอกเป็นตัวคอยติดตามกำกับพฤติกรรมองค์การ ปัจจัยนำเข้าก็จะประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายนอกโรงเรียน มนุษย์และทรัพยากรต่างๆ พันธกิจ และนโยบายของคณะกรรมการ วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยๆ 4 ระบบได้แก่ 1) ระบบด้านโครงสร้าง ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบราชการ 2) ระบบด้านวัฒนธรรม 3) ระบบด้านบุคคล ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน และการจูงใจ 4) ระบบด้านการเมือง ทั้ง 4 ระบบย่อยนี้จะส่งผลซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ตลอดจนการเรียนการสอน ซึ่งมีผลต่อปัจจัยป้อนออกอันได้แก่ สัมฤทธิ์ผล ความพึงพอใจในงาน การขาดงาน อัตราการออกกลางคัน และคุณภาพโดยรวม

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงสมร กลิ่นเจริญ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา พบว่า บรรยากาศโรงเรียน ความคิดสร้างสรรค์ พฤติกรรมการบริหาร ความพึงพอใจในการทำงานของครู มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาและตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา คือ พฤติกรรมการบริหาร และความคิดสร้างสรรค์ โดยสามารถทำนายประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ได้ 62 เปอร์เซ็นต์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิติชาย ต้นปิติ (2547) ที่ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรได้แก่ ระบบย่อยการจัดการ (การควบคุม) ระบบการจัดการ (การนำ) ระบบย่อยเทคโนโลยี ระบบย่อยการจัดการ (การจัดองค์การ) การจัดทำหลักสูตร ความร่วมมือจากชุมชน ความสามารถของนักเรียน ระบบย่อยโครงสร้าง ความพอเพียงของวัสดุ ระบบย่อยจิตสังคม ความสามารถของผู้บริหาร และระบบย่อยเป้าหมาย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน:

การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ พบว่า ปัจจัยทางการบริหารมีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) อิทธิพลทางตรง 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์การ ปัจจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) อิทธิพล ทางอ้อมมี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์การที่ส่งผ่านปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้กับ ปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผ่านปัจจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กับปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งผ่านปัจจัยการจัด กระบวนการเรียนรู้ และ 3) อิทธิพลรวม 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยสมรรถนะขององค์การ ปัจจัยการจัด กระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยบรรยากาศของโรงเรียน และปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ จินตนา เสนาคำ (2551) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การสอนของครูใน โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครพบว่า ตัวแปรที่มี อิทธิพลในรูปแบบที่เป็นสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพ การสอนของครูใน โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ การใช้สื่อการสอน และบรรยากาศในชั้นเรียน ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมได้แก่ ความพึงพอใจการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การเตรียมการสอน และเจตคติ ต่อวิชาชีพครู ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมอย่างเดียวได้แก่ ประสิทธิภาพในการสอน ภาระงาน ของครู และบุคลิกภาพของครู โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพ การสอนของครูใน โรงเรียนขนาดเล็กได้ประมาณ 48.4%

3. แนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการศึกษาที่พบว่า แนวทางในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของ โรงเรียน ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ควรหาปัจจัยสนับสนุนทั้งด้าน สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยกระบวนการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน การส่งเสริมการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ส่งเสริมครูให้พัฒนาตนเอง และมีนโยบายโรงเรียน ขนาดเล็กที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ เหมาะกับบริบทของ โรงเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิผลของ โรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้น พื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก และ 33 องค์ประกอบย่อย ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 คือ ส่วนประกอบที่สำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย แกนนำ/ผู้นำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย บทบาทหน้าที่/ภาระหน้าที่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน องค์ประกอบหลักที่ 2 คือ ขอบข่ายและภารกิจ ด้านวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การจัดหา และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การศึกษาการนิเทศการศึกษา และการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบหลักที่ 3 คือ กระบวนการปฏิบัติงานของเครือข่าย ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และปัญหา การระบุจุดหมาย หรือเป้าหมาย การจัดทำแผนกลยุทธ์ การประเมินผล และการรายงานผล องค์ประกอบหลักที่ 4 คือ คุณลักษณะที่ดีของแกนนำ ประกอบด้วย มีบุคลิกภาพ กระตือรือร้นในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความรับผิดชอบ และมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ องค์ประกอบหลักที่ 5 คือ เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปราย การระดมสมอง การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการและการปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมนึก พูนสิน (2548) ได้ศึกษา การบริหาร โรงเรียนขนาดเล็กของอำเภอบางแพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็กของอำเภอบางแพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 เสนอแนวทางให้ผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กเป็นผู้นำ เสริมกำลังใจ ให้บุคลากรใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ระดับทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ทดแทนอัตราค่าจ้างครูที่ขาดแคลน และบริหารจัดการด้านวิชาการในรูปแบบที่สอดคล้องกับด้านปัจจัยของโรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของเกรียงศักดิ์ เอื้อใจ (2549) ศึกษาเรื่อง มโนทัศน์ของครู นักเรียน และผู้แทนชุมชนต่อ โรงเรียนขนาดเล็ก ในอำเภอองครักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก พบว่า แนวทางในการพัฒนาโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการและ การบริหารจัดการบุคลากร ต้องพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็มความรู้ความสามารถ จัดภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมอาคารเรียน มีการใช้วิทยากรภายนอก มีสื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ และมีงบประมาณเพิ่มเติมนอกเหนือจากงบประมาณปกติ ซึ่งแนวทางดังกล่าว มีสาเหตุมาจากข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับงบประมาณจำกัด ทำให้มีปัจจัยในการบริหารงานที่จำกัด ดังผลการวิจัยของ พิธาน พันทอง (2548) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

- 1) ด้านโครงสร้าง พบว่า ปัญหางบประมาณและงบประมาณไม่เพียงพอ ความต้องการมากที่สุด รองลงมาคือ บุคลากรไม่ครบตามโครงสร้าง และการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลคุณภาพการศึกษา ยังไม่ชัดเจน ตามลำดับ
- 2) ด้านคน พบว่า การกำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรครูและบุคลากรให้โรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้ครูไม่ครบชั้น และวุฒิการศึกษาไม่ตรงตามวิชาที่สอนเป็นปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ครูทำงานสนับสนุนการสอนมากกว่าด้านการเรียนการสอนและครูขาดความชำนาญ เฉพาะสาขา ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เช่น การพิจารณาความดีความชอบ
- 3) ด้านเทคโนโลยี พบว่า ขาดแคลนด้านสื่อเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การสอน รวมทั้งคู่สายโทรศัพท์ สื่อ CAI เป็นปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณทำให้โรงเรียนต้องจัดหางบประมาณ จัดซื้อเองและซ่อมบำรุงเอง และบุคลากรและผู้ปกครองขาดความรู้เรื่องด้าน ICT และด้านคอมพิวเตอร์ทั้งการผลิตและการใช้ตามลำดับ
- 4) ด้านงาน พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไม่ต่อเนื่องและใช้การคัดลอกหลักสูตรกันมาจากที่อื่น เป็นปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ยังขาดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรและการบริหารงานวิชาการยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควรส่วนใหญ่คุณภาพต่ำ เพราะขาดงบประมาณ ขาดการนิเทศ และสื่อการสอนที่จำเป็นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนขนาดเล็กจึงต้องการแนวทาง ในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการทั้งด้านปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยป้อนเข้า และกระบวนการที่ชัดเจน เพียงพอ เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยและหาแนวทางของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 390 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ และสุ่มแบบง่าย ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดอดยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการศึกษาพบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.46) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า องค์ประกอบด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.51) รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.50) และ องค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.55) ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก มีสภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.44) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ มีสภาพการบริหารที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าตรงกับสภาพจริงมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.53) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยโครงสร้าง ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.56) ปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยการจัดการ: การนำ ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.54) ปัจจัยเชิงระบบด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.53) และปัจจัยเชิงระบบด้านระบบย่อยจิตสังคม ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.58) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยเชิงระบบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดไปหามากได้แก่ ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}=2.60$, S.D.=0.89) สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ($\bar{X}=3.11$, S.D.=0.87) และปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.89)

2. ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อยถึงมาก กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.158-0.736 มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.158-0.488 โดยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด (.488) รองลงมาได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี (.457) สภาพแวดล้อมทางการเมือง (.444) สภาพแวดล้อมทางสังคม (.393) และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (.376) ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงระบบด้านปัจจัยนำเข้า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.241-0.717 โดยปัจจัยนำเข้าด้านนโยบายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด (.717) รองลงมา คือ หลักสูตร (.695) ครู (.686) นักเรียน (.661) งบประมาณ (.659) ผู้บริหาร (.633) และวัสดุ อุปกรณ์ (.570) ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงระบบด้านกระบวนการ ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับปานกลางถึงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.393-0.741 โดยระบบย่อยการควบคุมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด (.741) รองลงมา คือ ระบบย่อยด้านจิตสังคม (.738) ระบบย่อยการวางแผน (.736) ระบบย่อยการจัดองค์การ (.734) ระบบย่อยเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับระบบย่อยเทคโนโลยี (.679) ตามด้วยระบบย่อยการนำ (.625) และระบบย่อยโครงสร้าง (.624) ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยเชิงระบบส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 3 ด้าน คือ ปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ ทั้ง 3 ปัจจัยต่างมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับมาก โดยปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงปานกลาง โดยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบด้านปัจจัยนำเข้า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับน้อยถึงมาก โดยปัจจัยนำเข้าด้านนโยบายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมา คือ หลักสูตร ครู นักเรียน งบประมาณ ผู้บริหาร และวัสดุ อุปกรณ์ ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงระบบด้านกระบวนการ ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับปานกลางถึงมาก โดยระบบย่อยการควบคุมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมา คือ ระบบย่อยด้านจิตสังคม ระบบย่อยการวางแผน ระบบย่อยการจัดองค์การ ระบบย่อยเป้าหมาย ระบบย่อยเทคโนโลยี ระบบย่อยการนำ และระบบย่อยโครงสร้าง ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กได้แก่ ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ ซึ่งสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 3 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และการรับรู้ประสิทธิผลโดยรวมของโรงเรียน

3. แนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ดังนี้

3.1 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) โรงเรียนควรจัดหาสื่อ เทคโนโลยีการศึกษา โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย
- 2) การนำสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาไปใช้ต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับบทเรียน และผู้เรียน
- 3) ควรใช้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการบำรุงรักษา
- 4) ผู้ปกครองควรสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนขอความร่วมมือ
- 5) ชุมชนควรบริจาคทุนทรัพย์ เสียสละแรงงาน
- 6) บุคลากรในชุมชนควรเป็นวิทยากรภายนอก หรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 7) ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ท้าทายและกระตุ้นความสนใจเด็ก
- 8) โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ให้น่าอยู่และสวยงาม
- 9) ครูจัดบรรยากาศในชั้นดีและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับเด็ก
- 10) ครูเอาใจใส่เด็กและสร้างแรงจูงใจเด็ก
- 11) ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดค้นคว้า และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- 12) โรงเรียนจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เด็ก และแนะนำแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและน่าสนใจในชุมชนให้แก่เด็ก
- 13) ครูใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้เด็กได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณและคิดอย่างเป็นระบบ โดยสอนสอดแทรกทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 14) ฝึกให้เด็กคิดคำนวณเป็น โดยสามารถสอนสอดแทรกทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 15) ฝึกให้เด็กแก้ไขปัญหาเอง โดยการสอนให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การสอนแบบโครงงาน
- 16) โรงเรียนกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียน และมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน
- 17) ครูใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และใช้การเสริมแรงแก่เด็กเมื่อทำความดี

18) โรงเรียนขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชนช่วยฝึกฝน ชี้นะ ชัดเกล้า บ่มเพาะ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

19) ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม กับสภาพความต้องการของเด็ก และการรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล

20) เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกและได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

3.2 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลด้านความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของครู ควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) ควรยกย่อง เชิดชูและให้เกียรติ
- 2) ควรให้ความสำคัญในการพิจารณาความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ
- 3) ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาชีพ การเลื่อนวิทยฐานะ และ การศึกษาเพิ่มเติม
- 4) ควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก จะทำให้การบริหารการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- 5) ให้การสนับสนุนครูทั้งด้านงานในหน้าที่ และการเลื่อนวิทยฐานะ
- 6) ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาตนเอง เช่น การไปศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม

3.3 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลด้านการรับรู้ประสิทธิผล โรงเรียนโดยรวม ควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) นโยบายทางการศึกษา ควรเปิดกว้าง สามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทของ โรงเรียนขนาดเล็กในแต่ละพื้นที่
- 2) ควรมีนโยบายพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการตนเองได้
- 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีแผนกำกับ ติดตามผล ประเมินผลอย่างชัดเจน
- 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีส่วนร่วม ติดตาม ดูแล โรงเรียนขนาดเล็ก อย่างต่อเนื่อง

5) ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ควรมีภาวะผู้นำ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถทั้งทางด้านการบริหารจัดการ และงานด้านวิชาการ เป็นที่ยอมรับของครู ปกครอง และชุมชน

6) ควรบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (SPBB) ยึดหลักการมีส่วนร่วม และมีแผนปฏิบัติการในการบริหารงบประมาณ

7) กำกับถึงประโยชน์ของนักเรียนที่ควรจะได้รับ

8) โรงเรียนควรมีการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา

9) บ้าน วัด โรงเรียนควรร่วมกันปลูกฝัง บ่มเพาะนิสัยความมีระเบียบวินัยแก่เด็ก

10) จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

11) การจัดโครงสร้างการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กไม่ควรไม่ซับซ้อน และยืดหยุ่นได้

12) ครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

13) ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม กับสภาพความต้องการของเด็กและ การรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล

14) เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกและได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

15) ควรใช้หลักการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศจากโรงเรียนสู่ชุมชน

16) โรงเรียนควรขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วน หรือมีเครือข่ายทางการศึกษา

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ หาปัจจัยสนับสนุนทั้งด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และมีกระบวนการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งเสริมการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ส่งเสริมครูให้พัฒนาตนเอง และมีนโยบายโรงเรียนขนาดเล็กที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ เหมาะกับบริบทของโรงเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อ 2 โดยปัจจัยเชิงระบบด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ ทั้ง 3 ปัจจัย มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับมาก

ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 3 ตัวเท่านั้น ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง (POL) ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU) และระบบย่อย เทคโนโลยี (TEC)

ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 4 ตัวเท่านั้น ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า นักเรียน (STU) ระบบย่อยโครงสร้าง (SUBS) ระบบย่อยจิตสังคม (SUBM) และระบบย่อยการนำ (SUBML)

ปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 2 ตัวเท่านั้น ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้านักเรียน (STU) และระบบย่อย การควบคุม (SUBMC)

ผลการทดสอบสมมติฐานสรุปได้ว่า มีปัจจัยเชิงระบบที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 ปัจจัย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อ 2 ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก จะประสบความสำเร็จได้ กระทรวงศึกษาธิการ ควรให้งบประมาณสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ และรัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้งบประมาณในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ

1.2 กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการตนเองได้ หรือให้โรงเรียนขนาดเล็กเป็นนิติบุคคลที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้ ตามบทบาทและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้

1.3 สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ควรปรับเกณฑ์และวิธีการประเมินภายนอก ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก

2. ข้อเสนอแนะระดับสถานศึกษา

2.1 สถานศึกษาควรศึกษาปัจจัย และองค์ประกอบของประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก โดยละเอียดและวางแผนในการนำความรู้ในเรื่องการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กลงสู่การปฏิบัติ โดยอาจคิดค้นนวัตกรรมทางการจัดการศึกษา การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมคุณภาพการดำเนินชีวิตและคุณภาพของครูไปสู่การปฏิบัติ และสถานศึกษา ควรให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยการประชุม สัมมนา หรือจัดทำเอกสารเผยแพร่

2.2 สถานศึกษาควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้วิธีประชุม หรือประชาสัมพันธ์ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ทราบอย่างต่อเนื่อง

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ไปพัฒนาใช้ให้เหมาะสมบริบทการจัดการศึกษาโรงเรียนของตน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้แนวทางจากการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทาง เพื่อการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

3. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.1 แนวทางการในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่นำเสนอ จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงแนวทางกว้างๆ เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับระบบของการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนั้น สถานศึกษาที่จะนำแนวทางไปใช้สามารถปรับหรือเพิ่มแนวทางให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้นๆ ได้

3.2 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้ได้ผล ผู้บริหารสถานศึกษา ควรใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการมากกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ดังนั้น จึงควรหาแนวทาง หรือกลยุทธ์ในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อจัดหาสื่อ และเทคโนโลยีการศึกษาไปใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับครู และผู้เรียน

3.3 จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยเชิงระบบในด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ ล้วนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก และผู้บริหารการศึกษา จึงควรสนับสนุนปัจจัยทางการศึกษา แก่โรงเรียนขนาดเล็กให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของโรงเรียน และมีโครงการ หรืองบประมาณสนับสนุนพิเศษเพื่อช่วยเหลือ โรงเรียนขนาดเล็ก ให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 แนวทางในการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิผลนั้น ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ นโยบาย การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน และกำกับติดตาม ประเมินผล เพื่อช่วยให้โรงเรียนขนาดเล็กคงอยู่กับชุมชนอย่างมีคุณภาพ

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 4 ภูมิภาคของประเทศไทย

4.2 ควรมีการวิจัย เรื่อง ตัวบ่งชี้ในความสำเร็จในแต่ละด้านของการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กมลวรรณ รอดจ่าย. 2552. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา ชูเวช. 2546. ผลการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนรวมชั้น

สังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจน์ เรืองมนตรี. 2547. องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารและการจัด

การศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปฏิรูปการศึกษา: กรณีศึกษาเขตพื้นที่

การศึกษามหาสารคาม. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เกียรติกดิ์ เอื้อใจ. 2549. มโนทัศน์ของครู นักเรียน และผู้แทนชุมชนต่อโรงเรียนขนาดเล็กใน

อำเภอองครักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. สารนิพนธ์การศึกษา

มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ. 2542. การปฏิรูประบบ

บริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซเว่น พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.

คณะรัฐมนตรี. 2549. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ แถลงต่อ

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2549. (เอกสารประกอบการประชุมของคณะรัฐมนตรี)

จันทร์ธานี สงวนนาม. 2545. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร:

บริษัท นู๊ค พอยท์ จำกัด.

จินตนา เสนาคำ. 2551. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียน

ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต

สาขาการวิจัยการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เจตนา เมืองมูล. 2551. รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต สาขาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย.

ญาณิศา บุญจิตร. 2552. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุสิต สาขาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัช กรุดมณี. 2552. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ที่บริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุสิต สาขาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงสมร กลิ่นเจริญ. 2545. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน อาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต สาขาการบริหารการศึกษา, สถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ถวิล มาตรฐาน. 2544. การปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ School-Based Management: SBM. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.

ทองอินทร์ วงศ์โสธร. 2547. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. 2549. ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รัตนไทร.

เทียน ทองแก้ว. 2540. ปัจจัยที่ช่วยนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี. สารพัฒนาหลักสูตร. 16 (129): 77-83.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2545. กระบวนการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้: การประเมินและ การประกัน. กรุงเทพมหานคร: วีทีซี คอมมิวนิเคชั่น.

- บุญเรือง ศรีเหรียญ. 2542. การศึกษาองค์ประกอบทางการศึกษาที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้ และ ประสิทธิภาพของโรงเรียนโดยใช้รูปแบบระดับชั้นลดหลั่นสอดแทรกเชิงเส้น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประคอง วรรณสุต. 2538. สถิติการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. 2545. หลักการจัดการศึกษา: ชุดฝึกอบรมครู ประมวลสาระ. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ปิติชาย ต้นปิติ. 2547. การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว. 2553. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อควมมีประสิทธิผลของโรงเรียน เรียนร่วมจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. 2546. รวมกฎหมายการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- พรชัย โพธิ์กันโย. 2553. จุดเน้นคุณภาพผู้เรียน จุดเปลี่ยนการปฏิรูปการศึกษาไทย (Online). www.sobdai.com/component/content/article/53-update-educational-dynamics/461-2010-10-23-14-04-52.html, 20 มีนาคม 2553.
- พิชาน พันธ์ทอง. 2548. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิมพ์อร สดเอี่ยม. 2547. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารวิชาการของสาขาวิชาในระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิศิษฐ์ แสงสุพิน. 2553. สมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิสนุ พองศรี. 2550. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพอเพอร์ตี จำกัด.

ภารดี อนันต์นาวิ. 2545. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิคชั่นส์.

วิโรจน์ สารรัตนะ. 2546. การบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทิพย์วิสุทธ.

_____. 2548. ผู้บริหารโรงเรียน: สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิผล. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธ.

ศิริกุล นามศิริ. 2552. การพัฒนางานวิชาการด้วยหลักการบูรณาการในโรงเรียนขนาดเล็ก: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศิริพงษ์ เสภาขณ, พันตำรวจโท. 2547. หลักการบริหารการศึกษา: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุ๊ค พอยท์ จำกัด.

สมนึก พูนสิน. 2548. การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กของอำเภอบางแพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. 2548. หลักการจัดการศึกษายุคใหม่. กรุงเทพมหานคร. (เอกสารเผยแพร่)

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. 2551. ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน: การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรศษุฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547. คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. 2548ก. การจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก. (เอกสารเผยแพร่).

_____. 2548ข. รายงานการประเมินผลโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. (เอกสารเผยแพร่)

_____. 2549. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. 2549ก. รายงานการประเมินโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. 2549ข. การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผลไปปรับปรุงคุณภาพกระบวนการเรียนการสอน (Online). www.bet.obec.go.th/gat_sat/Chaub.pdf, 1 กันยายน 2549.

_____. 2551. ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.**
(เอกสารเผยแพร่)

_____. 2553. **นวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. 2554. **แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี เรียนดี อย่างเป็นคุณภาพ.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.**
กรุงเทพมหานคร: สกยบุรีกส์.

_____. 2545. **รายงานการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในวาระครบรอบ 3 ปี**
ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 8 ทรัพยากรและ
การลงทุนเพื่อการศึกษา (Online). www.onec.go.th/publication/46021/full46021.pdf,
6 ธันวาคม 2549.

สำนักนายกรัฐมนตรี. 2549. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10.**
(เอกสารเผยแพร่).

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544. **รายงานการปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน.** กรุงเทพมหานคร:
บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). 2554.
คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม. (อัครา).

สุทธิพงษ์ ชงศ์กมล. 2543. **การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่ใช้ภาษา**
อังกฤษเป็นสื่อการสอน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุวัฒน์ วิวัฒน์นันท์. 2548. ปัจจัยเชิงพุทธระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา
ของรัฐในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. 2549. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุวิมล ศิริกานันท์. 2548. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณี ศรีพุทธรัตน์. 2547. ปัจจัยองค์การที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา
ขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อากม อึ้งพวง. 2551. ข้อเสนอเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
(มอดินแดง). วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Bamhart, L. K. A. 2001. The hazard of being classified of small rural and wealth: Two cases
studies (Texas). Doctoral Dissertation, The University of Texas. **Dissertation
Abstracts International.** 46: 2863A.
- Barnard, C. I. 1938. **The Functions of the Executive.** Cambridge: Harvard University Press.
- Best, J. W. 1977. **Research in Education.** Englewood cliff, New Jersey: Prentice-Hall.
- Bieconbaum, N. W. 2001. **Strategies used by small school districts to reduce special
Education encroachment on the general education budget.** Doctoral Dissertation
University of Laverne.

- Bossert, S. 1988. "School Effect". in Norman Boyan (ed). **Handbook of Research on Educational Administration**. New York: Longman.
- Caldwell, B. J. and J. M. Sprinks. 1990. **The Self-managing School**. London: Taylor and Francis (Printers) Ltd.
- Campbell, J. P. 1977. On the Nature of Organizational Effectiveness. **New Perspective on Organizational Effectiveness**. Edited by Paul S. Goodman and John M. Pennings and Associated. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cameron, K. S. and D. A. Whetton. 1982. **Organizational Effectiveness: A Comparison of Multiple Models**. Academic Press.
- Cheng, Y. C. 1996. The theory and characteristics of school-based management. **International journal of education management**. 7 (6): 6-17.
- Chrispeels, J. and H. Ann. 1990. **A Study of Factor Contributing to Achieving and Sustaining School Effective in Elementary School**. Retrieved January 24, 2007, from DAI 51/07A.
- Dunham, R. B. and J. L. Pierce. 1989. **Management**. Glenview, IL. Scott: Forman.
- Gibson, J. L. 2000. **Organizations: Behavior Structure Process**. International 10th ed. New York: McGraw-Hill, Inc.
- Griffin, R. M. 2000. **Case Study of the implementation of a small school in an urban high school**. Doctoral Dissertation University of Roosevelt University.
- Griffiths, D. E. 1988. Administrative Theory. **Handbook of Research on Educational Administration**. Edited by Norman J. Boyan. p.27-51.

Hanson, E. M. 1996. **Educational Administration Behavior**. A Simon & Schuster Company.

Herzberg, L. 1959. **Social Learning Theory**. New Jersey: Prentice-Hill.

Hoy, W. K. and C. G. Miskel. 2001. **Educational Administration: Theory, Research, and Practices**. 6th ed. New York: McGraw-Hill.

_____. 2005. **Educational Administration: Theory, Research, and Practice**. 7th ed. New York: McGraw-Hill.

Hrincu, M. E. 1992. **The concept of organizational effectiveness**. Doctoral dissertation, Development of Educational Administration Graduate School, University of Toronto.

Kast, F. E. and Rosenzweig. 1985. **Organization and Management: A System and Contingency Approach**. 4th ed. New York: McGraw-Hill Book.

Katz, D. and R. L. Kahn. 1966. **The Social Psychology of Organizations**. New York: John Wiley.

Kimbrough, R. B. and M. Y. Nunnery. 1988. **Educational Administration: An Introduction**. New York: Collier Macmillan.

Lunenburg, F. C. and A. C. Omstein. 1996. **Educational Administration: Concepts and practices**. 2nd ed. California: Wadsworth Publishing Company.

_____. 2000. **Educational Administration: Concepts and Practice**. 3rd ed. Belmont: Wadsworth.

Mott, P. E. 1997. **The Characteristic of Efficient Organization**. New York: Harper & Row.

Nahavandi, A. and A. R. Malekzadeh. 1999. **Organizational Behavior: The Person-organization fit**. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Owens, R. G. 1998. **Organizational Behavior in Education**. 5th ed. Boston: Allyn and Bacon.

_____. 2001. **Organizational Behavior in Education: Instructional Leadership and School Reform**. 7th ed. Boston: Allyn & Bacon.

_____ and C. R. Steinboff. 1976. *Administering Change in School*. n.p.: Prentice Hall.

Parsons, T. 1977. **The Evolution of Societies**. n.p.: Prentice-Hall.

_____ and G. M. Platt. 1973. **The American University**. Cambridge: Harvard University Press.

Pennings, J. M. and P. S. Goodman. 1977. *Toward a Workable Framework*. **New Perspective on Organizational Effectiveness**. San Francisco: Jossey-Bass

Pollack, S., J. H. Chrispeels and D. Watson. 1987. **A description of Factors and Implementation Strategies Used by Schools in Becoming Effective for all Student**. Paper present at the annual meeting of American Educational Research Association, Washington, D.C.

Reid, K., H. David and H. Peter. 1988. **Towards the Effective School**. Oxford: Basic Blackwell.

Sammons, P., J. Hillman and P. Mortimore. 1995. **Key Characteristics of Effective Schools: a Review of School Effectiveness Research**. London: OFSTED.

Scheerens, J. 2000. **Improving School Effectiveness**. Paris: UNESCO.

Scott, M. M. 1957. **Every Employer a Manager : more Meaningful Work Through Job Environment**. New York: McGraw-Hill Book Company.

Scott, W. R. 1987. **Organizations: Rational, Natural and Open Systems**. 2nd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Sergiovanni, T. J. 1999. **Educational Governance and Administration**. 4th ed. Boston: Allyn & Bacon.

Steers, M. R. 1977. **Organizational Effectiveness: A Behavioral View**. Santa Monica: Goodyear Publishing Company.

_____. 1975. Problem in the Measurement of organizational Effectiveness. **Administrative Science Quarterly**. 20(4): 546-558.

Vroom, J. R. 1964. Victor H. **Work and Motivation**. New York: John Wiley and Sons.

Woods, D. and S. Orlik. 1994. **School Review and Inspection**. London: Biddles Ltd. Guildford and King's Lynn.

Yamane, Taro. 1960. **Statistics; An Introductory Analysis**. New York: Harper and Row.

Zammuto, R. F. 1982. **Assessing Organizational Effectiveness: Systems Change, Adaption and Strategy**. Albany: State University of New York Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุภูมิ เฉลยทรัพย์
ผู้อำนวยการสำนักสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ
รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. ดร.ณรงค์ศักดิ์ บุญมาลิก
เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
4. ดร.สมศักดิ์ คลประสิทธิ์
รองเลขาธิการคุรุสภา
5. ดร.ปิติชาย ต้นปิติ
ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการ
6. ดร.ดิเรก พรสีมา
ประธานคณะกรรมการคุรุสภา
7. ดร.พินิจ หนูเกตุ
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพฯ เขต 2
8. ดร.ดรุณี จำปาทอง
นักวิชาการชำนาญการพิเศษ สำนักนนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์แนวทางโรงเรียนขนาดเล็ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์ร่างแนวทางโรงเรียนขนาดเล็ก

1. ดร.พิธาน พื้นทอง
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ดร.ครุณี จำปาทอง
นักวิชาการชำนาญการพิเศษ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. นายสมเกียรติ พื้นแสน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
4. ดร.นิลุบล คงเกตุ
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองสามพราณ จังหวัดกาญจนบุรี
5. นายวิระ เสม็ง
ผู้อำนวยการโรงเรียนขวาวคูรูปประชาสรรค์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ 0513.11501/ ๐๖๒๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตู้ ปณ. 1104 ปทศ. เกษตรศาสตร์
จตุจักร กรุงเทพฯ 10903

15 มกราคม 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริจันทร์วิญญู

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายทักษิณ สิทธิศักดิ์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการศึกษา ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ภายใต้การควบคุมของ

1. อาจารย์ ดร.วิสุทธิ์ วิจิตรพัชราภรณ์	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ	กรรมการร่วม
3. อาจารย์ ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก	กรรมการร่วม

การวิจัยครั้งนี้ นิสิตจำเป็นต้องทำการทดลองเครื่องมือวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่ นายทักษิณ สิทธิศักดิ์ สามารถติดต่อได้ที่ หมายเลขโทรศัพท์ 081-3913101 และขอขอบคุณ มา ณ ที่นี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์วินัย ออคงหาญ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2942-8445-50
โทรสาร 0-2942-8445-50 ต่อ 206

ที่ ศธ 0513.11501/ ๐๘๐๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตู้ ปณ. 1104 ปทพ. เกษตรศาสตร์
จตุจักร กรุงเทพฯ 10903

๑๗ กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายทักษิณ สิทธิศักดิ์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการศึกษา ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ภายใต้การควบคุมของ

1. อาจารย์ ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ	กรรมการร่วม
3. อาจารย์ ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก	กรรมการร่วม

การวิจัยครั้งนี้ นิสิตจำเป็นต้องทำการทดลองเครื่องมือวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านผู้บริหารสถานศึกษา ทำการทดลองเครื่องมือวิจัย โดยแบบสอบถาม เพื่อประกอบการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่ นายทักษิณ สิทธิศักดิ์ สามารถติดต่อได้ที่ หมายเลขโทรศัพท์ 081-3913101 และขอขอบคุณ มา ณ ที่นี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์วินัย อองคหาญ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2942-8445-50
โทรสาร 0-2942-8445-50 ต่อ 206

ที่ ศช 0513.11501/ 1474

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คู่ ปณ. 1104 ปทพ. เกษตรศาสตร์
จตุจักร กรุงเทพฯ 10903

|| สิงหาคม 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายทักษิณ สิทธีศักดิ์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการศึกษา ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ภายใต้การควบคุมของ

1. อาจารย์ ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ	กรรมการร่วม
3. อาจารย์ ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก	กรรมการร่วม

การวิจัยครั้งนี้ นิสิตจำเป็นต้องทำการทดลองเครื่องมือวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย โดยขอคำปรึกษา แนะนำ เพื่อประกอบการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่ นายทักษิณ สิทธีศักดิ์ สามารถติดต่อได้ที่ หมายเลขโทรศัพท์ 081-391-3101 และขอขอบคุณ มา ณ ที่นี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญา ชีระกุล)

คณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2942-8445-50
โทรสาร 0-2942-8445-50 ต่อ 206

ที่ ศธ 0513.11501/

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตู้ ปณ. 1104 ปทฝ. เกษตรศาสตร์

จตุจักร กรุงเทพฯ 10903

19 พฤศจิกายน 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญการศึกษาวิจัย

เรียน

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ชุด
2. แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษา จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายทักษิณ สิริสิทธิ์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการศึกษา ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” การทำวิจัยครั้งนี้ นิสิตใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในการศึกษา จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ในวันที่ 12 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2551 ณ ห้องสามัคยาจารย์ หอประชุมคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป ส่วนรายละเอียด นิสิตจักได้ประสานงานกับท่านต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญา ธีระกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2942-8445-50

โทรสาร 0-2942-8445-50 ต่อ 206

กำหนดการจัดสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณาและประเมินแนวทาง
การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

ณ ห้องสามัคยาจารย์ หอประชุมคุรุสภา

กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 12 ธันวาคม 2551

.....

- เวลา 08.30-09.00 น. ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มลงทะเบียน
- เวลา 09.00-09.30 น. ชี้แจงรายละเอียดขั้นตอน โดย ผู้ดำเนินรายการ
- นำเสนอความเป็นมาของการวิจัยและร่างแนวทางการจัดการศึกษา
  - ที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดย นิสิตหลักสูตร
การบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เวลา 09.30-11.30 น. การสนทนากลุ่มในประเด็น
- ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาฯ
  - ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่มีต่อแนวทางการจัดการศึกษาฯ
- เวลา 11.30-12.00 น. - สรุปผลการสนทนากลุ่ม
- เวลา 12.00-13.00 น. - เชิญรับประทานอาหารกลางวัน

.....

ภาคผนวก
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสอบถาม ชุดที่ 1

ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้ใช้เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถาบันศึกษา ในโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพ
การบริหารจัดการในด้านปัจจัยเชิงระบบ ประกอบด้วยปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และ
กระบวนการ

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารจัดการในด้านปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียน
ขนาดเล็ก

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอความกรุณาท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

นายทักษิณ สิริศักดิ์

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ( ) หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

2. อายุ

( ) ไม่เกิน 30 ปี ( ) 31-40 ปี ( ) 41-50 ปี ( ) 51-60 ปี

3. อายุราชการ

( ) ไม่เกิน 10 ปี ( ) 11-20 ปี ( ) มากกว่า 20 ปี

4. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

( ) ไม่เกิน 5 ปี ( ) 6-10 ปี ( ) 11-15 ปี ( ) 16-20 ปี
( ) มากกว่า 20 ปี

5. วุฒิการศึกษาสูงสุด

( ) ปริญญาตรี ( ) ปริญญาโท ( ) ปริญญาเอก
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารจัดการในด้านปัจจัยเชิงระบบของโรงเรียนขนาดเล็ก

คำชี้แจง แบบสอบถามข้อมูลด้านปัจจัยเชิงระบบ มีทั้งหมด 90 ข้อ แต่ละข้อเป็นแบบมาตราส่วน
ประมาณค่า 5 ระดับ ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง
ตามความคิดเห็นของท่าน โดยพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงมาก

ระดับ 3 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ตรงกับสภาพความเป็นจริงน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ตรงกับสภาพที่เป็นจริงน้อยที่สุด

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ						
1	ผู้ประกอบการนักเรียนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถให้การสนับสนุนกิจกรรมทางโรงเรียนได้					
2	ผู้ประกอบการนักเรียนมีความพร้อมในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่ นักเรียน					
3	ผู้ประกอบการนักเรียนมีอาชีพการงานที่มั่นคง					
4	ผู้ประกอบการนักเรียนมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพประจำ					
สภาพแวดล้อมทางสังคม						
5	ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อครูและผู้บริหาร					
6	ชุมชนสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น					
7	ชุมชนมีความเชื่อว่าการศึกษาคือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิต					
8	ชุมชนให้ความร่วมมือในการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
สภาพแวดล้อมทางการเมือง						
9	กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษาของตนเอง					
10	กระทรวงศึกษาธิการมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่ชัดเจน					
11	กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กมีการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา					
12	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาแก่โรงเรียนในพื้นที่					
สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี						
13	โรงเรียนมีสื่อและเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ					
14	โรงเรียนมีสื่อและเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยและสามารถใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาได้					
15	โรงเรียนจัดหาสื่อและเทคโนโลยีมาสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน					
ความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน						
16	ชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ แก่ทางโรงเรียน					
17	ชุมชนให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียนเป็นอย่างดี					
18	ชุมชน และท้องถิ่นให้การส่งเสริมสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
ผู้บริหาร						
19	ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก					
20	ผู้บริหารใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการศึกษา					
21	ผู้บริหารมีทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา					
22	ผู้บริหารกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้					
23	ผู้บริหารระดมทรัพยากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา					
24	ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน					
25	ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี					
ครู						
26	ครูมีความสามารถจัดแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับหลักสูตรและเหมาะสมกับผู้เรียน					
27	ครูมีความสามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
28	ครูมีความสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้					
29	ครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ					
30	ครูได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง					
31	ครูมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
32	ครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน					
33	ครูมีภาระงานอื่นเพิ่มนอกเหนือจากงานในหน้าที่ประจำ					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
34	ครูรับรู้เข้าใจปัญหาและแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ให้แก่นักเรียนอย่างเหมาะสม					
35	ครูมีการเฝ้าระวังดูแลและสังเกตพฤติกรรมนักเรียน อยู่เสมอ					
36	นักเรียนมีความตั้งใจมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
37	นักเรียนมีความสนใจและเอาใจใส่ในการเรียน					
38	นักเรียนรู้จักคิดค้นคว้าและเสาะแสวงหาความรู้จาก แหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน					
39	นักเรียนมีความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ และแก้ไขปัญหาได้					
40	นักเรียนรู้จักสามัคคีในหมู่คณะ					
41	นักเรียนมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของทางโรงเรียน					
42	นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามหลักสูตร ที่สถานศึกษากำหนด					
43	นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียน จัดให้					
หลักสูตร						
44	โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา					
45	โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และบริบทของท้องถิ่น					
46	กิจกรรมของหลักสูตรมีความเหมาะสม สอดคล้องกับ สภาพความต้องการของผู้เรียน และสภาพแวดล้อม ของท้องถิ่น					
47	โรงเรียนมีการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ และ นำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนา					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
วัสดุอุปกรณ์						
48	โรงเรียนมีวัสดุ อุปกรณ์การศึกษาอย่างเพียงพอ					
49	โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ ที่มีความเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอน					
50	โรงเรียนมีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด					
งบประมาณ						
51	โรงเรียนจัดทำระบบงบประมาณสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ					
52	โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน					
53	โรงเรียนดำเนินการใช้จ่ายงบประมาณ โดยคำนึงถึงความประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด					
54	โรงเรียนมีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ					
นโยบาย						
55	นโยบายของทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม					
56	นโยบายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้					
57	โรงเรียนเผยแพร่ นโยบาย และประชาสัมพันธ์นโยบายให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ					
58	โรงเรียนมีการกำกับติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายอย่างเป็นระบบ					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
ระบบย่อยเป้าหมาย						
59	แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน มีความสอดคล้องกับปรัชญาและสามารถนำไปกำหนด เป็นมาตรการในการปฏิบัติงานของโรงเรียนได้					
60	วิสัยทัศน์โรงเรียนมีความชัดเจน และนำไปสู่การปฏิบัติได้					
61	พันธกิจของโรงเรียนมีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับ วิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน					
ระบบย่อยเทคโนโลยี						
62	ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ได้หลากหลาย และเหมาะสม กับสภาพผู้เรียน					
63	ครู จัดกระบวนการเรียนรู้ได้เหมาะสมและสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544					
64	ครูใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แก่ผู้เรียน					
65	โรงเรียนดำเนินการวางแผนการนิเทศภายใน อย่างเป็นระบบ					
66	โรงเรียนประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นประจำทุกปีการศึกษา					
ระบบย่อยโครงสร้าง						
67	โรงเรียนมีการจัด โครงสร้างในการบริหารงานที่ชัดเจน					
68	โรงเรียนมีการจัดระบบการบริหารจัดการ โดยยึดหลัก การกระจายอำนาจ					
69	โรงเรียนมอบหมายงานในหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสม					
ระบบย่อยจิตสังคม						
70	ครูมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทอุทิศตนในการทำงาน					
71	ครูได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ					
72	ครูมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
73	ครูมีกระบวนการทำงานเป็นทีมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล					
74	ครูมีความภาคภูมิใจในงานที่ได้รับมอบหมายตรงตาม ความสามารถและความสนใจ					
ระบบย่อยการจัดการ: การวางแผน						
75	โรงเรียนมีการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและ ความต้องการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน					
76	โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำแผนปฏิบัติ ราชการโดยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย					
77	โรงเรียนมีการจัดสรรทรัพยากรในการปฏิบัติตามแผน อย่างเพียงพอ					
78	โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผน เป็นระยะและเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานตามแผน					
ระบบย่อยการจัดการ: การจัดองค์การ						
79	โรงเรียนจัดแสดงแผนภูมิโครงสร้างการบริหาร จัดการให้เห็นอย่างเหมาะสม					
80	ครูมีส่วนร่วมในการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการ ของโรงเรียน					
81	โรงเรียนกำหนดบทบาท อำนาจ หน้าที่ของแต่ละฝ่าย อย่างชัดเจน					
82	โรงเรียนใช้วิธีการติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน อย่างหลากหลายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ					
ระบบย่อยการจัดการ: การนำ						
83	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาตนเอง และความก้าวหน้าในวิชาชีพ					
84	ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูได้แสดงความสามารถใน การคิดค้น และวิธีการใหม่ๆ ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้					

ข้อที่	รายการปัจจัย	ตรงกับสภาพที่แท้จริง				
		5	4	3	2	1
85	ผู้บริหารให้ค้ำยกย่องและชมเชยแก่ครูเมื่อสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จ					
86	ผู้บริหารให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูตามสมรรถนะในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล					
ระบบย่อยการจัดการ: การควบคุม						
87	โรงเรียนจัดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานควบคุมภายใน					
88	โรงเรียนให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลการควบคุมภายใน					
89	โรงเรียนจัดให้มีการประเมินตนเองเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขและนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา					
90	โรงเรียนมีการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองตามระดับสายบังคับบัญชาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ					

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

แบบสอบถามชุดที่ 2

ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้ใช้เพื่อสอบถามผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 30 ข้อ แต่ละข้อเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด

ขอความกรุณาท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

นายทักษิณ สิทธิศักดิ์

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตอนที่ 1 แบบสอบถามประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องขวามือที่ตรงกับระดับความเห็นของท่าน
โดยพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อที่	ประสิทธิผลโรงเรียน	ระดับความเห็น				
		5	4	3	2	1
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน						
1	นักเรียนมีทักษะทางการอ่าน และการเขียน ที่เหมาะสมกับวัย					
2	นักเรียนมีทักษะทางการคิดวิเคราะห์และการคิด คำนวณ					
3	นักเรียนมีความสามารถคิดอย่างเป็นระบบ					
4	นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม					
5	นักเรียนมีความรู้เรื่องเกี่ยวกับวิธีการรักษาสุขภาพ อนามัยของตนเองอย่างเหมาะสมกับเพศและวัย					
6	นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ผ่านเกณฑ์การวัดผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร					
7	นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ การประเมินคุณภาพตามที่โรงเรียนกำหนด					
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู						
8	ครูมี ความกระตือรือร้น และเอาใจใส่ในการจัด กระบวนการเรียนรู้					

ข้อที่	ประสิทธิผลโรงเรียน	ระดับความเห็น				
		5	4	3	2	1
9	ครูสร้างบรรยากาศเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ของนักเรียนอยู่เสมอ					
10	ครูร่วมชื่นชม และภาคภูมิใจในความสำเร็จและ ผลสำเร็จของทางโรงเรียน					
11	ครูร่วมแสดงความยินดี และชื่นชมเมื่อนักเรียนได้รับ รางวัลจากผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
12	ครูมีความสุข และความพึงพอใจจากผลสำเร็จของงาน					
13	ครูมีความยินดี และภูมิใจเมื่อได้รับรางวัลจากผลของ การปฏิบัติงาน					
14	ครูมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการมีส่วนร่วม ต่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน					
15	ครูพึงพอใจต่อบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของ โรงเรียน					
16	ครูมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของศิษย์					
17	ครูมีความพึงพอใจเมื่อได้รับรางวัล คำชมเชย การจัดสวัสดิการ หรือการเลื่อนขั้นเงินเดือน จากผลการปฏิบัติงาน					
18	ครูมีขวัญและกำลังใจดีในการปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับ มอบหมาย					
19	ครูรัก และศรัทธาในวิชาชีพครู					
การรับรู้ประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม						
20	โรงเรียนนำผลจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไป เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป					
21	ผู้ปกครอง และชุมชนรับทราบถึงคุณภาพทางการศึกษา โดยรวมของโรงเรียน					
22	ความสำเร็จของงานด้านวิชาการเกิดจากการบริหารจัดการ การศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล					

ข้อที่	ประสิทธิผลโรงเรียน	ระดับความเห็น				
		5	4	3	2	1
23	คุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนเป็นผลที่เกิดจากการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม					
24	การบริหารแบบกระจายอำนาจทำให้รับรู้ศักยภาพการทำงานของครูแต่ละคน					
25	ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดการรับรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน					
26	เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับระบบการเงิน การบัญชี และพัสดุ ครบถูกต้อง เป็นปัจจุบันสามารถตรวจสอบได้					
27	การบริหารงานด้านธุรการ โดยเฉพาะการรับส่งหนังสือ ข้อมูลข่าวสาร การจัดเก็บ การรายงานต่อหน่วยงาน บังคับบัญชาเป็นระบบ					
28	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม					
29	นักเรียนมีคุณภาพตรงตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนด					
30	โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง และชุมชน					

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญ
เรื่อง

ปัจจัยเชิงระบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

---

1. ผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ..... นามสกุล.....
ตำแหน่ง.....
- 1.2 สถานที่ให้สัมภาษณ์.....
เวลา.....น.
- 1.3 วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

2. การสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อที่ 1 ท่านคิดว่าควรดำเนินการเกี่ยวกับสื่อ และเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ได้อย่างไร

.....

ข้อที่ 2 ผู้ปกครองสามารถสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 3 ท่านคิดว่าแนวทางที่จะทำให้โรงเรียนขนาดเล็กเป็นที่ศรัทธา และการยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน เป็นอย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 4 ท่านคิดว่ากระทรวงศึกษาธิการควรมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กหรือไม่ อย่างไร

.....

ข้อที่ 5 ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีวิธีการที่ทำให้นักเรียนมาโรงเรียนสม่ำเสมอ อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 6 ท่านคิดว่ามีวิธีการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดค้นคว้า และหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ได้อย่างไร

.....

ข้อที่ 7 ท่านคิดว่าวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนมีความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดคำนวณ และการแก้ไขปัญหา ควรดำเนินการอย่างไร

.....

ข้อที่ 8 ท่านมีวิธีการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 9 นโยบายที่เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขนาดเล็ก ควรเป็นอย่างไร

.....

ข้อที่ 10 แนวทางการกำกับติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย อย่างเป็นระบบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ควรเป็นอย่างไร

.....

ข้อที่ 11 ท่านคิดว่าครูควรมีคุณลักษณะอย่างไร ที่จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

.....

ข้อที่ 12 ท่านคิดว่าควรมีวิธีการสนับสนุนให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพหรือไม่ อย่างไร

.....

ข้อที่ 13 ท่านคิดว่าคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู ควรเป็นอย่างไร

.....

ข้อที่ 14 ท่านคิดว่าโรงเรียนขนาดเล็กควรดำเนินการเกี่ยวกับงบประมาณอย่างไรบ้าง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

.....

ข้อที่ 15 ท่านคิดว่าโรงเรียนขนาดเล็กควรมีแนวทางจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา และใช้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไร

.....

ข้อที่ 16 ท่านคิดว่าวิธีการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยตามข้อบังคับของโรงเรียนได้อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 17 ท่านคิดว่ากระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษาตนเองหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 18 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก ควรดำเนินการอย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 19 โรงเรียนขนาดเล็กควรจัดโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา อย่างไร

.....

ข้อที่ 20 แนวทางการสร้างแรงจูงใจ และการให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ควรเป็นอย่างไร

.....

ข้อที่ 21 ท่านคิดว่าโรงเรียนขนาดเล็กควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 22 การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กโดยยึดกรอบกฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการอย่างเคร่งครัด จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูหรือไม่ อย่างไร

.....

ข้อที่ 23 โรงเรียนขนาดเล็กจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 24 ท่านคิดว่าโรงเรียนขนาดเล็กควรมีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 25 ท่านคิดว่าควรบริหารจัดการอย่างไรบ้าง ที่ทำให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียนขนาดเล็ก

.....

ข้อที่ 26 ท่านคิดว่าโรงเรียนขนาดเล็กควรใช้หลักการประชาสัมพันธ์การบริหารจัดการศึกษาในเชิงรุกหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 27 ท่านคิดว่าแนวทางในการระดมทรัพยากรในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถดำเนินการได้อย่างไรบ้าง

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์ .....

(นายทักษิณ สิทธิศักดิ์)

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นายทักษิณ สิทธิศักดิ์
วัน เดือน ปี ที่เกิด	25 มีนาคม 2504
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีทางการศึกษา) วิทยาลัยครูมหาสารคาม พ.ศ. 2527 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2532
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการ โรงเรียน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านแห่ประชานุกูล หมู่ 2 ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120
ผลงานดีเด่นและ/หรือรางวัลทางวิชาการ	ทุนอุดหนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 100,000 บาท